

ЗЕЛЕНА КНИГА

РЕГУЛЮВАННЯ ДОСТУПУ ДО НАФТОГАЗОНОСНИХ НАДР

ГРУДЕНЬ – 2018

ОФІС ЕФЕКТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

ОФІС ЕФЕКТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

info@brdo.com.ua, office@brdo.com.ua
+38 (044) 332 49 12, +38 (094) 832 49 12
Київ, вул. Хорива, 55-К
www.brdo.com.ua

Офіс ефективного регулювання BRDO було засновано в листопаді 2015 року, задля сприяння створенню ефективного регулювання і поліпшення економічних свобод в Україні (з пріоритетом для малого/середнього бізнесу). Саме з цією метою ми реалізуємо інклюзивний та відкритий процес оптимізації регуляторних відносин на ринках паливно-енергетичного комплексу та житлово-комунального господарства, який призведе до взаємної довіри та партнерства держави й бізнесу.

Документ підготовлено експертами Офісу ефективного регулювання за співпраці з Міністерством енергетики та вугільної промисловості України (Директорат викопних видів палива).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ПРЕДСТАВНИКИ ОФІСУ ЕФЕКТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ: Олексій Гончарук, Дмитро Горюнов,
Ігор Лавриненко

ПРЕДСТАВНИКИ МІНІСТЕРСТВА ЕНЕРГЕТИКИ ТА ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ:
Максим Федотов, Олександр Пінчук

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ:

КЕРІВНИК СЕКТОРУ «ЕНЕРГЕТИКА» ОФІСУ ЕФЕКТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ: Олексій Оржель

ГРУПА ЕКСПЕРТІВ ОФІСУ ЕФЕКТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ: Антон Зоркін, Катерина Кикоть,
Ольга Нечитайло, Сергій Регелюк

ПЕРЕДМОВА

Підготовка та публікація Зелених є книг є поширеною практикою стимулювання і організації професійних дискусій щодо актуальних проблем і шляхів їх вирішення. Як правило, публікація Зеленої книги з певної проблематики є передумовою наступного етапу – розробки документу, в якому формуються основи державної політики, спрямованої на розв’язання виявлених проблем.

ПЕРЕДУМОВОЮ СТВОРЕННЯ ЦІЄЇ КНИГИ СТАЛИ НАСТУПНІ ЧИННИКИ:

- ◆ Необхідність перегляду, гармонізації регуляторного поля та практик ведення бізнесу у сфері нафтогазовидобування, відповідно до вимог Директив ЄС;
- ◆ Стратегічна важливість нафтогазовидобувної галузі для України;
- ◆ Наявність конфліктних ситуацій між державою та бізнесом в процесі отримання доступу до нафтогазоносних надр.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИСВЯЧЕНЕ ПОШУКУ ТА АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ РИНОК ДОСТУПУ ДО НАФТОГАЗОНОСНИХ НАДР, ЗОКРЕМА:

- ◆ Спеціальні дозволи на користування надрами;
- ◆ Плата за користування надрами (рента);
- ◆ Конкурс на укладення угод про розподіл продукції;
- ◆ Надання земельних ділянок;
- ◆ Державна реєстрація та облік робіт і досліджень, пов’язаних з геологічним вивченням надр.

Правильне та повне усвідомлення цієї проблематики дозволить системно підійти до реформування системи державного регулювання, прибрати невиправдані бар’єри, оптимізувати процедури, виправити помилково чи надмірно застосоване регулювання, імплементувати кращі світові практики. Результатом впровадження запропонованих підходів до розв’язання проблем стане розвиток видобутку вуглеводнів, зростання економіки та конкурентоспроможності вітчизняних товарів, скорочення безробіття, зменшення фінансових та часових витрат бізнесу.

Зелена книга сформована на основі аналізу законодавства України станом на 01.12.2018.

ПЕРЕДМОВА	3
РЕЗЮМЕ	6
1. АНАЛІЗ НАФТОГАЗОВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ	11
1.1 ОПИС ТОВАРУ ТА ОСНОВНИХ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ	11
1.2 КІЛЬКІСНІ ТА ВАРТІСНІ ПОКАЗНИКИ НАФТОГАЗОВИДОБУВАННЯ В УКРАЇНІ	16
1.3 ДІЯЛЬНІСТЬ НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ КОМПАНІЙ	23
1.4 ФІСКАЛЬНЕ ТА ЦІНОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИДОБУТКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ ТА НАФТИ	27
1.5 ОСНОВНІ ЗАІНТЕРЕСОВАНІ СТОРОНИ РИНКУ ВУГЛЕВОДНІВ	29
ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 1	32
2. АНАЛІЗ РЕГУЛЯТОРНИХ АКТІВ У СФЕРІ ДОСТУПУ ДО НАФТОГАЗОНОСНИХ НАДР	33
2.1 ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГУЛЯТОРНИХ АКТІВ	33
2.2 СУБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	34
2.3 ІНСТРУМЕНТИ (ЗАСОБИ) ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	40
2.4 ОЦІНКА КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ ТА ДРУЖНОСТІ ДЛЯ БІЗНЕСУ ІНСТРУМЕНТІВ (ЗАСОБІВ) РЕГУЛЮВАННЯ, ПРОЦЕДУР ЇХ ВИДАЧІ (ВИКОНАННЯ ВИМОГ)	44
2.5 СТАН ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ДОСТУПУ ДО НАДР ІЗ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄС	46
ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 2	51
3. ПРОБЛЕМИ УЧАСНИКІВ РИНКУ У СФЕРІ РОЗПОДІЛУ ПРАВ НА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ	52
3.1 ПРАВО НА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ У 2017 РОЦІ НАДАВАЛОСЬ В НЕРИНКОВИХ УМОВАХ	52
3.2 ДИСКРЕЦІЙНИЙ РОЗПОДІЛ ПРАВ НА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ	55
3.3 ІСНУЄ КІЛЬКА ПАРАЛЕЛЬНИХ СИСТЕМ ОТРИМАННЯ ПРАВА НА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ, ЯКІ ЗАВАЖАЮТЬ ОДНА ОДНІЙ	59
3.4 МІСЦЕВІ ОРГАНИ ВЛАДИ МАНІПУЛЮЮТЬ ЗГОДОЮ НА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ ДЛЯ ОТРИМАННЯ ДОДАТКОВОЇ ВИГОДИ	64
3.5 ЦІНА НА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ ФОРМУЄТЬСЯ ПОЗА ДІЄЮ РИНКОВИХ МЕХАНІЗМІВ	68
ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 3	71
4. ПРОБЛЕМИ УЧАСНИКІВ РИНКУ У СФЕРІ ДОСТУПУ ДО ДАНИХ	72
4.1 ГЕОЛОГІЧНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАФТОГАЗОВІ РОДОВИЩА ВАЖКОДОСТУПНА	72
4.2 НЕСПРАВЕДЛИВА ЦІНА НА ГЕОЛОГІЧНУ ІНФОРМАЦІЮ	77
4.3 ЗАСТАРІЛІ ДАНІ ЩОДО ОБСЯГІВ ЗАПАСІВ ВРАХОВУЮТЬСЯ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ВАРТОСТІ ПРАВА НА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ	79
ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 4	85

5. ІНШІ ПРОБЛЕМИ НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ КОМПАНІЙ	86
5.1 МАЛОПРОГНОЗОВАНЕ ФІСКАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ	86
5.2 ПРОСТІЙ ОКРЕМИХ ПЕРСПЕКТИВНИХ ДІЛЯНОК НАДР	91
5.3 УМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ Є БІЛЬШ ЖОРСТКИМИ, НІЖ В КРАЇНАХ ЄС	94
5.4 ЗНАЧНІ ВИДАТКИ НА НАБУТТЯ ПРАВА КОРИСТУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОЮ ДІЛЯНКОЮ	97
5.5 УКРГАЗВИДОБУВАННЯ НЕДОСТАТНЬО ІНВЕСТУЄ В РОЗВИТОК ВИДОБУТКУ	99
5.6 ДЕРЖАВНА НАФТА ПРОГРАЄ ЦІНОВУ КОНКУРЕНЦІЮ ІМПОРТУ.....	103
ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 5	107
6. КОНЦЕПЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ДОСТУПУ ДО НАДР	108
ДОДАТКИ	116
ПЕРЕЛІК ПЕРЕГЛЯНУТИХ РИНКІВ	144

РЕЗЮМЕ

ВИДОБУВАННЯ ВУГЛЕВОДНІВ – комплекс заходів і технологічних процесів, спрямованих на вилучення нафти, газу, конденсату та інших компонентів з надр і управління цими процесами.

В цілому, Україна видобуває вуглеводні в недостатньому для покриття внутрішнього попиту обсязі. Так, імпорт задовольняє близько **35,7%** потреб у природному газі та **81%** споживання нафти та нафтопродуктів.

Сукупний обсяг видобутку природного газу у 2017 році склав **20,5 млрд м³**, що на **7,2%** менше за аналогічні показники 1991 року та на **2%** більше, ніж видобуток у 2016 році. Сукупний обсяг видобутку нафти та конденсату у 2017 році склав **2,1 млн т**, що на **57%** менше за аналогічні показники 1991 року та на **4,5%** менше, ніж видобуток у 2016 році. Вартість видобутих у 2016 році вуглеводнів становила **\$4,5 млрд**.

Станом на 2017 рік, загальний обсяг розвіданих запасів вуглеводнів складає **170 млн т** нафти та конденсату та **0,9 трлн м³** природного газу. Інтенсивність видобутку становить близько **2%** від сукупного обсягу запасів на рік, що менше, ніж аналогічні показники інших країн (в середньому, інтенсивність видобутку в світі складає **6%**).

Видобування вуглеводнів в Україні здійснюють більше **100** суб'єктів господарювання з кількістю зайнятих працівників близько **50 тис.** осіб. Найбільш сильними гравцями у сфері видобутку вуглеводнів є державні компанії. Так, частка державних компаній у сфері видобутку природного газу становить **79,5%**, а у сфері видобутку нафти – **86%**.

Разом з тим, протягом 2007-2017 років спостерігалась стійка тенденція до зростання обсягів видобутку газу та нафти недержавними компаніями (з **7%** до **20,5%** в сукупних обсягах річного видобутку газу та з **9%** до **14%** – по нафті).

Найбільше коло повноважень у сфері регулювання доступу до надр має Держгеонадра, проте деякі з них делеговані вторинним утворенням (зокрема до Державна комісія України по запасах корисних копалин, Геоекспертизи, Геоінформу, тощо). Регуляторне поле ринку складається з **83** нормативно-правових актів, **32** (або **38%**) з яких мають ознаки, що можуть вказувати на їх невідповідність законодавству, або потребують актуалізації, за результатами оцінювання за методикою Rolling Review¹. Інструменти регулювання часто вимагають значної кількості контактів надрокористувача і держави.

Відповідно до Концепції розвитку газовидобувної галузі України (схвалена розпорядженням КМУ від 28.12.2016 №1079-р), державна політика у сфері регулювання доступу до нафтогазоносних надр має чотири основні цілі: нарощування видобутку вуглеводнів, залучення інвестицій у галузь, створення рівних умов доступу до надр та забезпечення доступності геоінформації.

¹ Методика Rolling Review розроблена Офісом ефективного регулювання для системного перегляду державного регулювання - <http://brdo.com.ua/instruments/pereglyad-diyuchykh-regulyatsij/>

СТАН ПОТОЧНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ДОСТУПУ ДО НАФТОГАЗОНОСНИХ НАДР

ЗБІЛЬШЕННЯ ОБСЯГІВ ВИДОБУТКУ, виходячи з наведених вище показників ринку, спостерігається в сегменті видобування природного газу – у 2017 році видобуток виріс до рівня 2014 року. Одночасно, у цей період обсяги видобування нафти продовжували падати (за 2015-2017 роки скоротились на **22%**), що було наслідком зупинки більшості НПЗ (із зростанням імпорту готових нафтопродуктів) та встановлення залежності ціни Укрнафта на рівні вартості імпорту. Разом з тим, у 2018 році відбулось поживавлення видобутку нафти – сукупний обсяг видобутку нафти та нафтового конденсату за **8** місяців 2018 року склав **1,45 млн т**, що на **2,1%** більше, ніж у відповідному періоді 2017 року. Значний негативний вплив на обсяги видобутку мала втрата видобувних потужностей в Криму та на Чорноморському шельфі через окупацію. Також, негативно впливає на нарощування видобутку наявність «сплячих» спецдозволів, видобуток за якими не здійснюється роками, незважаючи на те, що має бути розпочатий через 180 днів з дати видачі спецдозволу. Крім того, окремі надрокористувачі, з метою ухилення від сплати податків, не відображають фактичні обсяги видобутку у звітності, що негативно впливає на офіційну статистику.

ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ ГАЛУЗІ зменшує нестабільне та непрозоре регуляторне поле. Наприклад, рентна плата змінюється кожні **2** роки (у 2016 році відбулось непрогнозоване зростання ренти на **50%** для окремих видів свердловин, у 2018 році рентну плату було в черговий раз скориговано, зокрема, зменшено розмір ставок та передбачено знижене оподаткування для нових свердловин до 1 січня 2023 року). Проте, можливість оцінити вплив таких змін на інтенсивність нарощування видобутку поки відсутня. Іншим прикладом, що обумовлює невизначеність ринку, є фактично повна відсутність правил взаємодії з органами місцевого самоврядування, що спричиняє додаткові видатки надрокористувачів та містить значні корупційні ризики. Зокрема, надрокористувач змушений взаємодіяти з місцевою владою при погодженні отримання спецдозволу на користування надр, подовження їх терміну, підготовки звіту з оцінки впливу на довкілля, отримання землі, тощо.

РІВНИЙ ДОСТУП ДО НАДР можливо забезпечити шляхом проведення аукціонів з продажу спецдозволів на користування надрами та конкурсів з укладення угод про розподіл продукції. Разом з тим, близько **84%** спецдозволів протягом 2013-2017 років надавались без конкурсних процедур, а отримували їх, як правило, діючі учасники ринку. У II півріччі 2018 року на аукціоні було продано право розробляти Липовецьку і Черницьку площі. При цьому, з метою підвищення прозорості аукціонів, в подальшому вони будуть

відбуватись із застосуванням системи Prozorro. Щодо конкурсів на укладення угод про розподіл продукції, то протягом 2017-2018 років вони не проводились, а процедура їх підготовки входила в конфлікт з процедурою проведення аукціонів через співпадіння ділянок надр, які надрокористувачі мали намір придбати через аукціон.

ДОСТУП ДО ГЕОІНФОРМАЦІЇ ускладнено через невідповідність її форми потребам ринку. За ідеальних умов геоінформація повинна бути оцифрована, актуалізована, приведена у відповідність до міжнародних стандартів, перекладена на іноземні мови, та викладена у вільний доступ в режимі он-лайн. Проте, наразі для набуття права користування нею, зацікавлена особа має принаймні **3** рази звернутись до Держгеонадр. При цьому, отримана геоінформація часто є неточною, застарілою та та непридатно для опрацювання (папір може втрачати свої властивості). Незважаючи на відсутність прямих норм у нормативно-правових актах, надрокористувач зобов'язаний викупити у держави всю геологічну інформацію про об'єкт, щодо якого надано спецдозвіл. При цьому, на їх придбання бізнесу витрачає щороку **\$400-800 тис.**

Таким чином, система регулювання доступу до надр є недостатньо ефективною та гнучкою для реагування на потреби бізнесу та створює суттєві бар'єри розвитку видобування вуглеводів.

Оптимальним способом коригування державної політики у сфері доступу до нафтогазоносних надр є впровадження комплексних змін для усунення адміністративних та інформаційних бар'єрів розвитку галузі та оптимізація податкового навантаження, згідно нижченаведених принципів.

Фундаментом створення рівних умов доступу до надр мають стати регулярні електронні аукціони з продажу спеціальних дозволів на користування надрами. Спецдозволи, що видаються поза аукціоном, мають бути рідкістю. Для уникнення конфліктів між процедурами з видачі спецдозволів та підписання УРП необхідно доопрацювати підходи до формування лотів, зокрема необхідно звизити критерії для ділянок надр, щодо яких можуть бути укладені УРП, а саме виносити на конкурс УРП:

- ◆ ділянки, спецдозволи на які не були продані на аукціоні;
- ◆ ділянки в важкодоступних зонах (освоєння континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони);
- ◆ ділянки зі складними умовами видобування (розробка сланцевих запасів, виснажених родовищ);
- ◆ інші ділянки, що потребують великих обсягів інвестицій (нижня межа має бути чітко визначена).

Незалежно від способу набуття спецдозволу, **держава має забезпечити:**

- ◆ комплексний підхід до формування товарної позиції, зокрема мінімізувати видатки надрокористувача на взаємодію з органами місцевого самоврядування, у т.ч. з питань землекористування;
- ◆ наявність в угодах з надрокористувачами стабілізаційних положень, які захищають від непрогнозованих правових та фінансових ризиків.

Також повинні бути визначені чіткі та вичерпні підстави та умови проведення перевірок, зупинки/анулювання спецдозволу, застосування інших видів санкцій.

Зважаючи на суспільний інтерес, державна геологічна інформація має стати доступною в режимі он-лайн всім зацікавленим особам. Плата за неї має бути фіксованою та відомою надрокористувачам наперед (в ідеалі, інформація має бути безкоштовною). Позитивний ефект може мати оприлюднення інформації про перспективні для інвестування ділянки також іноземними мовами. Умови використання приватної геоінформації повинні визначатись власником, а держава веде облік (реєстр) операцій зі зміни прав власності. Для розвитку ринку торгівлі геоінформацією держава повинна створити каталог існуючої в Україні геоінформації, до якого будуть вноситись контактні дані власників геоінформації та її вартість (якщо геоінформація приватна – ціна вказуватиметься за бажанням власника).

Прискорення темпів нарощування видобутку та приток інвестицій можливо забезпечити шляхом внесення до законодавства України стабілізаційних положень, які гарантують інвесторам захист від зростання податкового навантаження з одночасним встановленням зменшеної ставки ренти на приріст видобутку порівняно з попереднім періодом.

Крім того, існує можливість стимулювання надрокористувачів шляхом використання фіксованої ставки рентної плати, сплата якої стає обов'язковою після завершення періоду, необхідного для проведення підготовчих до промислового видобутку робіт, в разі недосягнення планових показників або відсутності видобутку. В такому випадку рентний платіж визначається на базі планових обсягів видобутку. При цьому, для надрокористувачів, що не досягли планових показників або не розпочали видобуток, доцільно передбачити поетапне підвищення ставки рентної плати з дати отримання спецдозволу кожні 2-3 роки. Альтернативою ренті в цьому випадку може виступати податок на запаси за відповідними ділянками надр. В такому випадку, надрокористувачі, що не мають можливості користуватись надрами, проте отримали спецдозвіл, матимуть стимул звертатись до Держгеонадра щодо його анулювання. А інші надрокористувачі матимуть стимул інтенсифікувати видобуток з метою підвищення рентабельності виробництва.

Зважаючи на вказане, очікується, що ця книга, а також розроблена на її основі Концепція, допоможуть органам законодавчої та виконавчої влади більш комплексно підійти до формування державної регуляторної політики у сфері доступу до нафтогазоносних надр, за необхідності, переглянути її та удосконалити методології застосування регуляторних інструментів.

1 | АНАЛІЗ НАФТОГАЗОВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ

1.1

ОПИС ТОВАРУ ТА ОСНОВНИХ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

ПРИРОДНИЙ ГАЗ – корисна копалина, суміш вуглеводнів та неуглеводневих компонентів, що перебуває у газоподібному стані за стандартних умов (тиску **760 мм** ртутного стовпа і температури **20°C**) і є товарною продукцією¹. Основними виробниками газу є США – **20%** від сукупного обсягу виробництва у 2017 році², Росія – **17,3%**, Іран – **6,1%**, Катар – **4,8%**, Канада – **4,8%**.

ВИДОБУТОК ПРИРОДНОГО ГАЗУ³

НАФТА – корисна копалина, суміш вуглеводнів та розчинених в них компонентів, яка перебуває у рідкому стані за стандартних умов, і є товарною продукцією⁴. Безпосередньо сира нафта практично не застосовується. Для отримання з неї технічно цінних продуктів, головним чином моторних палив, розчинників, сировини для хімічної промисловості, її піддають переробці. Склад і властивості нафти залежать від родовища і можуть коливатися.

ВИДОБУТОК НАФТИ⁵

Основними виробниками нафти є країни ОПЕК⁶ – **42,4%** від сукупного обсягу виробництва у 2017 році⁷, США – **13%**, Росія – **12,6%**, Канада – **5,4%**, Китай – **4,4%**.

¹ Закон України «Про нафту і газ»

² BP Statistical Review of World Energy 2018 – <https://www.bp.com/content/dam/bp/en/corporate/pdf/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2018-full-report.pdf>

³ IEA Atlas of Energy – <http://energyatlas.iea.org/#!/tellmap/-1165808390>

⁴ Закон України «Про нафту і газ»

⁵ IEA Atlas of Energy – <http://energyatlas.iea.org/#!/tellmap/-1920537974/0>

⁶ Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК, англ. The Organization of the Petroleum Exporting Countries) – картель, створений нафтовидобувними державами для стабілізації цін на нафту. Членами даної організації є країни, чия економіка залежить від доходів з експорту нафти. Членами ОПЕК у 2017 році були Алжир, Ангола, Індонезія, Ірак, Іран, Катар, Кувейт, Лівія, Об'єднані Арабські Емірати, Саудівська Аравія, Нігерія, Еквадор, Габон, Венесуела. Основна мета організації – координація та уніфікація нафтової політики країн-членів організації з тим, щоб забезпечити справедливі і стабільні ціни на нафту на світовому ринку, ефективні економічно обґрунтовані і регулярні поставки нафти країнам-споживачам, а також забезпечити інвесторам, які вклали свій капітал в розвиток нафтовидобувної галузі, справедливую прибутковість вкладень.

⁷ BP Statistical Review of World Energy 2018 – <https://www.bp.com/content/dam/bp/en/corporate/pdf/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2018-full-report.pdf>

КЛАСИФІКАЦІЯ ПОКЛАДІВ НАФТИ ТА ГАЗУ залежно від умов залягання та кількісного співвідношення

НАФТОГАЗОВИЙ ПРОМИСЕЛ – це комплекс виробничих споруд, роз'єднаних територіально, але взаємозв'язаних системами трубопроводів, енергопередач і організацією роботи. До основних споруд відносяться свердловини (на стадії облаштування, експлуатовані, нагнітальні та спостережні), компресорні станції, збірні пункти, нафто-, газосховища, пункти первинної переробки нафти та газу, трубопроводи, електропідстанції та інші споруди.

КОРИСТУВАННЯ НАФТОГАЗОНОСНИМИ НАДРАМИ¹ ВКЛЮЧАЄ В СЕБЕ:

Геологічне вивчення і досліднопромислову розробку нафтогазоносних надр з метою пошуку та розвідки родовищ нафти й газу

Зберігання нафти і газу

Видобуток нафти й газу

Повернення (захоронення) супутніх і стічних вод, інших відходів, що видобуваються в процесі розвідки і розробки родовищ нафти і газу

Господарська діяльність у нафтогазовій сфері, пов'язана з транспортуванням, розподілом, зберіганням, постачанням природного газу, наданням послуг установки LNG, транспортуванням нафти, нафтопродуктів, здійснюється суб'єктами природної монополії².

ДОВІДКОВО:

Газотранспортна система України³ складається з **35 тис. км** мереж, **12** газосховищ місткістю **31 млрд м³** та **702** газоперекачувальних агрегатів, які обслуговуються оператором ГТС (Укртрансгаз). Станом на 2017 рік до ГТС було приєднано **173** прямих споживачів. Популярність послуги з приєднання до ГТС є відносно низькою – у 2017 році приєдналися **2** споживачі, у 2016 році – **1**, у 2015 році – **6**, середня тривалість приєднання складає **254** дні.

Система магістральних нафтопроводів України⁴ включає **19** нафтопроводів загальною довжиною **3,5 тис. км**, **51** нафтоперекачувальну станцію (НПС) і морський нафтовий термінал «Південний». Потужність системи на вході – **114,5 млн т/рік**, на виході – **56,3 млн т/рік**. Оператором нафтопроводів є Укртранснафта.

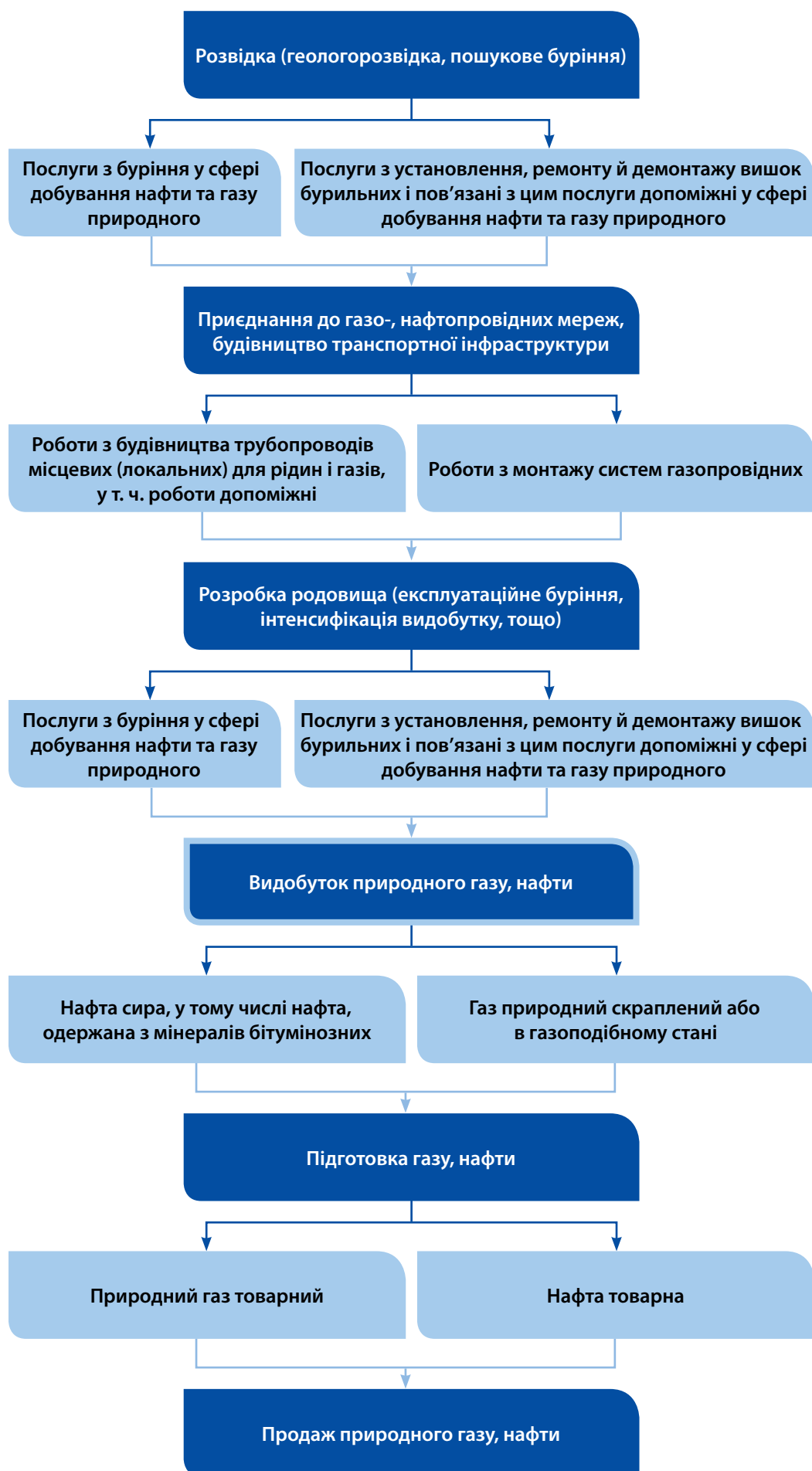
¹ Закон України «Про нафту і газ»

² Закон України «Про природні монополії»

³ Звіт про результати діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, у 2017 році – http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog3/Richnyi_zvit_NKREKP_2017.pdf

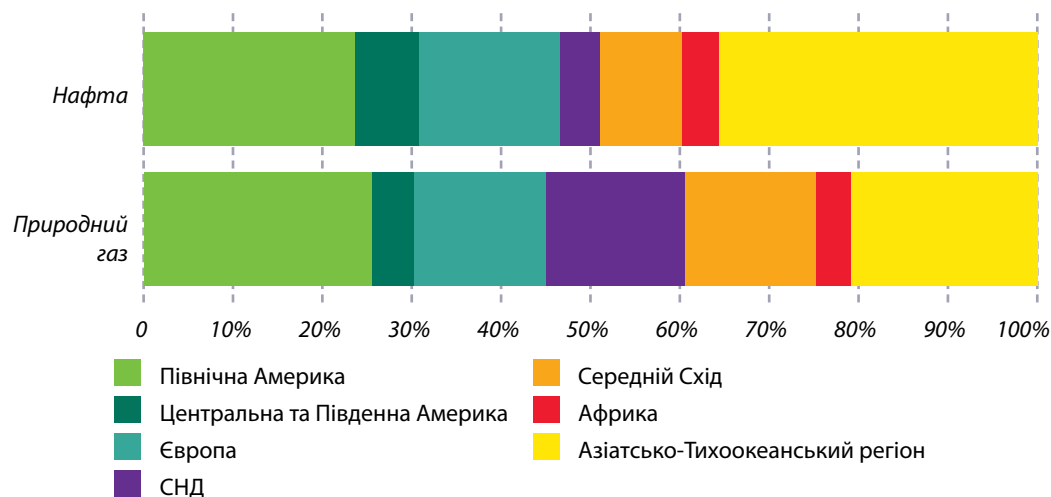
⁴ 3-й Звіт ІПВГ України (2016) – <http://eiti.org.ua/biblioteka/>

**ПЕРЕЛІК ЕТАПІВ, З ЯКИХ СКЛАДАЄТЬСЯ ДІЯЛЬНІСТЬ
У СФЕРІ ВИДОБУТКУ ВУГЛЕВОДНІВ**

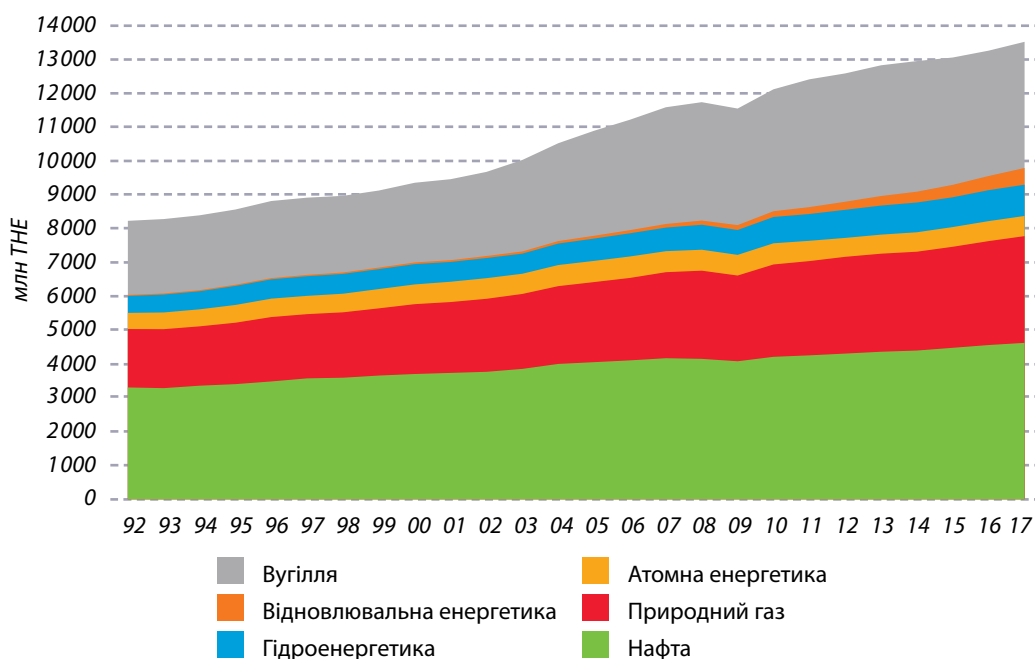

Обсяг світового енергоспоживання¹ за 2017 рік зріс на **2,2%** (це найбільший приріст за період 2013-2017 років), а за період 2007-2017 років на **17%**. У 2017 році найбільші темпи приросту були характерні для природного газу (**+2,7%**), відновлювальних джерел енергії (**+16,6%**) та нафти (**+1,4%**). Сукупне середньодобове споживання нафти у 2017 році склало **1,7 млн барелів в день** (аналогічний середній показник за період 2007-2017 років – **1,1 млн барелів в день**). Найбільший попит на нафту² формується завдяки транспортному сектору, який споживає **54,6%** ресурсу, іншим великим споживачем виступає промисловість, на яку припадає **25,2%**.

СПОЖИВАННЯ НАФТИ ТА ГАЗУ ЗА РЕГІОНАМИ У 2017 РОЦІ (за даними BP Statistical Review of World Energy)

СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГІЇ У СВІТІ (за даними BP Statistical Review of World Energy)

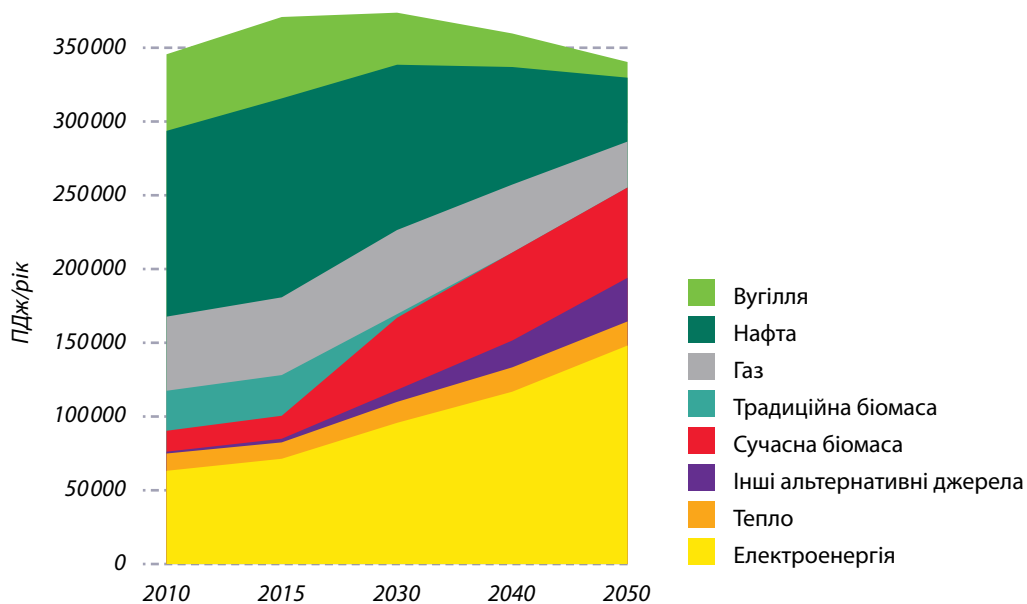
¹ BP Statistical Review of World Energy 2018 – <https://www.bp.com/content/dam/bp/en/corporate/pdf/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2018-full-report.pdf>

² World Oil Outlook 2040 – https://www.opec.org/opec_web/flipebook/WOO2017/WOO2017/assets/common/downloads/WOO%202017.pdf

Частка споживання природного газу у 2017 році досягла свого піку і склала **23,4%**¹. IGU² очікує **28,6%** приросту світового споживання нафти за період 2018-2035 років, згідно прогнозів IEA³ споживання газу за період 2018-2040 років має зрости на **8-26%**. Одночасно згідно прогнозів IRENA⁴, частка газу у кінцевому світовому енергоспоживанні до 2050 року має скоротитись на **15-20%** від рівня 2015 року.

Незважаючи на суттєве скорочення долі нафти у структурі попиту за період 2001-2017 років, її споживання у абсолютних величинах продовжує зростати та становить більше **третини** від сукупного споживання енергоресурсів. Зокрема, ОПЕК⁵ очікує **15,8%** приросту світового споживання нафти за період 2016-2040 років, одночасно згідно прогнозів IRENA⁶ частка нафти у кінцевому світовому енергоспоживанні до 2050 року має скоротитись більше ніж на **50%** від рівня 2015 року.

ПРОГНОЗНЕ СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГІЇ У СВІТІ (за даними IRENA)

В цілому, оскільки нафта і природний газ не відновлюються природним шляхом, виснаження їх світових запасів є невідворотним. Згідно з маркетинговим дослідженням IBISWorld⁷, біопаливо (головним чином етанол, біодизель та біогаз) частково замінюватиме нафту та природний газ. Разом з тим, рівень виробництва альтернативних видів палива поки залишається досить низьким для того щоб говорити про повноцінний перехід на відновлювальну енергетику та відмову від нафтогазовидобутку. Тому, зважаючи на існуючі в Україні запаси нафти та газу, доцільно забезпечити максимальну інтенсифікацію їх видобутку в найближчі **20-30** років з метою отримання найбільшої суспільної вигоди від цих ресурсів в умовах відносно стабільного ринкового попиту з спадною тенденцією.

1 BP Statistical Review of World Energy 2018 – <https://www.bp.com/content/dam/bp/en/corporate/pdf/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2018-full-report.pdf>

2 Global gas report 2018 – http://www.snam.it/export/sites/snam-rp/repository/file/gas_naturale/global-gas-report/global_gas_report_2018.pdf

3 World Energy Outlook 2017 Excerpt – Outlook for Natural Gas – https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/WEO2017Excerpt_Outlook_for_Natural_Gas.pdf

4 Global Energy Transformation: A Roadmap to 2050 – https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2018/Apr/IRENA_Report_GET_2018.pdf

5 World Oil Outlook 2040 – https://www.opec.org/opec_web/flipbook/WOO2017/WOO2017/assets/common/downloads/WOO%202017.pdf

6 Global Energy Transformation: A Roadmap to 2050 – https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2018/Apr/IRENA_Report_GET_2018.pdf

7 Oil Drilling & Gas Extraction - US Market Research Report – <https://www.ibisworld.com/industry-trends/market-research-reports/mining/oil-drilling-gas-extraction.html>

КІЛЬКІСНІ ТА ВАРТІСНІ ПОКАЗНИКИ НАФТОГАЗОВИДОБУВАННЯ В УКРАЇНІ

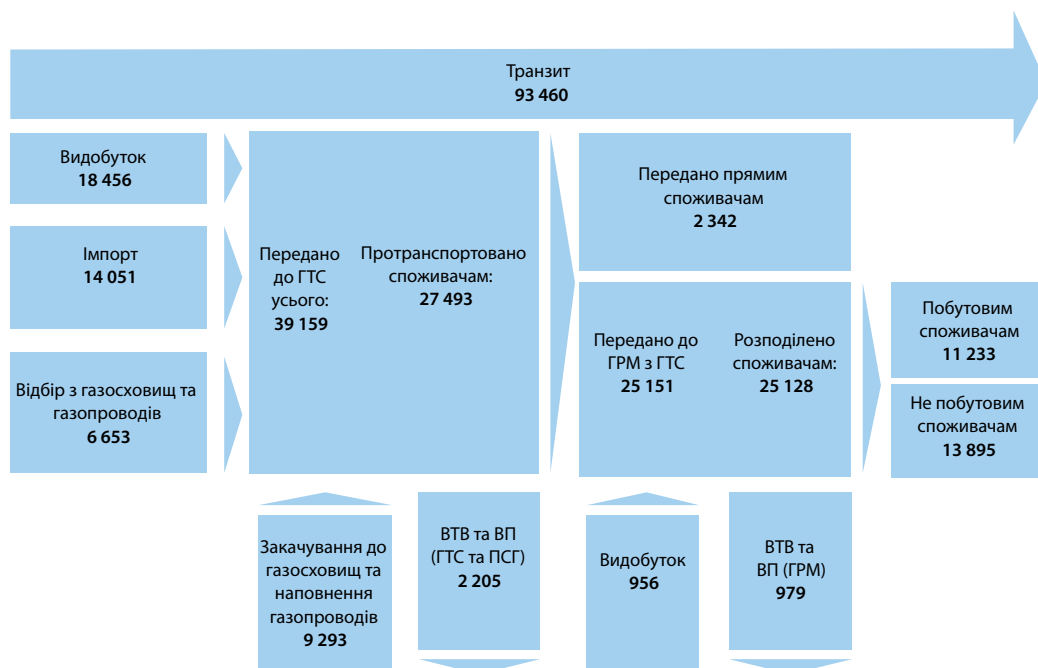
Територія України відноситься до одного з найстаріших у світі районів видобутку нафти. Про її наявність у надрах України відомо ще з III ст. до н.е., коли на Керченському півострові відзначали прояви нафти. У Галичині в XIII ст. застосовували «скельне масло», тобто нафту, яку використовували для медичних потреб і змащування коліс возів.

Видобуток нафти, відповідно до офіційних джерел, почали в 1771 р. у Коломиї (нині Івано-Франківська область). Відомості про видобуток нафти в Бориславському районі (Львівська область) відносяться до 1792 р. Йдеться про непромисловий видобуток нафти методом копки ям-колодязів глибиною **35-40 м**. У 1886 р. у Бориславі почали буріння перших свердловин механічним ударним способом, застосування якого сприяло бурхливому зростанню видобутку нафти. У 1895 р. в Бориславі був відкритий високопродуктивний горизонт – бориславський пісковик. Завдяки відкриттю родовищ нафти в Бориславському, Сходницькому і Битківському районах видобуток нафти в Галичині в 1909 р. досяг піку – **2 млн т**. Потім він поступово почав знижуватися і в 1945 р. склав **245 тис. т**.

У післявоєнні часи високі темпи проведення геологорозвідувальних робіт на нафту і газ на території України дозволили відкрити нові великі родовища нафти і газу, що сприяло різкому зростанню видобутку цих корисних копалин. Так, в 1972 р. видобуток нафти в Україні становив **14,5 млн т**.

Пріоритетне значення в післявоєнний період мав розвиток газової галузі. Саме з території України були здійснені перші у світі міждержавні поставки природного газу: у 1945 році розпочато поставки з Дашавського та Опарського газових родовищ до 🇺🇦 Польщі. У середині XX століття природний газ українського походження транспортувався до 🇷🇺 Росії, 🇧🇪 Білорусі, 🇱🇻 Литви, 🇱🇹 Латвії, 🇵🇵 Польщі, 🇨🇪 Чехословаччини та 🇦🇹 Австрії. У 1975 р. видобувалося **68,7 млрд м³** газу.

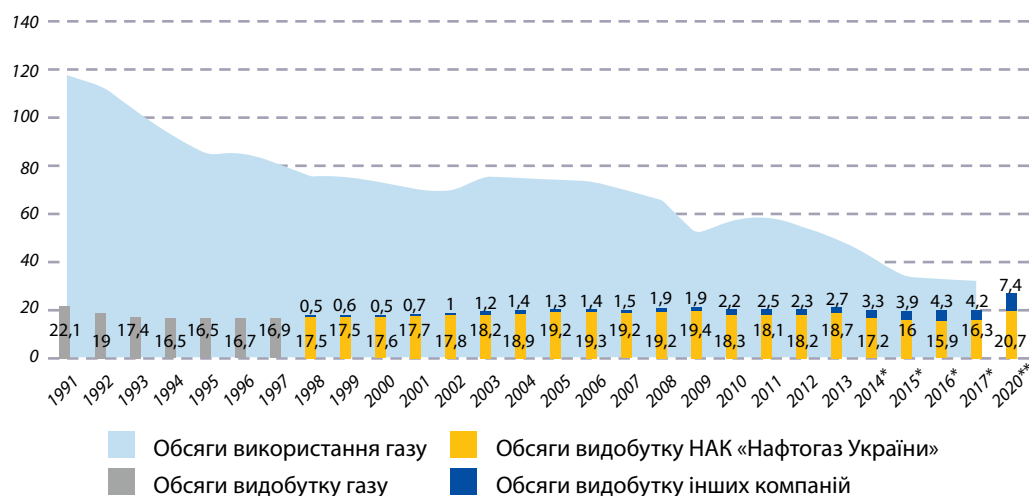
БАЛАНС ОБСЯГІВ ПРИРОДНОГО ГАЗУ У 2017 РОЦІ (млн м³)¹

¹ http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog3/Richnyi_zvit_NKREKP_2017.pdf

Обсяг видобутку газу у 2017 році, порівняно з 1991 роком, скоротився на **7,2%**. Питома вага імпорту у структурі використання природного газу за 2007-2017 роки скоротилась з **84%** до **35,7%**.

ОБСЯГИ ВИДОБУТКУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ГАЗУ, млрд м³ (за інформацією НАК «Нафтогаз України» та Держстату)

* без урахування Криму та зони АТО, ** прогноз

Обсяг видобутку природного газу протягом останніх **десяти** років є стабільним та коливається навколо позначки **20 млрд м³ на рік** з деякими спадами внаслідок фінансової кризи 2008 року та агресії РФ 2014 року. В 2017 р. негативний тренд попередніх років змінився позитивним (збільшення видобутку на **0,45 млрд м³** або **2%**)¹. При цьому, чітко прослідковується зниження видобутку державними компаніями та відповідне збільшення приватними. В той же час, динаміка серед самих державних компаній неоднорідна. В 2017 році на фоні зростання видобутку Укргазвидобування відбулось падіння видобутку Укрнафта майже на **15%** або **0,2 млрд м³**. До 2020 року² планується наростити обсяги видобування природного газу в Україні до **27,5 млрд м³**, що передбачає приріст у **34%** до рівня 2017 року.

ПРИМІТКА:

Одним з найбільш стримуючих зростання видобутку факторів, на думку учасників ринку³, була фіскальна політика 2014-2017 років. Зокрема, в 2016 році рентні ставки на видобуток газу з свердловин до **5 тис. м** було підвищено з **20%** до **29%**. Внаслідок цього були заморожені декілька видобувних проектів, припинені роботи на родовищах зі складними геологічними умовами.

Розвідані запаси традиційного газу в Україні⁴ оцінюються у **0,9 трлн м³**, одночасно сукупний обсяг ресурсу становить **5,4-5,6 трлн м³**. Обсяг нетрадиційних запасів оцінюється у понад **10 трлн м³**. Щорічний обсяг видобутку в Україні складає лише **2%** запасів природного газу, тоді як в інших країнах світу видобувається не менше **6%** запасів. Вказане свідчить про наявність перспектив збільшення видобутку⁵, які планується реалізувати за період 2016-2020 років⁶, в т.ч. за рахунок збільшення обсягу розвіданих запасів на **101,5 млрд м³**.

1 Згідно даних НАК «Нафтогаз України»

2 Концепція розвитку газовидобувної галузі України, схвалена розпорядженням КМУ від 28.10.2016 №1079-р

3 «Перехід на газ вітчизняного видобутку – це не мрія, а реальна можливість» – Роман Опімах – <http://agpu.org.ua/news/perehid-na-gaz-vitchiznyanogo-vidobutku-ce-ne-mriya-a-realna-mozhlyvist-roman-opimah.htm>, Юлія Ковалів: «Для завершення реформи ринку газу потрібно повністю імплементувати європейські правила регулювання» – <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/5771825DA7BF1181C22580FE00289ACD?OpenDocument&Highlight=0,%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%82>, Нафтогаз в цілому підтримує законопроект №5132 про зниження ренти для видобування газу з нових свердловин – <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/FBA449F0015BAFC3C225808E00484021?OpenDocument&Highlight=0,%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%82>, Європейська Бізнес Асоціація виступає за доцільність впровадження 12% ренти на нові свердловини з 2017 року – <http://uaeba.com.ua/renta>

4 Звіт Асоціації газовидобувних компаній України за 2017 рік – <http://agpu.org.ua/upload/files/10152204748142.pdf>

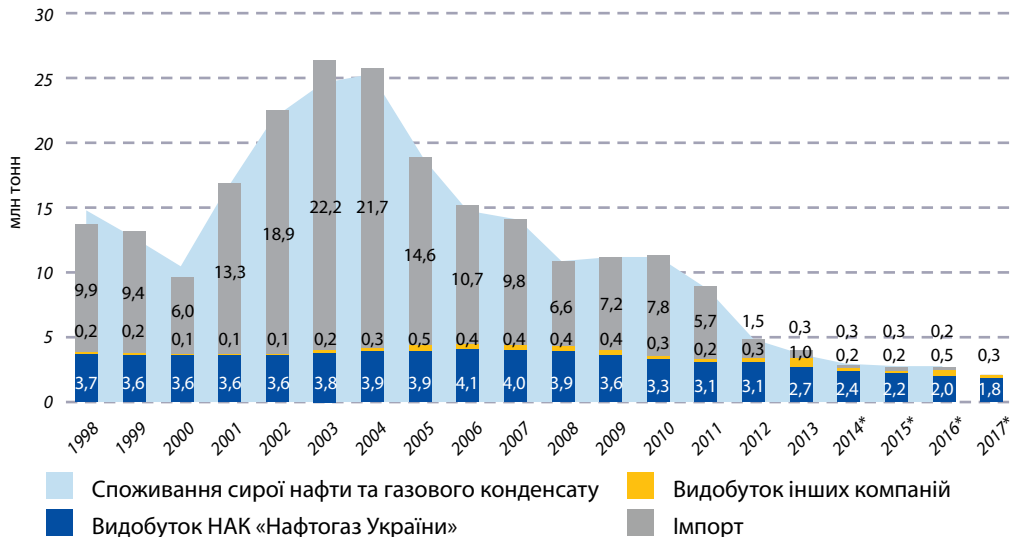
5 «Перехід на газ вітчизняного видобутку – це не мрія, а реальна можливість» – Роман Опімах – <http://agpu.org.ua/news/perehid-na-gaz-vitchiznyanogo-vidobutku-ce-ne-mriya-a-realna-mozhlyvist-roman-opimah.htm>

6 Концепція розвитку газовидобувної галузі України, схвалена розпорядженням КМУ від 28.10.2016 №1079-р

ПРИМІТКА:

Запаси¹ традиційного природного газу можуть перевищувати **5,4 трлн м³** (глибоководного шельфу можуть становити від **4 до 13 трлн м³**, газу щільних порід **2-8 трлн м³**), сланцевого газу **5-8 трлн м³**, газу (метану) вугільних родовищ **12-25 трлн м³**.

ВИДОБУТОК ТА ІМПОРТ СИРОЇ НАФТИ ТА ГАЗОВОГО КОНДЕНСАТУ (за даними НАК «Нафтогаз України», Держстату, Міненерговугілля, International Energy Agency)

* Без урахування Криму та зони АТО

Обсяги видобутку сирової нафти та газового конденсату у 2017 році порівняно з 1991 роком скоротились на **57%** з **4,9 млн т²** до **2,1 млн т**, при цьому, протягом останнього **десятиріччя** обсяг видобутку скоротився більше ніж **вдвічі**. Проте у 2018 році відбулось пожвавлення – сукупний обсяг видобутку нафти та газового конденсату за **8 місяців 2018 року** склав **1,45 млн т**, що на **2,1%** більше, ніж у відповідному періоді 2017 року. При цьому Укрнафта наростила сумарний видобуток нафти та газового конденсату на **37,7 тис. т** або на **3,6%** (за **9 місяців 2018 року**), а приватні нафтовидобувні компанії – на **32,3 тис. т** або **20,4%** (за **8 місяців 2018 року**). Одночасно, суттєво скоротились обсяги імпорту – з **9,9 млн т** у 1998 році до **0,5 млн т** у 2016 році³.

Імпорт нафтопродуктів протягом останніх **15 років** стрімко зростав (так, в 2004 році імпорт основних моторних палив становив **786 тис. т⁴**, а в 2016 році вже перевищив **6,6 млн т⁵**). Вказане призвело до зменшення видобутку нафти і виробництва палива в Україні, а також зупинки **5 з 7** українських нафтопереробних заводів (наразі працюють Кременчуцький НПЗ та Шебелинський ГПЗ). У 2005 році співвідношення імпорту до виробництва бензинів складало **23%**, а станом на 2016 рік обсяг імпорту вже в **3,4** рази перевищував обсяг виробництва. Аналогічна ситуація склалась з дизельним паливом – співвідношення імпорту до його виробництва у 2005 році складало **31%**, а станом на 2016 рік у **8,7** раз. Сукупно за період 2005-2016 років обсяги виробництва нафтопродуктів підприємствами України зменшились на понад **80%** до **3,2 млн тне в рік**.

¹ Енергетична стратегія України на період до 2030 р., схвалена розпорядженням КМУ від 24.07.2013 №1071-р, Україна володіє величезними ресурсами газу: експерт назвав цифру в майже 6 трильйонів кубів, <https://economics.unian.ua/industry/2358458-ukrajina-volodie-velicheznimi-resursami-gazu-ekspert-nazvav-tsifru-v-mayje-6-trilyoniv-kubiv.html>, Звіт Асоціації газовидобувних компаній України за 2017 рік – <http://agpu.org.ua/upload/files/10152204748142.pdf>

² Ukraine: Oil for 1991 – <https://www.iea.org/statistics/?country=UKRAINE&year=1991&category=Key%20indicators&indicator=CrudeExports&mode=chart&categoryBrowse=false&dataTable=OIL&showDataTable=true>

³ <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245274049>, Держстат

⁴ Ukraine: Oil for 2004 – <https://www.iea.org/statistics/?country=UKRAINE&year=2004&category=Key%20indicators&indicator=TPESbySource&mode=chart&categoryBrowse=false&dataTable=OIL&showDataTable=true>, Сапронов Ю.А., Костенко Д.М. Аналіз ринку нафтопродуктів в Україні, 2012 р.

⁵ За даними Держзовнішінформу

ПРИМІТКА:

Нарощування імпорту відбулось у зв'язку з комплексним впливом ряду економічних факторів, які починаючи з 2005 року роблять нафтопродукти вітчизняного виробництва менш конкурентоспроможними.

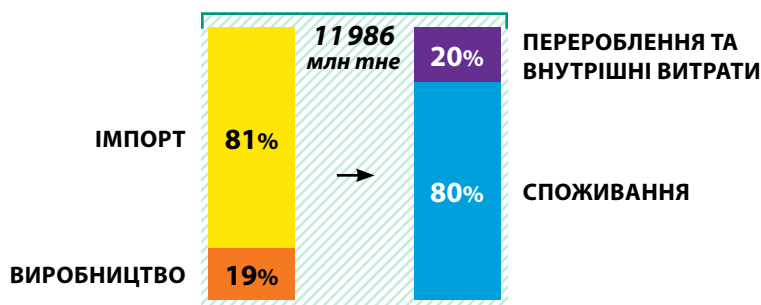
По-перше: з грудня 2004 року змінилось податкове законодавство РФ щодо диференціації експортних мит на нафту і нафтопродукти. Менші, ніж на нафту, мита на експорт нафтопродуктів стимулювали розвиток нафтопереробки в РФ і РБ, створили умови для інвестування в технологічні процеси переробки. Внаслідок цього російські власники українських НПЗ зменшили завантаження заводів в Україні, та збільшили поставки нафти на заводи в Білорусі.

По-друге: в Україні скасували мита на імпорт нафтопродуктів¹.

По-третє: великі українські мережі АЗС в основу своєї маркетингової стратегії заклали розвиток продажу та стимулювання українських автовласників до споживання нафтопродуктів стандартів Євро4 та Євро5, які в Україні на той час ще не вироблялись. Держава також стимулює споживачів до переходу на більш екологічні види пального шляхом збільшення ввізного мита на старі автомобілі. НПЗ Східної Європи в Польщі, Угорщині, Литві та ін. практично одразу зі вступом у ЄС перейшли на випуск нафтопродуктів найвищих екологічних стандартів. Саме це зумовило збільшення обсягів імпорту з цих країн.

Таким чином, на відміну від газового сектору, де внутрішній попит на ресурс більше, ніж на половину задовольняється за рахунок внутрішнього видобутку, кінцевий попит на нафту та нафтопродукти переважно задовольняється за рахунок їх імпорту².

БАЛАНС НАФТИ ТА НАФТОПРОДУКТІВ У 2016 РОЦІ (за даними Держстату)

Одночасно з скороченням обсягів внутрішнього видобутку сирової нафти та газового конденсату, суттєво скоротились обсяги їх перероблення. Так сукупний обсяг виробництва нафтопродуктів скоротився з **13,8 млн тне** у 1998 році³ до **3,2 млн тне** у 2016 році⁴ (на **77%**).

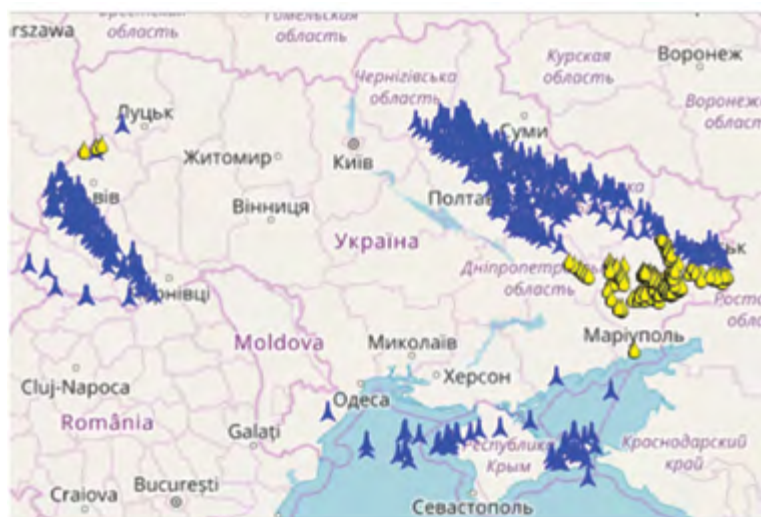
¹ Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо стабілізації цін на ринку нафтопродуктів», Митний тариф України, наведений в додатку до Закону України «Про Митний тариф України»

² Енергетичний баланс України за 2016 рік – <http://www.ukrstat.gov.ua/>

³ Ukraine: Balances for 1998 – <https://www.iea.org/statistics/?country=UKRAINE&year=1998&category=Key%20indicators&indicator=CrudeExports&mode=chart&categoryBrowse=false&dataTable=BALANCES&showDataTable=true>

⁴ Енергетичний баланс України за 2016 рік – http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/ener/en_bal/arh_2012.htm

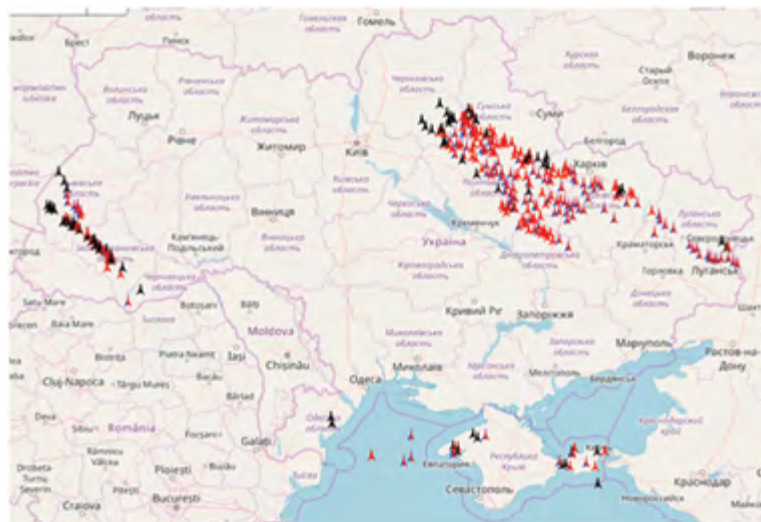
ГАЗОВІ РОДОВИЩА УКРАЇНИ¹

▲ Природний газ ● Природний газ (метан) кам'яновугільних родовищ

Станом на 01.01.2017 налічувалось **402** родовища², **269** з яких знаходяться у промисловій розробці. Серед найбільших родовищ газу відзначають Єфремівське, Шебелинське, Західно-Хрестищинське, Голицинське, Штормове та Фонтанівське. Але найбільш перспективним та об'ємним за покладами газу вважається Сахалінське родовище в Харківській області (відкрите в 1981 році, дозволяє добувати щороку близько **15 млрд м³** газу та **1,7 млн т** конденсату). Одночасно, технологічні умови видобутку на введених у розробку родовищах постійно ускладнюються³. Тому нарощування обсягів видобутку газу потребує освоєння покладів нових родовищ.

РОДОВИЩА НАФТИ ТА ГАЗОКОНДЕНСАТНІ⁴

▲ Нафта ▲ Газовий конденсат та нафта ▲ Газовий конденсат

В Україні налічується **197** нафтових родовищ з балансовими запасами⁵ **121,1 млн т** та **223** газоконденсатних родовищ з балансовими запасами **49,16 млн т⁶**. Таким чином, у 2016 році сукупний обсяг видобутку нафти та газового конденсату становив **1,3%** від їх запасів (**1 619 тис. т** нафти та **646 тис. т** газового конденсату⁷).

¹ Мінеральні ресурси України – <http://minerals-ua.info/mapviewer/goruchi.php>

² Мінеральні ресурси України. Щорічник. 2017 рік – http://geoinf.kiev.ua/M_R_2017.pdf

³ Газовий ринок в Україні: стан і проблеми – http://old.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/NSD102_ukr_2.pdf

⁴ Мінеральні ресурси України – <http://minerals-ua.info/mapviewer/goruchi.php>

⁵ Наказом Держгеонадр від 20.30.2013 №140 «Про організацію роботи зі службовою інформацією» даним щодо балансових запасів та видобутку нафти у 2014 році присвоєно ґриф «Для службового користування»

⁶ Мінеральні ресурси України. Щорічник. 2017 рік – http://geoinf.kiev.ua/M_R_2017.pdf

⁷ Енергетичний баланс України за 2016 рік (продуктовий) – http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/energ/en_bal_prod/arh_prod_2012.htm, Мінеральні ресурси України. Щорічник. 2017 рік – http://geoinf.kiev.ua/M_R_2017.pdf

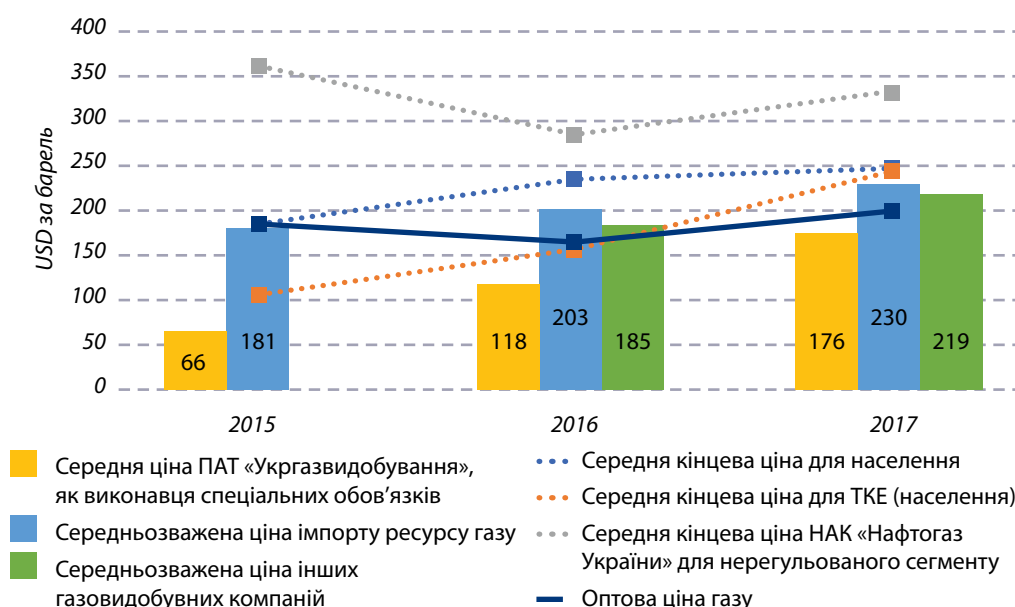
Кількість родовищ, що розробляються, становить **135** шт. Їх запаси складають **81%** балансових запасів нафти в Україні. Ступінь розвіданості запасів нафти оцінюється у **39,2%**¹, у той час як їх виробленість становить **73,5%**. Це свідчить про те, що лише **26,5%** розвіданих запасів не вироблені. Як наслідок, необхідно продовжити розвідувальні роботи з метою покриття внутрішніх потреб держави у нафті. Для забезпечення стабілізації видобутку нафти щорічний приріст запасів повинен в **2,5-5** разів перевищувати рівень видобутку².

В 2011-2015 роках обсяги пошуково-розвідувального та експлуатаційного буріння у нафтогазовому комплексі різко впали (з **271** до **155 тис. м** та зі **149** до **94,3 тис. м** відповідно). Наслідком цього стало, зокрема, падіння річних обсягів видобутку газу (з **21,5** до **19,9 млрд м3**) та нафти і газового конденсату (з **3,4** до **2,46 млн т**)³. У 2016 році в Україні відкрито **5** нових родовищ вуглеводнів⁴ (**2** газового конденсату – Водянівське у Харківській області та Савинківське у Чернігівській області, **2** родовища нафти – Ольшичне у Луганській області та Олинівське у Харківській області, а також **одне** родовище газу – Колодницьке у Львівській області). По **206** підготовлених до глибокого буріння перспективних площах і **156** нерозкритих бурінням пластах родовищ підраховані перспективні ресурси вільного газу в кількості **802 млрд м3**.

ПРИМІТКА:

Програмою розвитку мінерально-сировинної бази передбачено, що протягом 2011-2030 років за рахунок державного бюджету буде забезпечено приріст запасів природного газу – **287 млрд м3**, конденсату і нафти – **72,5 млн т**⁵. Обсяг фінансування відповідної бюджетної програми за період 2011-2017 років склав **1 млрд грн** (або **37,4%** від запланованого). Проте на практиці балансові запаси вуглеводнів скорочуються⁶ (на фоні поточного видобутку приріст запасів склав лише **3,6 млн т** нафти та конденсату і **15 млрд м3** газу). Вказане, у тому числі пояснюється недофінансуванням у розмірі **62,6%** протягом 2011-2016 років напрямку «Нарощування мінерально-сировинної бази нафти, газу, конденсату»⁷.

ЦІНИ НА ПРИРОДНИЙ ГАЗ (за даними НКРЕКП та НАК «Нафтогаз України»)

1 3-й Звіт ІПВГ України (2016) – <http://eiti.org.ua/biblioteka/>

2 Енергетика: історія, сучасність і майбутнє – <http://energetika.in.ua/ua/books/book-1/part-2/section-8/8-6>

3 http://www.naftogaz.com/files/Zvity/Annual_report_ukr_170608.pdf

4 Мінеральні ресурси України. Щорічник. 2017 рік – http://geoinf.kiev.ua/M_R_2017.pdf

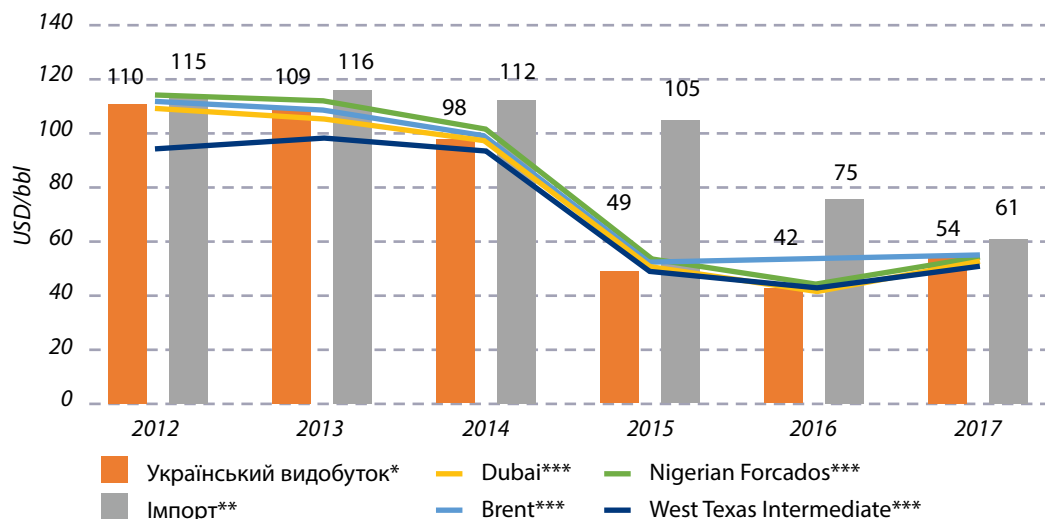
5 Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року»

6 Звіт про результати аудиту ефективності справляння та дієвості контролю за надходженням рентної плати за користування надрами для видобування нафти до державного бюджету, затверджений рішенням Рахункової палати від 05.12.2016 №26-4 http://www.ac-rada.gov.ua/dccatalog/document/16750697/Zvit_26-4.pdf?subportal=main, Звіт про результати аудиту ефективності справляння та дієвості контролю за надходженням рентної плати за користування надрами для видобування газу до державного бюджету, затверджений рішенням Рахункової палати від 28.11.2017 №24-6 http://www.ac-rada.gov.ua/dccatalog/document/16754489/zvit_24-6_2017.pdf?subportal=main

7 Згідно пояснень Державної служби геології та надр України

Диспропорція між цінами на газ внутрішнього та імпортного походження за період 2015-2017 років скоротилась в більше ніж в **два** рази. Так, різниця між ціною імпорту та регульованою ціною¹ Укргазвидобування у 2017 році складала **24%**. При цьому, рентна плата за газ, видобутих іншими газовидобувними компаніями формується, виходячи з цін імпорту газу в Україну (якщо такий імпорт мав місце протягом поточного періоду), що підтримує ціноутворення в галузі на рівні імпортного паритету.

ЦІНИ НА СИРУ НАФТУ

* За даними Мінекономрозвитку

** Розраховано BRDO за даними Держстату

*** За даними Platts та bp.com

Зважаючи на суттєву залежність України від імпорту нафти та нафтопродуктів, в цілому ціна на сирію нафту українського видобутку корелюється з загальносвітовим трендом – за період 2012-2017 років ціна на сирію нафту знизилась майже на **50%**.

Наразі нафтогазовидобування галузь України, незважаючи на значні запаси корисних копалин, не здатна задовольнити внутрішній попит в повній мірі. Враховуючи це, держава прямо (у випадках державних компаній) або опосередковано (через прив'язку ренти до світових цін на енергоресурс) регулює вартість товару та бюджетні надходження.

Першочерговим завданням, з точки зору максимально ефективного використання ресурсу нафти та газу, є мінімізація їх імпорту та розвиток власної ресурсної бази з одночасним нарощуванням видобутку (та переробки)². Досягти вказаної цілі можливо за рахунок сприяння збільшенню обсягу геологорозвідувальних робіт, пошуково-розвідувального буріння, геофізичних досліджень та інтенсифікації видобутку.

¹ Постанова КМУ від 01.10.2015 №758 «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносупільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу (відносини у перехідний період)», яка діяла до 31 березня 2017 року;

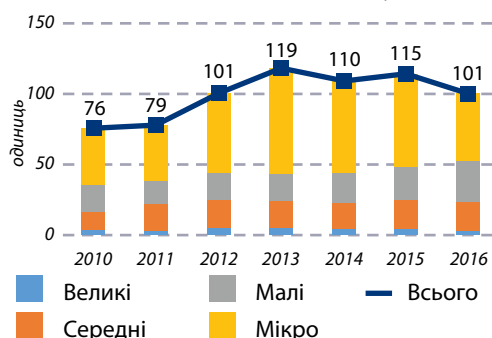
Постанова КМУ від 22.03.2017 №187 «Про затвердження положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносупільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу», яка діє з 01 квітня 2017 року до 01 квітня 2018 року

² Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» схвалена розпорядженням КМУ від 18 серпня 2017 р. №605-р

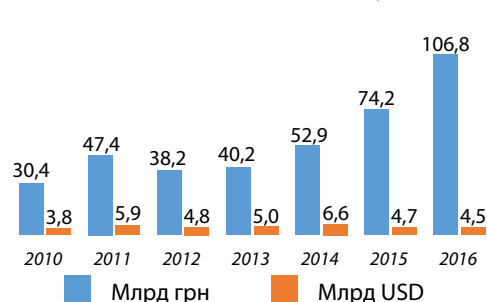
ДІЯЛЬНІСТЬ НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ КОМПАНІЙ

Станом на 2016 рік діяльність з видобутку сирої нафти та природного газу здійснювали **101** підприємство, що на **33%** більше, ніж у 2010 році. Обсяг реалізованої продукції протягом вказаного періоду виріс на **252%** у гривні та на **17%** у доларовому еквіваленті. Найбільший приріст обсягів реалізації у доларі відбувся у 2011 році (на **55%** з наступним падінням) на **19%** у 2012 році та на **29%** у 2015 році. Сукупна кількість зайнятих на підприємствах нафтогазовидобувного комплексу осіб у 2016 році складала **48,7 тис.**

**КІЛЬКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ,
ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ДОБУВАННЯ
СИРОЇ НАФТИ ТА ПРИРОДНОГО ГАЗУ
(за даними Держстату)**

**ОБСЯГ РЕАЛІЗОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ
У ЗВ'ЯЗКУ З ДОБУВАННЯМ СИРОЇ
НАФТИ ТА ПРИРОДНОГО ГАЗУ
(за даними Держстату)**

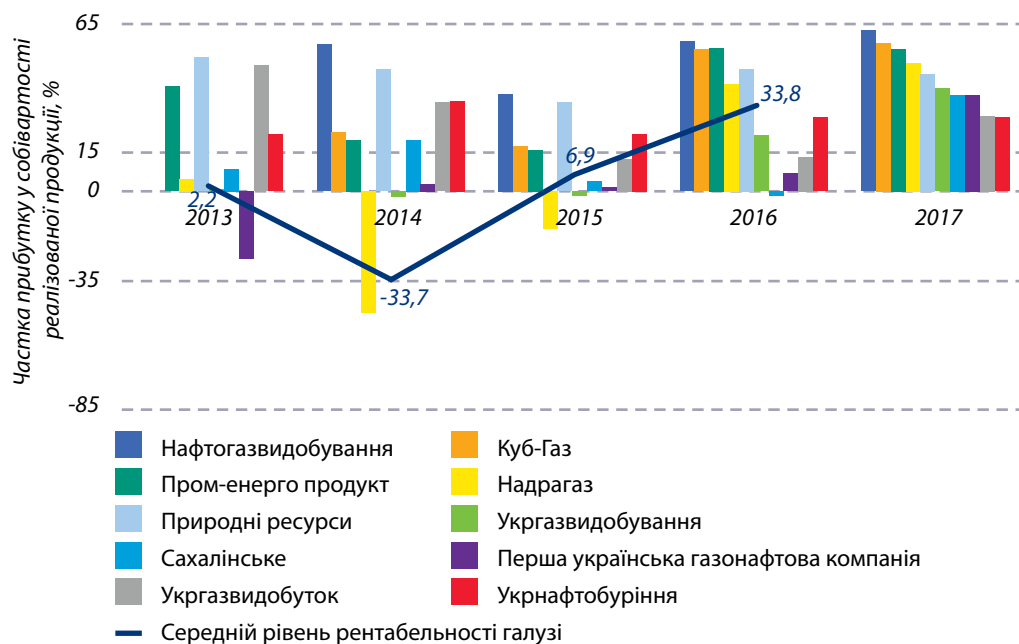
Вартість необоротних активів нафтогазовидобувних компаній протягом 2012-2015 років зменшилась на **4%** у гривні, що може свідчити про падіння обсягів капітальних інвестицій в галузь. У 2016 році вартість необоротних активів збільшилась до **110 млрд грн** (приріст **72%** порівняно з 2012 роком). Таких результатів було досягнуто за рахунок росту вартості необоротних активів газовидобувної галузі на **136%** та **п'ятикратного** збільшення обсягів довгострокових фінансових інвестицій у неї (**1,6 млрд грн** у 2016 році порівняно з **0,3 млрд грн** у 2015 році).

**ДИНАМІКА ВАРТОСТІ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ
НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ КОМПАНІЙ (згідно даних Держстату)**

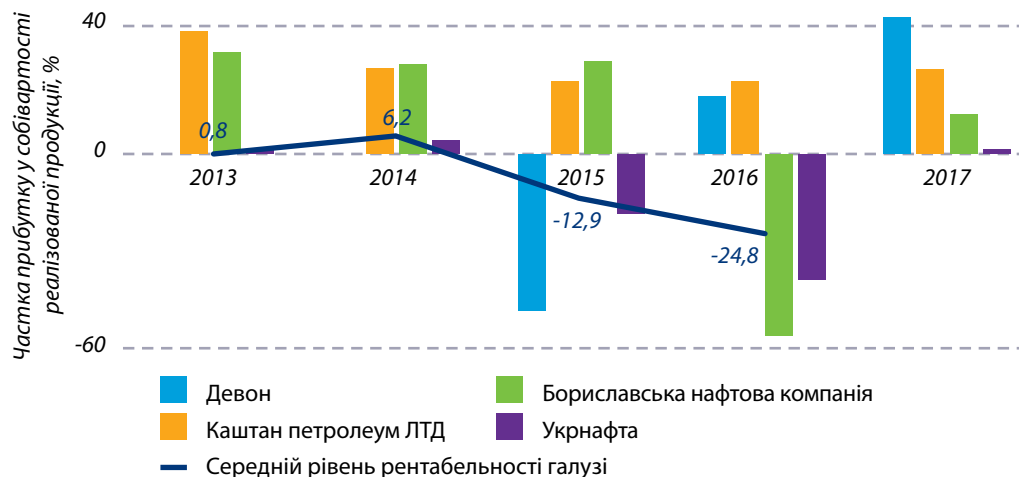
За даними Держстату, обсяг реалізації природного газу протягом 2010-2016 років мав сталий позитивний тренд та зріс за цей період на **215%** з **\$1,1 млрд** до **\$3,5 млрд**. Незважаючи на суттєві збитки, що характеризували газовидобувну галузь у 2014 році (**-\$736 млн**), у 2015-2016 роках така діяльність була прибутковою, зокрема чистий прибуток галузі у 2016 році склав **\$884 млн**. Середній рівень рентабельності галузі у 2017 році склав **33,8%**. У 2017 році найбільшу рентабельність мало Нафтогазвидобування (**63%**), рівень рентабельності Укргазвидобування склав **41%**.

РІВЕНЬ ПРИБУТКОВОСТІ ОКРЕМИХ ГАЗОВИДОБУВНИХ КОМПАНІЙ (за даними smiga.gov.ua та Держстату)

За даними Держстату, обсяг реалізації нафти протягом 2010-2016 років скоротився на **64,4%** з **\$2,7 млрд** до **\$963 млн**. Сукупний чистий збиток від добування сирої нафти у 2015-2016 роках склав **\$529 млн**. Найнижчий середній рівень рентабельності нафтовидобувної галузі спостерігався у 2016 році та становив **-24,8%**. У 2017 році прибутковість Укрнафта становила **2%**, рівень рентабельності приватних компаній був вищим (зокрема, Девон – **43%**, Бориславська нафтова компанія – **27%**, Каштан петролеум ЛТД – **12%**).

РІВЕНЬ ПРИБУТКОВОСТІ ОКРЕМИХ НАФТОВИДОБУВНИХ КОМПАНІЙ (за даними smiga.gov.ua та Держстату)

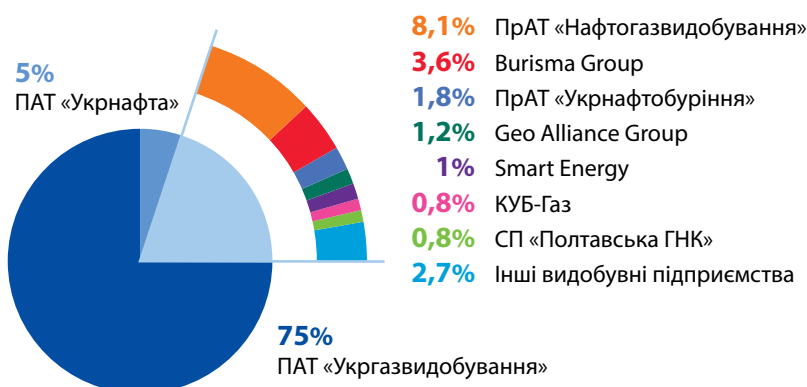

Найбільшою газовидобувною компанією України є Укргазвидобування. Також, значні обсяги видобування здійснюють Укрнафта, Нафтогазвидобування та інші компанії. Структура часток газовидобувних компаній за період 1998-2017 років змінилась в бік нарощування обсягів видобутку приватним сектором. Так, доля підприємств холдингу Нафтогаз (Укрнафта, Укргазвидобування, Чорноморнафтогаз) скоротилась з **97%** до **79%**, разом з тим, за 2017 рік сукупна частка недержавних компаній скоротилась на **0,4%**¹.

ПРИМІТКА:

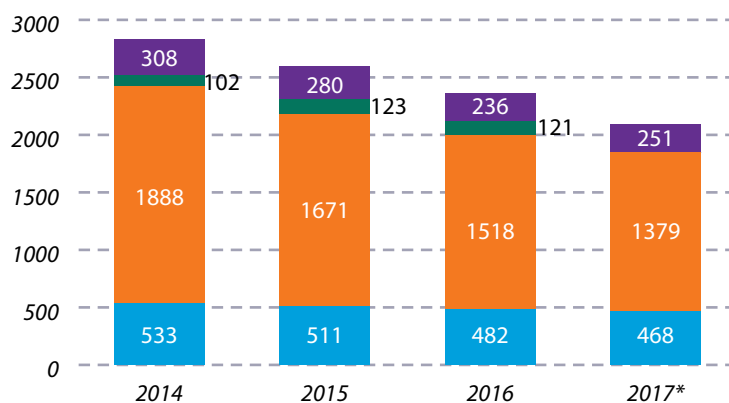
Укргазвидобування планує і в подальшому², за сприяння держави³, утримувати лідерство на газовому ринку України, нарощуючи обсяги видобутку та розвідки.

СТРУКТУРА ВИДОБУТКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ В 2017 РОЦІ (за даними Асоціації газовидобувних компаній України)

Найбільшим підприємством у галузі видобування нафти є Укрнафта. Серед інших нафтовидобувних компаній можна виділити Укргазвидобування, Природні ресурси, Укркарпатойл ЛТД, Каштан Петролеум ЛТД, Полтавська газонафтова компанія, Бориславська нафтова компанія, Укрнафтобуріння, Нафтогазвидобування та ін.

ВИДОБУТОК НАФТИ І КОНДЕНСАТУ, тис. т⁴

■ Укргазвидобування ■ Укрнафта ■ Концесійна угода в Єгипті ■ Інші виробники

* Відсутні дані щодо видобутку в Єгипті в 2017 році

Сукупна частка державних компаній у сфері видобутку нафти у 2017 році складала **88%**, з них **66%** видобувалось Укрнафта і **22%** – Укргазвидобування. На приватний сектор у 2017 році припадало **12%**.

¹ Підсумки роботи газовидобувної галузі в 2017 році та плани на поточний рік – <http://agpu.org.ua/upload/files/10152360381970.pdf>

² Звіт правління ПАТ «Укргазвидобування» про результати фінансово-господарської діяльності за 2017 рік, пропозиції щодо основних напрямків діяльності на 2018 рік – <http://ugv.com.ua/uploads/1525246304.pdf>

³ Концепція розвитку газовидобувної галузі України, схвалена розпорядженням КМУ від 28 грудня 2016 р. №1079-р

⁴ НАК «Нафтогаз України» – http://www.naftogaz.com/files/Zvity/Annual_report_ukr_170608.pdf

ПРИМІТКА:

Обсяг видобутку Укрнафта за період 2014-2017 років скоротився на **9,2%** або на **500 тис. т**, що, зокрема, обумовлено природним виснаженням свердловин і недостатнім рівнем інвестицій в обслуговування, модернізацію обладнання та буріння, а також не продовженням спецдозволів протягом **чотирьох** місяців за шістьма родовищами у зв'язку з наявністю заборгованості перед бюджетом¹.

ДОМІНУЮЧИМ ГРАВЦЕМ У СФЕРІ ВИДОБУТКУ Є ДЕРЖАВА.

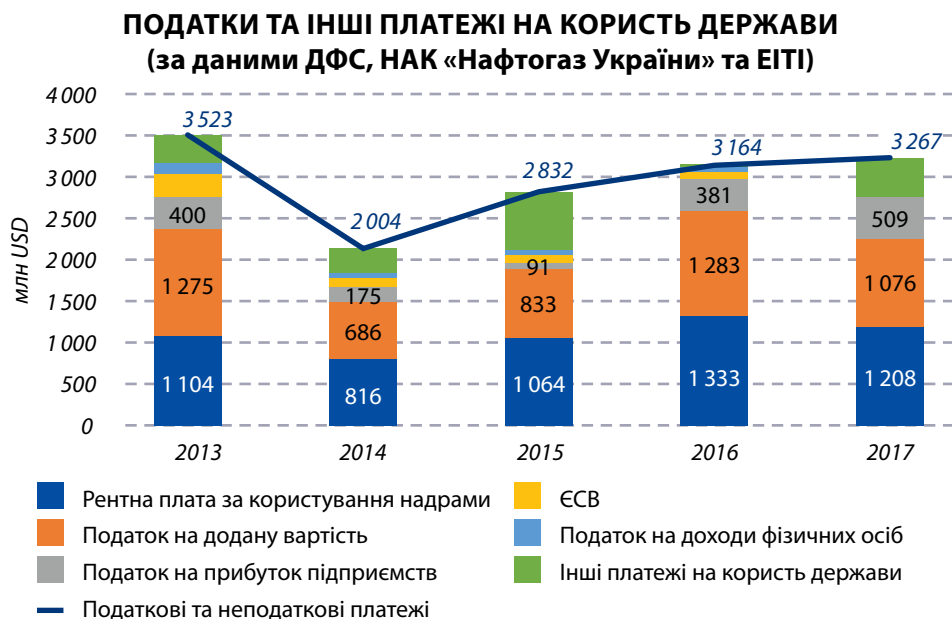
Держава є власником Нафтогаз України – найбільшої вертикально-інтегрованої компанії нафтогазової галузі. Нафтогаз України спільно з афілійованими структурами забезпечує повний цикл робіт від розвідки і розробки родовищ до постачання вуглеводнів (в першу чергу природного газу) споживачам².

Таким чином, сфера видобутку вуглеводнів характеризується високою концентрацією з домінуванням державних компаній (хоча, їх частка поступово знижується). При цьому дисбаланс ринкової влади може посилюватись за рахунок нерівних умов доступу до ресурсу. Так, наприклад, розширення видобутку на родовищі, яке вже розробляється (до **50%**), може здійснюватися без участі у відповідних конкурсних процедурах. Таким чином, нові учасники ринку часто не мають доступу до вже розвіданих запасів і можуть конкурувати виключно за родовища з низьким ступенем вивченості.

¹ Виробничі результати компанії за 2017 рік – <https://www.ukrnapta.com/virobnichi-rezultati-pat-ukrnapta-2017>, пояснення Державної служби геології та надр України

² НАК «Нафтогаз України» – <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/3A25D65C2606A6C9C22570D800318869?OpenDocument>

ФІСКАЛЬНЕ ТА ЦІНОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИДОБУТКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ ТА НАФТИ

Сукупний обсяг платежів компаній нафтогазової галузі на користь держави у 2017 році становив **106 млрд грн** (у т.ч. Укргазвидобування - **50,4 млрд грн**). Цей обсяг включає, зокрема, податок на прибуток у сумі **14,3 млрд грн**, ПДВ – **30,2 млрд грн**, рентні платежі – **33,9 млрд грн**, дивіденди – **13,3 млрд грн**. Відрахування групи Нафтогаз до бюджету у 2017 році майже у **1,5** рази перевищили платежі за 2016 рік склали близько **14%** загальних доходів державного бюджету у 2017 році. Для порівняння, сума профінансованих держбюджетом субсидій за використаний газ – **51,1 млрд грн**¹.

За **всім** місяців 2018 року група Нафтогаз сплатила до державного бюджету близько **88,2 млрд грн** податків та дивідендів. Надходження від групи склали **18,7%** загальних доходів державного бюджету за цей період².

ДОВІДКОВО:

Рентна плата – загальнодержавний податок, який справляється за користування надрами при видобуванні корисних копалин. Рента формує дохід держави від власності, який сплачують «орендарі» за право використання дефіцитного невідновлювального спільного ресурсу (надр та корисних копалин, що в них залягають) протягом певного періоду.

Ціноутворення для приватних видобувних компаній фактично лібералізовано, але при обчисленні обсягів рентної плати за користування надрами використовується не фактична вартість продажу ресурсу, а показники імпорту (для нафти та конденсату – середня ціна одного бареля нафти сорту «Urals»).

Щодо державного сектору, то Укрнафта здійснює продаж нафти сирої і газового конденсату власного видобутку на аукціонах³. Початкова ціна аукціону формується на підставі митної вартості імпорту нафти в Україну, або ж, якщо імпорт не здійснювався, – за середніми цінами продажу нафти на світових ринках.

¹ Нафтогаз у 2017 році сплатив до державного бюджету більше 100 млрд грн податків та дивідендів – <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/B5B831D282E20FEDC225820A00294657?OpenDocument&year=2018&month=01&nt=%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8&>

2 За вісім місяців цього року група Нафтогаз сплатила до державного бюджету 88,2 млрд грн – <http://www.naftogaz.com/mis/c3/nakwest.nsf/0/9871586EC7DA7C11C2258307003CED7E?OpenDocument&year=2018&month=09&nt=%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%88%D0%BB%D0%88>

3 Згідно статті 4-1 Закону України «Про нафту і газ» та Порядку організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти сирої, газового конденсату власного видобутку і скрапленого газу, затвердженого постановою КМУ від 16.10.2014. №570

Укргазвидобування у 2015-2018 роках було одним з суб'єктів ринку природного газу, що виконував спеціальні обов'язки¹. У зв'язку з цим, фактично весь газ, що видобувався, продавався Нафтогазу України за встановленою КМУ ціною². Така ціна протягом 2015-2016 років була нижчою в середньому на **43%** за ціну імпорту природного газу.

ПРИМІТКА:

Укргазвидобування у 2017 році³ видобуто **15,25 млрд м³** газу. При цьому, споживачами постачальників зі спеціальними обов'язками (ПСО) спожито **16,8 млрд м³** газу⁴.

Подальшій лібералізації нафтогазового ринку та підвищенню прозорості ціноутворення в цьому секторі може сприяти запровадження обов'язкової купівлі-продажу частини товару (зокрема газу) через незалежні біржі⁵.

Програм прямої державної підтримки нафтогазовидобування у 2013-2017 роках не було виявлено. Одночасно, згідно зі змінами до Податкового кодексу України від 01.01.2018, було зменшено ставки рентної плати на природний газ з нових свердловин до **12%** і **6%**⁶. Зазначені ставки будуть незмінні протягом наступних **5** років.

ПРИМІТКА:

Основними бенефіціарами державної підтримки в нафтогазовому секторі є державні компанії. Зокрема, НАК «Нафтогаз України»⁷ отримував державні гарантії за кредитами, взятими з метою формування стабілізаційного (резервного) енергетичного фонду природного газу та реконструкції (капітального ремонту та технічного переоснащення) магістрального газопроводу Уренгой-Помари-Ужгород.

¹ Постанова КМУ від 01.10.2015 №758 «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу (відносини у перехідний період)», яка діяла до 31 березня 2017 року;

Постанова КМУ від 22.03.2017 №187 «Про затвердження положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу», яка діє з 01 квітня 2017 року до 01 квітня 2018 року

² Постанова КМУ від 22 березня 2017 р. №187 «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу»

³ Видобуток <http://ugv.com.ua/uk/page/vidobutok>

⁴ У 2017 році обсяг використання природного газу в Україні скоротився на 1,3 млрд куб. м – <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/D5680C5507AB775CC2258226005C61EF?OpenDocument&year=2018&month=01&nt=%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8&>

⁵ План пріоритетних дій Уряду на 2017 рік, затверджений розпорядженням КМУ від 3 квітня 2017 р. №275-р

⁶ Пункт 252.20 Податкового кодексу України

⁷ 3-й Звіт ІПВГ України (2016) – <http://eiti.org.ua/biblioteka/>

⁸ Постанова КМУ від 04.12.2013 р. №885 «Деякі питання надання у 2013 році державних гарантій для забезпечення виконання боргових зобов'язань за облігаціями Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України»

⁹ Постанова КМУ від 24.07.2015 №540 «Про надання державних гарантій за зобов'язаннями Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України»

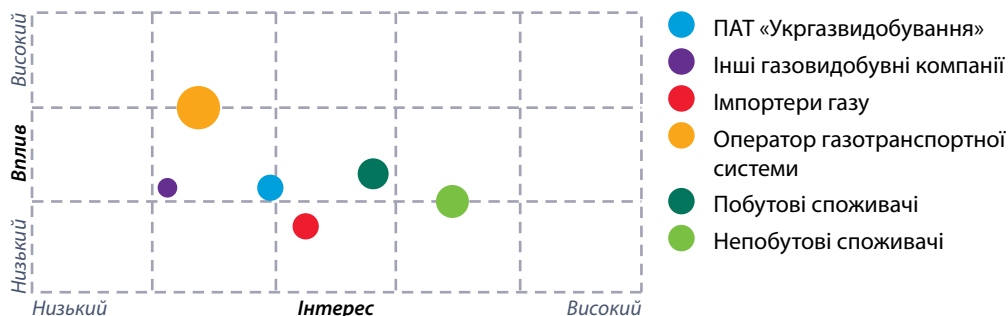
¹⁰ Постанова КМУ від 30.11.2016 №876 «Деякі питання надання державної гарантії Міжнародному банку реконструкції та розвитку за зобов'язаннями публічного акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України»

ОСНОВНІ ЗАІНТЕРЕСОВАНІ СТОРОНИ РИНКУ ВУГЛЕВОДНІВ

До зацікавлених сторін ринку природного газу відносяться газовидобувні компанії, найбільшою з яких є Укргазвидобування, оператор ГТС (Укртрансгаз) та споживачі природного газу.

Показник	Обсяг реалізованої / спожитої продукції у 2016 р., \$ млн	Кількість суб'єктів на ринку, од
Група 1. Постачання на ринок		
Укргазвидобування	1 961	1
Інші газовидобувні компанії	1 118	100
Імпорттери газу	2 253	67
Група 2. Транспортування		
Оператор ГТС	1 368	1
Група 3. Споживання		
Побутові споживачі	2 800	12 169 000
Непобутові споживачі	3 455	102 000

ЗАІНТЕРЕСОВАНІСТЬ ТА ВПЛИВОВІСТЬ УЧАСНИКІВ РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ

Серед суб'єктів, що забезпечують наповнення ринку газу товарним ресурсом, найбільший рівень інтересу мають імпортери, зважаючи на переважання імпорту в сукупній структурі споживання природного газу. Разом з тим, зважаючи на диверсифікованість імпорتنих поставок, можливості впливу цієї групи на державну політику є нижчим, ніж у видобувних компаній, об'єднаних в асоціації¹.

Найбільш впливовою компанією на ринку є Укртрансгаз (оператор ГТС і суб'єкт природної монополії), оскільки це єдина компанія на ринку, яка забезпечує приєднання газовидобувних компаній до мереж, транспортування та зберігання природного газу. Індивідуальний інтерес Укртрансгаз у розвитку видобувної діяльності є досить низьким, разом з тим Укртрансгаз та Укргазвидобування входять до єдиного холдингу (Нафтогаз України), що за певних умов може призводити до створення нерівних умов у сфері доступу до інфраструктури для гравців сфери видобутку та постачання газу.

ПРИМІТКА:

Оператори ГРС та постачальники природного газу не мають безпосереднього впливу на діяльність з видобутку газу, тому не розглядаються з точки зору їх зацікавленості та впливу на видобувну діяльність.

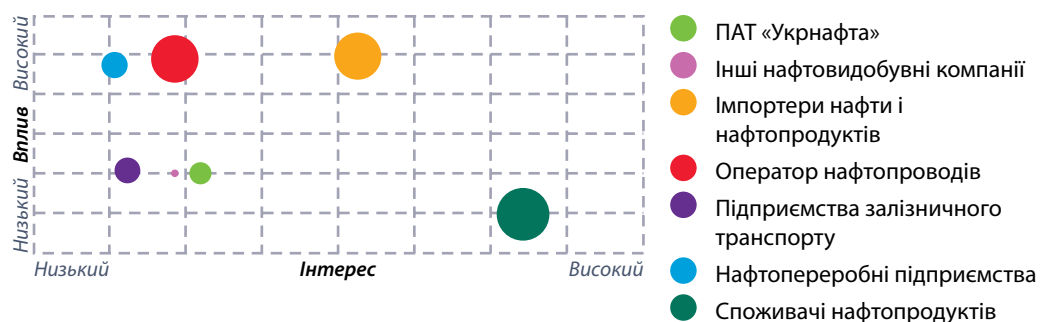
¹ Асоціація газовидобувних компаній України – <http://agpu.org.ua/>

Побутові споживачі, незважаючи на значну кількість суб'єктів, яка не сприяє ефективній кооперації, мають значний рівень впливу на державну політику у сфері газовидобування. Зокрема, КМУ, орієнтуючись на соціальну направленість державної політики¹, встановлює ціну продажу газу Укргазвидобування. Щодо непобутових споживачів, то, незважаючи на більші обсяги споживання газу та, відповідно, інтерес в отриманні ресурсу, їх вплив на розвиток нафтогазовидобувної галузі є меншим, ніж у побутових споживачів. Це пояснюється можливістю перенесення видатків на оплату газу на кінцевих споживачів продукції та відкритим доступом до імпортного ресурсу.

До зацікавлених сторін ринку нафти та нафтопродуктів відносяться нафтовидобувні компанії, найбільшою з яких є Укрнафта, імпортери нафти та нафтопродуктів, оператори інфраструктури, що використовується для транспортування нафти та нафтопродуктів (зокрема, Укртранснафта та Укрзалізниця), нафтопереробні заводи та споживачі нафтопродуктів.

Показник	Обсяг реалізованої / спожитої продукції у 2016 р., \$ млн	Кількість суб'єктів на ринку, од
Група 1. Постачання на ринок		
Укрнафта	804	1
Інші нафтовидобувні компанії	45	100
Імпортери нафти і нафтопродуктів	3 255	кілька сотен ²
Група 2. Транспортування		
Оператор нафтопроводів	849	1
Підприємства залізничного транспорту	200 ³	1
Група 3. Споживання		
Нафтопереробні підприємства	84	1
Споживачі нафтопродуктів	5 418	9,2 млн

ЗАІНТЕРЕСОВАНІСТЬ ТА ВПЛИВІСТЬ УЧАСНИКІВ РИНКІВ НАФТИ ТА НАФТОПРОДУКТІВ

Зважаючи на споживчі характеристики нафти та наявність кореляції не тільки між обсягами видобутку та імпорту нафти, але і залежність нафтовидобувних компаній від обсягів імпорту нафтопродуктів, існує доцільність розглядати рівень

¹ До 01.10.2015 ціноутворення державних газовидобувних компаній регулювалось НКРЕКП згідно встановлювалися Комісією згідно Порядку формування, розрахунку та встановлення цін на природний газ для суб'єктів господарювання, що здійснюють його видобуток, затвердженого постановою НКРЕКП від 11.12.2014 №763. Після 01.10.2015 цінове регулювання здійснював КМУ на підставі Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку, затвердженого постановою КМУ від 01.10.2015 р. №758, Положень про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу, затверджених постановами КМУ від 22.03.2017 №187, від 19.10.2018 №867

² За оцінкою BRDO

³ За оцінкою BRDO

впливу та заінтересованість нафтовидобувних компаній та імпортерів нафти та нафтопродуктів спільно. Так, заінтересованість та впливовість імпортерів є вищою, ніж у вітчизняних нафтовидобувних компаній, що відображається на загальному тренді розвитку ринку (рівень видобутку падає, а рівень імпорту зростає).

Зважаючи на монопольне положення (природні монополії), досить високий рівень впливу на ринок мають Укртранснафта та Укрзалізниця, оскільки забезпечують приєднання нафтовидобувних компаній до мереж інфраструктури та транспортування нафти. При цьому інтерес цих компаній у розвитку видобувної діяльності є досить низьким.

ПРИМІТКА:

Посередники (АЗС і т.д.) не мають безпосереднього впливу на діяльність з видобутку нафти, тому не розглядаються з точки зору їх зацікавленості та впливу на видобувну діяльність.

Фактично єдиним споживачем вітчизняної нафти є Кременчуцький НПЗ (Укртатнафта), тому він має значний вплив на діяльність нафтовидобувної галузь, а його відмова купувати нафту вітчизняного видобутку може призвести до зупинки такої діяльності. Проте заінтересованість НПЗ у вітчизняній нафті є невисокою, а її поставки диверсифікуються імпортом нафти з Каспійського регіону.

Інтерес споживачів нафтопродуктів виявляється у безперешкодному доступі до нафтопродуктів, високої якості та низької вартості. Задовольнити цей інтерес було б можливо за рахунок розвитку видобування та нафтопереробки в Україні. Проте, зважаючи на значну кількість споживачів, низький рівень їх самоорганізації, рівень їх впливу на державну політику є досить низькими. Зокрема, державне цінове регулювання відбувається ex-post шляхом притягнення органами Антимонопольного комітету учасників ринку нафтопродуктів до відповідальності за зловживання чи змови.

ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 1

Незважаючи на значні запаси природного газу, завдяки внутрішньому видобутку цього ресурсу задовольняється **63%** внутрішнього попиту¹. В той же час, за рахунок видобутої в Україні нафти задовольняється ще менша частина (**19%**) внутрішнього попиту на ресурс. Основні бізнес-процеси у сфері видобування нафти і газу є дуже схожими, що надає можливість видобувним компаніям об'єднувати в своїй діяльності обидва види видобутку.

Зважаючи на історичні передумови, сфера видобутку газу залишається висококонцентрованою, з високим рівнем впливу державних компаній. Найбільшою газовидобувною компанією є Укргазвидобування (частка **74,6%** від сукупного обсягу видобутку), а нафтовидобувною – Укрнафта (частка – **66%**). При цьому вказані компанії пов'язані відносинами контролю між собою, а також з операторами транспортної інфраструктури (газопроводи, газосховища, нафтопроводи) та кінцевими постачальниками.

Основними недоліками діяльності у сфері нафтогазовидобування, що обумовлюють необхідність державного регулювання, є:

- 1> Обмеженість ресурсу;
- 2> Високий рівень концентрації;
- 3> Наявність природної монополії в суміжній сфері (газопроводи та нафтопроводи);
- 4> Асиметрія інформації та відсутність прямої комунікації між виробниками та споживачами;
- 5> Відсутність замінників товару з одночасним високим рівнем соціальної значимості;
- 6> Відсутність диференціації продукції та умов для створення нової продукції;
- 7> Високі екстерналії, пов'язані з доступом до спільного ресурсу (надр) та екологічним впливом.

¹ Звіт про результати діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, у 2017 році - http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog3/Richnyi_zvit_NKREKP_2017.pdf

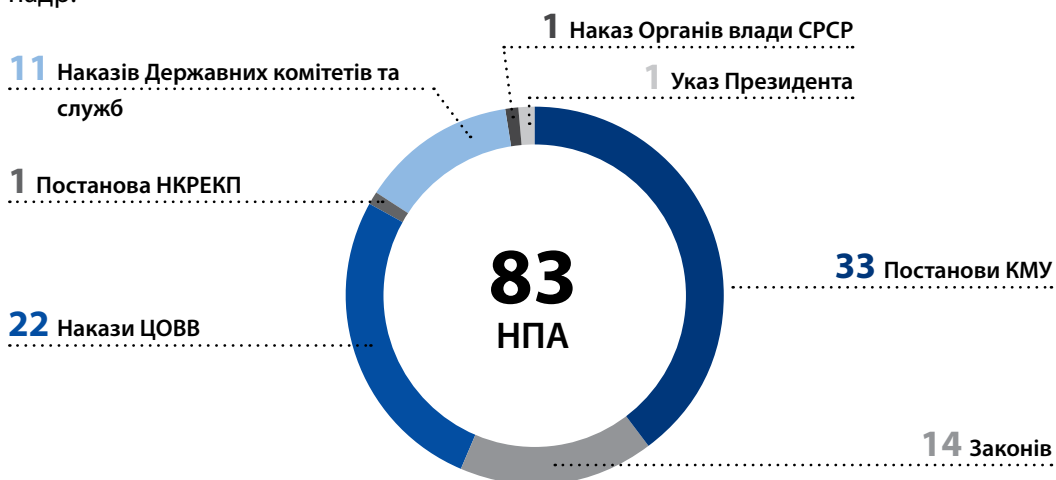
2 | АНАЛІЗ РЕГУЛЯТОРНИХ АКТИВ У СФЕРІ ДОСТУПУ ДО НАФТОГАЗОНОСНИХ НАДР

Для системного перегляду державного регулювання, Офісом ефективного регулювання було розроблено методику аналізу регулювання ринків (Rolling Review)¹. Одним з основних завдань дослідження є формування вичерпного переліку регуляторних активів², які безпосередньо регулюють цивільно-правові відносини, що виникають між усіма учасниками ринку (заінтересованими сторонами) навколо процедур, безпосередньо пов'язаних з видобутком нафти та газу. Критерії для оцінки активів на предмет належності їх до регуляторних визначені абзацом 2 статті 1 Закону України «Про засади державної регуляторної політики». Аналізу підлягали виключно такі регуляторні акти, які мають первинний характер (основні акти). На відміну від первинних регуляторних активів, регуляторні акти про внесення змін до інших активів не є самостійними регуляторними актами, вони безпосередньо не здійснюють правове регулювання, тому не були включені до переліку.

2.1

ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГУЛЯТОРНИХ АКТИВ

Під час проведення аналізу було визначено **83 чинних регуляторних активів**, що безпосередньо складають регуляторне поле у сфері доступу до нафтогазоносних надр.

Повний перелік НПА первинного та вторинного законодавства, що регулюють даний ринок, надається у додатках. Ринок безпосередньо регулюється **14** законами України, серед яких слід виділити основні: Закон України «Про нафту і газ» та Кодекс України про Надра³, якими передбачено більше **50%** регуляторних активів. Основними видавниками регуляторних активів вторинного законодавства є КМУ (**33** активів), Міністерство екології та природних ресурсів України (**16**), Міністерство енергетики та вугільної промисловості України (**4**), Міністерство фінансів України (**4**), Міністерство надзвичайних ситуацій України (**1**), Державна служба геології та надр України (**9**), Державний комітет промислової безпеки України (**2**), з урахуванням правонаступництва та реорганізацій відповідних органів центральної виконавчої влади.

¹ Методика Rolling Review – <http://brdo.com.ua/instruments/pereglyad-diyuchykh-regulyatsij/>

² Доручення Кабінету Міністрів України від 01.08.2016 №16499/28/1-16 щодо проведення системного перегляду регуляторних активів

³ Кодекс про надра України приймається Верховною Радою є законодавчим актом, який має юридичну силу закону.

12 з 83

регуляторних актів були виявлені такими, що мають ознаки **незаконності** за методикою Rolling Review та потребують скасування чи істотного доопрацювання на законодавчому рівні.

24 з 83

регуляторних актів ринку були виявлені такими, що не в повній мірі відповідають діючому законодавству та **потребують актуалізації**.

Таким чином, фактично кожен **третій** регуляторний акт містить ознаки незаконності та/або неактуальності.

2.2

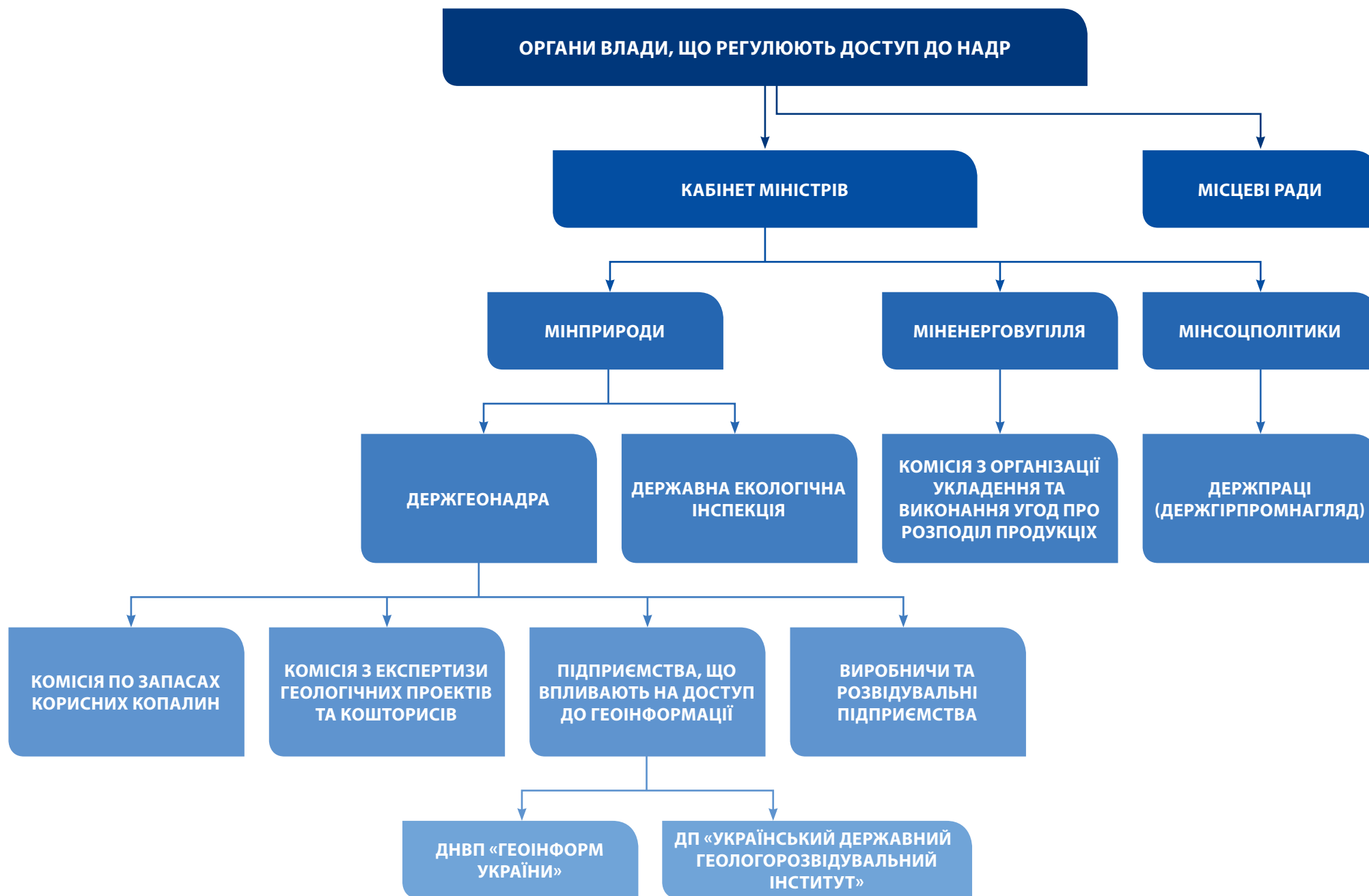
СУБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Відповідно до статті 13 Конституції України, надра є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією.

Державне регулювання користування надрами спрямоване, перш за все, на визначення режиму права власності та права користування у сфері геологічного вивчення, видобування корисних копалин, раціонального використання корисних копалин, збереження та охорони надр і навколишнього природного середовища, безпечного проведення гірничих робіт.

До системи органів загальної компетенції належать: КМУ, органи місцевого самоврядування, місцеві органи виконавчої влади.¹

¹ Макаренко О.Ю. Специфіка державного регулювання відносин користування надрами: органи загальної, спеціальної компетенції

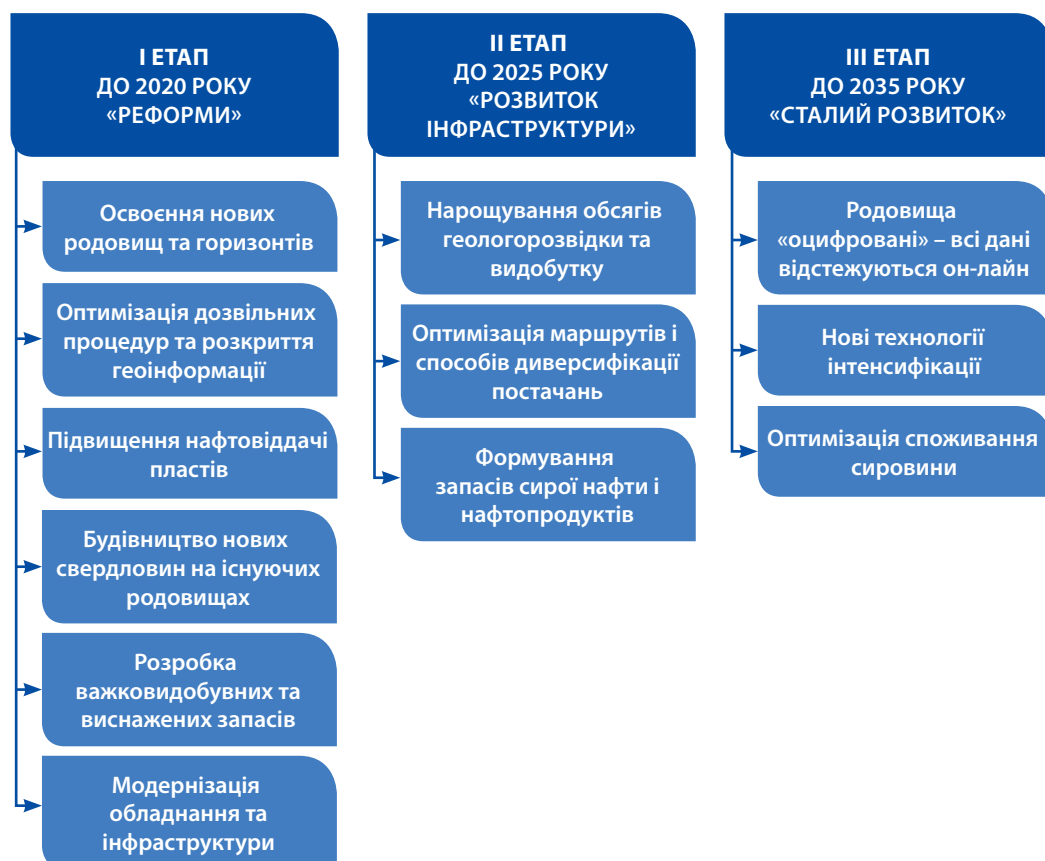

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ здійснює в межах своїх повноважень державне управління у сфері охорони та раціонального використання землі, її надр, водних ресурсів, рослинного і тваринного світу, інших природних ресурсів¹. Зокрема, КМУ визначив стратегічний план розвитку галузі у Концепції розвитку газовидобувної галузі² та Енергетичній стратегії України³.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ГАЗОВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ (згідно Енергетичної стратегії України)

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НАФТОВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ (згідно Енергетичної стратегії України)

¹ Стаття 20 Закону України від 27.02.2014 №794-VII «Про Кабінет Міністрів України»

² Концепція розвитку газовидобувної галузі України, схвалена розпорядженням КМУ від 28.12.2016 №1079-р

³ Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» схвалена розпорядженням КМУ від 18.08.2017 р. №605-р

Державне регулювання в сфері видобутку нафти та газу здійснюють:

- ◆ Міністерство екології та природних ресурсів України;
- ◆ Державна служба геології та надр України;
- ◆ Міністерство енергетики та вугільної промисловості України;
- ◆ Державна екологічна інспекція України;
- ◆ Державна служба з питань праці, інші органи спеціалізованого поресурсового та галузевого управління.

МІНІСТЕРСТВО ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ (МІНЕКОЛОГІЇ)

є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, геологічного вивчення та раціонального використання надр¹. Воно забезпечує нормативно-правове регулювання з питань щодо:

- ◆ обліку робіт і досліджень, пов'язаних з геологічним вивченням надр;
- ◆ обліку нафтових і газових свердловин та обліку обсягу погашених і видобутих корисних копалин, їх втрат, а також форм звітності щодо обліку запасів корисних копалин для ведення державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин;
- ◆ порядку обліку, зберігання та користування матеріалами державного інформаційного геологічного фонду;
- ◆ змісту, оформлення і порядку подання на розгляд в установленому порядку геолого-економічної оцінки родовищ металічних і неметалічних корисних копалин;
- ◆ виконання робіт із стандартизації, метрології, за результатами проведення сертифікації у сфері геологічного вивчення, охорони та використання надр, у тому числі щодо правил нормативного забезпечення геологічного вивчення надр;
- ◆ порядку погодження надання надр у користування.

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ГЕОЛОГІЇ ТА НАДР УКРАЇНИ (ДЕРЖГЕОНАДРА) реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр. Фактично Держгеонадра – це, в основному, адміністративний орган, відповідальний за загальне функціонування розгалуженої системи вторинних органів та державних підприємств. Його діяльність включає фінансове управління та визначення бюджетів держпідприємств, розробку нормативно-правових актів, встановлення стандартів, вирішення юридичних суперечок, підготовку робочих програм держпідприємств, організацію аукціонів на видачу спецдозволів, моніторинг спецдозволів та стягнення платежів, пов'язаних зі спецдозволами на розвідку та видобування.

¹ Постанова КМУ від 21.01.2015 «Про затвердження Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України»

ЗАГАЛЬНА СТРУКТУРА ДЕРЖГЕОНАДРА¹

ПІДПРИЄМСТВА, ЩО ВХОДЯТЬ ДО СФЕРИ ВПЛИВУ

Спеціалізовані та регіональні державні підприємства

9 підприємств:

ДП «Українська Геологічна Компанія»
ДП «Геолконтроль»
ДРГП «Донецькгеологія»
ДП Південукргеологія»
ДР «Укргеофізика»
ДП «Кіровгеологія»
Східне ДРГП
Причорноморське ДРГП
ДП «Південьгеоцентр»

КОРПОРАТИВНІ ПРАВА ДЕРЖАВИ

Національна акціонерна компанія «Надра України»

11 підприємств:

ДК «УкрНаукаГеоЦентр»
ДК «Агрогеофізика»
ДК «Чернігівнафтогазгеологія»
ДК «Горліврозвідка»
ДК «Кримгеологія»
ДК «Миргороднафтогазрозвідка»
ДК «Полтаванафтогазрозвідка»
ДК «Центрукргеологія»
ДК «Укргеолбудпроект»
ДК «Західукргеологія»
ДК «Житомирбуррозвідка»

НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ПІДРОЗДІЛИ

Державне науково-виробниче підприємство «Геоінформ України»

ДП «Український державний геологорозвідувальний інститут»

ЕКСПЕРТНІ ПІДРОЗДІЛИ

Державна комісія України по запасах корисної копалин

Державна комісія з експертизи геологічних проєктів та кошторисів

До структури Держгеонадр входить 9 державних профільних підрозділів і 11 підрозділів, підпорядкованих національній акціонерній компанії (НАК «Надра України») два дослідницькі підрозділи і два експертні підрозділи. Ці структури виконують, зокрема, наступні функції: картування, зберігання та обробка даних, буріння та геофізичні польові роботи, лабораторні дослідження, аерозйомку, розвідку корисних копалин та води тощо.

ПРИМІТКА:

Згідно результатами незалежної оцінки² Державної служби геології та надр України, **80%** функцій Держгеонадр є непотрібними. Багато функцій можуть виконувати приватні структури. Сучасна геологічна служба в ідеалі має надавати авторитетні та засновані на доказах поради відповідним українським уповноваженим органам, які підтримують картографування та розробку ресурсів тощо.

Міністерство енергетики та вугільної промисловості (Міненерговугілля) забезпечує формування та реалізує державну політику на ринках паливно-енергетичного комплексу, зокрема, в нафтогазовому та нафтогазопереробному комплексах³.

До березня 2018 року⁴ Міненерговугілля приймало рішення щодо введення родовища або окремого покладу нафти і газу в дослідно-промислового або промислового розробку.

Міненерговугілля проводить відбір нових інвестиційних проєктів (програм, договорів), якими передбачено нарощування видобутку вуглеводневої сировини на ділянках надр (родовищах, покладах), що характеризуються погіршеними

¹ Незалежна оцінка Державної служби геології та надр України – http://geoinf.kiev.ua/wp/wp-content/uploads/2016/06/SGSSU-Assessment_A4_UKR.pdf

² Незалежна оцінка Державної служби геології та надр України – http://geoinf.kiev.ua/wp/wp-content/uploads/2016/06/SGSSU-Assessment_A4_UKR.pdf

³ Постанова КМУ від 29.03.2017 «Про затвердження Положення про Міністерство енергетики та вугільної промисловості України»

⁴ Закон України від 01.03.2018 №2314-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо дерегуляції в нафтогазовій галузі»

гірничо-геологічними умовами (важковидобувні) або виснаженістю в процесі розробки в попередніх періодах, на окремих діючих свердловинах після капітального ремонту, свердловинах, що відновлюються з числа ліквідованих, нових свердловинах чи групах свердловин, що розташовані на таких ділянках надр.

Крім того, Міненерговугілля забезпечує діяльність Міжвідомчої комісії з питань організації укладення та виконання угод про розподіл продукції¹, створеної КМУ.

Державна екологічна інспекція України (Держекоінспекція) реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства у сфері використання та охорони надр, а також вживає заходів щодо припинення самовільного користування надрами та забудови площ залягань корисних копалин з порушенням встановленого порядку.

Державна служба з питань праці (наразі Держпраці, раніше Держгірпромнагляд) забезпечує реалізацію державної політики з промислової безпеки, охорони праці, державного гірничого нагляду та державного регулювання у сфері безпечного поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення². До повноважень Держпраці наразі не входять функції з реалізації державної політики у сфері охорони надр. На сьогодні такі функції не закріплені за жодним органом державної влади.

Таким чином, система органів влади, що мають вплив на діяльність, пов'язану з користуванням надрами, є досить розгалуженою та складною. Номінально найбільше коло повноважень має Держгеонадра, проте значне коло повноважень делеговано вторинним утворенням (зокрема, до ДКЗ³, Геолекспертизи, Геоінформу, тощо). Повноваження Міжвідомчої комісії з питань організації укладення та виконання угод про розподіл продукції, що діє при Міненерговугілля, можуть конфліктувати з повноваженнями Держгеонадр, оскільки обидва органи визначають ділянки надр, що виносяться на конкурс (аукціон).

¹ Положення про Міжвідомчу комісію з організації укладення та виконання угод про розподіл продукції, затверджене постановою КМУ від 01.08.2013 №644

² Постанова КМУ від 10.09.2014 №422 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади»

³ Державна комісія України про запасах корисних копалин (ДКЗ) - це установа, що діє при Держгеонадрах і провадить науково-технічну діяльність, пов'язану з проведенням експертизи геологічних матеріалів з вивчення і використання надр та оцінки запасів корисних копалин.

ІНСТРУМЕНТИ (ЗАСОБИ) ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Діяльність у сфері видобування вуглеводнів регулюється державою шляхом застосування **36 інструментів¹**.

РОЗВІДКА (БУРІННЯ, ПОШУК)

1. Апробація запасів
2. Державна реєстрація та облік робіт і досліджень, пов'язаних з геологічним вивченням надр
3. Державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин
4. Договір купівлі-продажу геологічної інформації
5. Договір на проведення державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин
6. Експертиза проектних рішень з протиаварійного захисту, безпеки проведення гірничих робіт, будівництва та експлуатації гірничих підприємств
7. Затвердження пооб'єктних планів підприємств, які виконують геологорозвідувальні роботи за кошти державного бюджету
8. Звіти щодо результатів геологічного вивчення надр
9. Згода на розміщення технологічних споруд для користування нафтогазоносними надрами в межах територіальних вод та виключної (морської) економічної зони
10. Згода органів місцевої влади на надання надр у користування
11. Конкурс на укладення угод про розподіл продукції
12. Місцеві програми розвитку мінерально-сировинної бази, раціонального використання та охорони надр
13. Обов'язкові угоди на виконання інспекційно-профілактичних і аварійних робіт
14. Перелік геологічних об'єктів, що становлять наукову або культурну цінність, об'єктами природно-заповідного фонду місцевого значення
15. Перелік ділянок надр, що становлять цінність та не надаються у користування
16. Рішення КМУ щодо укладання угоди на розподіл продукції без проведення конкурсу
17. Рішення про згоду органів місцевого самоврядування на надання надр у користування
18. Рішення про результати державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин
19. Спеціальний дозвіл на користування надрами
20. Паспорт родовища
21. Перелік корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення

ПРИЄДНАННЯ ДО НАФТО -, ГАЗОВИХ МЕРЕЖ, БУДІВНИЦТВО ІНФРАСТРУКТУРИ

1. Звіт про оцінку впливу на довкілля
2. Плата за приєднання до мереж ГТС
3. Рішення про погодження правил технічної експлуатації, проекти і плани розробки родовищ корисних копалин та переробки мінеральної сировини
4. Рішення про згоду органів місцевого самоврядування на розміщення споруд та інших об'єктів трубопровідного транспорту
5. Рішення про згоду органів місцевого самоврядування на розміщення технологічних споруд для користування нафтогазоносними надрами в межах територіальних вод та виключної (морської) економічної зони

РОЗРОБКА РОДОВИЩА (ЕКСПЛУАТАЦІЙНЕ БУРІННЯ, ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ВИДОБУТКУ)

1. Рішення про погодження правил технічної експлуатації, проекти і плани розробки родовищ корисних копалин та переробки мінеральної сировини
2. Надання земельних ділянок

ВИДОБУТОК ПРИРОДНОГО ГАЗУ, НАФТИ

1. Плата за користування надрами (рента)
2. Квоти на видобуток корисних копалин
3. Рішення про списання з обліку запасів корисних копалин

ПРОДАЖ ПРИРОДНОГО ГАЗУ, НАФТИ

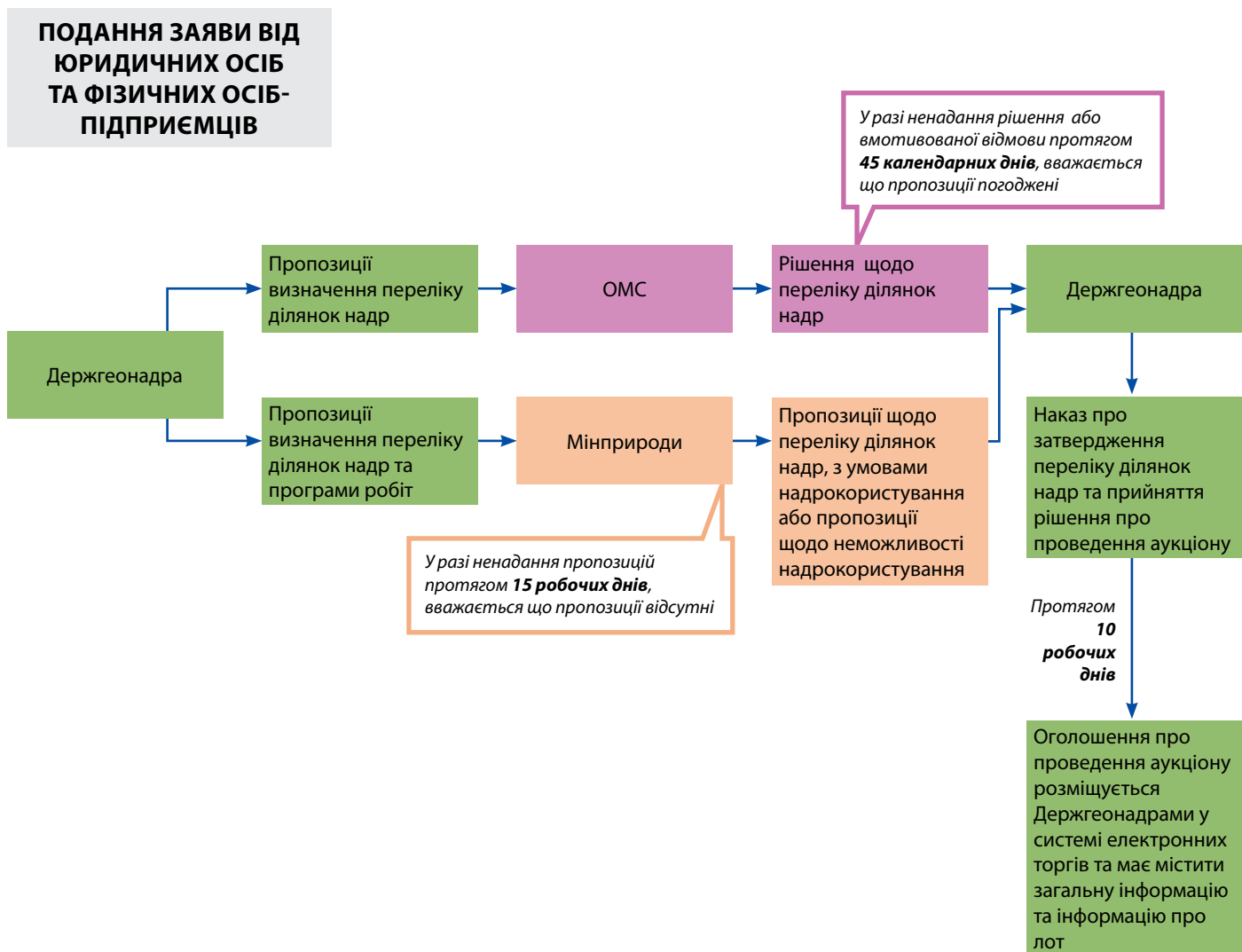
1. Біржові аукціони
2. Обов'язкове страхування
3. Обов'язок НАК «Нафтогаз України» купувати непродані на аукціонах нафту і газового конденсату
4. Обов'язок ПАТ «Укргазвидобування» та ПАТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз» продавати природний газ НАК «Нафтогаз України»
5. Обов'язок НАК «Нафтогаз України» продавати природний газ постачальникам природного газу для потреб побутових споживачів, релігійних організацій
6. Обов'язок НАК «Нафтогаз України» постачати природний газ виробникам теплової енергії

¹ Адміністративно-організаційні та фінансово-податкові інструменти загального характеру не були включені до відповідного переліку

Ці інструменти не завжди є доцільними та виправданими механізмами для впорядкування бізнес-процесів у сфері видобутку нафти й газу¹. Приклад неринкового інструменту – обов'язок НАК «Нафтогаз України» купувати непродані на аукціонах нафту і газового конденсату².

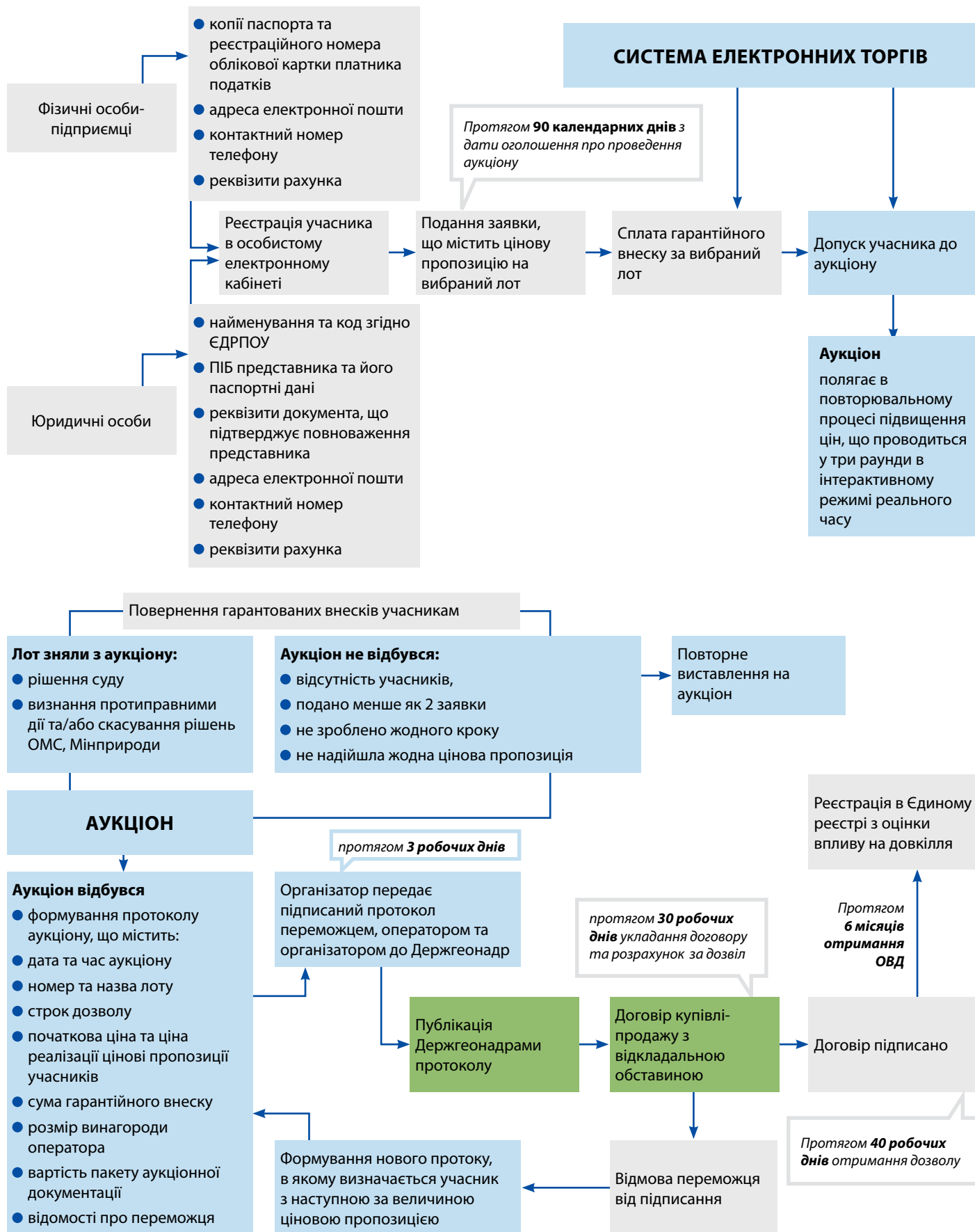
За результатами аналізу чинної системи державного регулювання можна дійти до висновку, що даний ринок надмірно зарегульований. Крім того, прослідковується відсутність принципу чи презумпції добросовісного користування, фактично будь-яку дію потрібно узгоджувати.

Відповідно до наданої інформації Державної служби геології та надр України, відтворено покрокову план-схему всієї процедури надання спеціальних дозволів на надрокористування через механізм аукціону відповідно до Постанови КМУ від 17.10.2018. № 848 «Про реалізацію експериментального проекту із запровадження проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами шляхом електронних торгів».

¹ Більш детально застосування інструментів буде описано в розділах 3-5

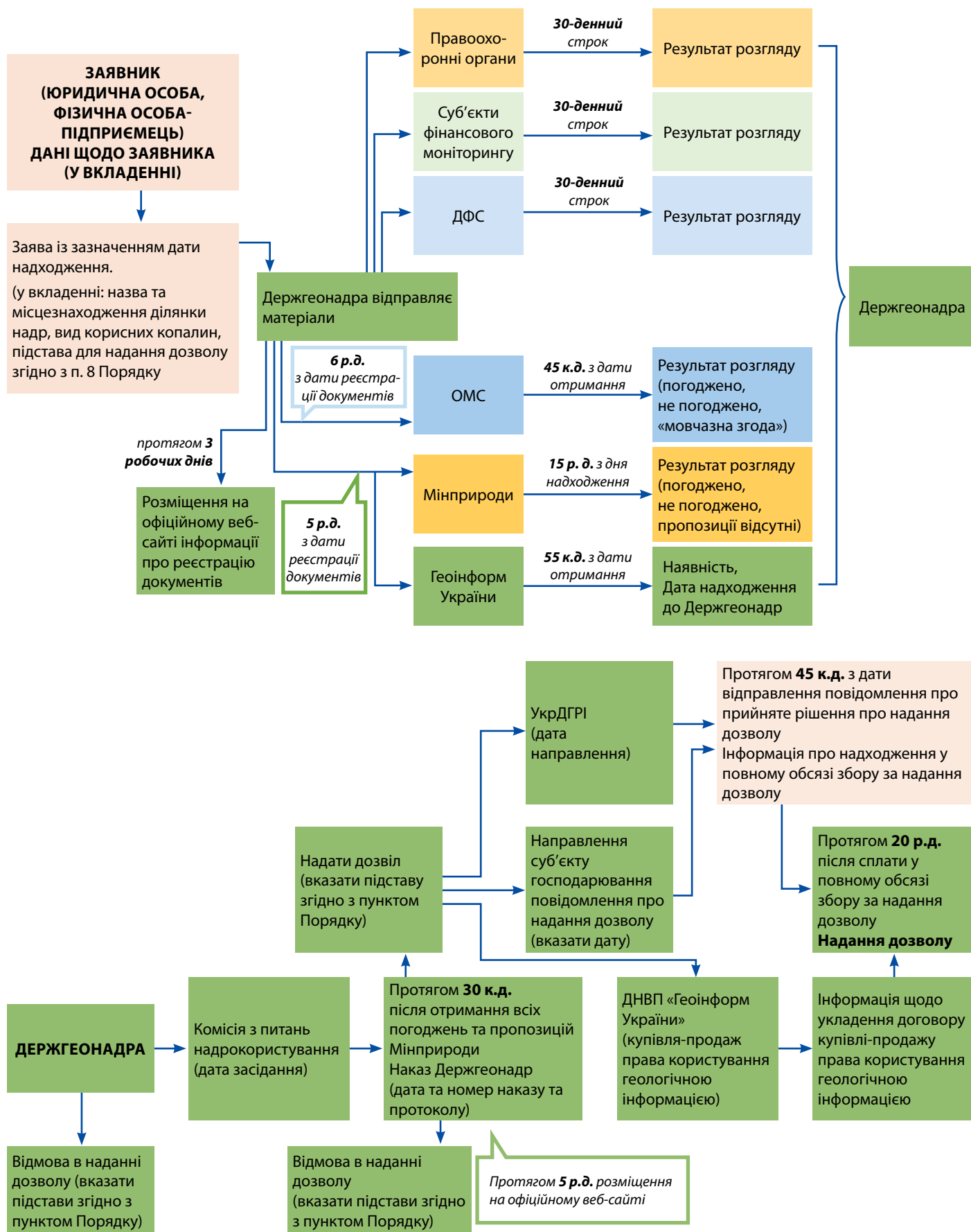
² Стаття 4-1 Закону України «Про нафту і газ»

Мінімальний термін проходження етапів до дати проведення аукціону становить приблизно **125** робочих днів¹.

Відповідно до наданої інформації Державної геологічної служби України, також відтворено покрокову план-схему всієї процедури надання спеціальних дозволів на надрокористування без проведення аукціону.

¹ На відправлення матеріалів щодо заявників та результатів погодження закладається 3 робочі дні, а підготовка проекту наказу про затвердження переліку – 2 робочі дні

Термін проходження етапів до дати надання дозволу становить приблизно **170** календарних днів¹.

¹ На відправлення матеріалів щодо заявників та результатів погодження закладається 3 робочі дні, а підготовка проекту наказу про затвердження переліку – 2 робочі дні

ОЦІНКА КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ ТА ДРУЖНОСТІ ДЛЯ БІЗНЕСУ ІНСТРУМЕНТІВ (ЗАСОБІВ) РЕГУЛЮВАННЯ, ПРОЦЕДУР ЇХ ВИДАЧІ (ВИКОНАННЯ ВИМОГ)

ОЦІНКА КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ здійснюється за бальною системою, шляхом підсумовування балів за результатами анкетування¹, згідно методики Rolling Review, розробленої Офісом ефективного регулювання. Максимальна кількість балів – **10**. Якщо сукупна кількість балів **6** і більше, то інструмент потребує додаткової антикорупційної оцінки та рекомендується до відповідного виправлення за ознакою високого корупційного ризику.

ІНСТРУМЕНТИ З ВЕЛИКИМ КОРУПЦІЙНИМ РИЗИКОМ ЗГІДНО МЕТОДИКИ (6-10 БАЛІВ):

- 1 Згода на розміщення технологічних споруд для користування нафтогазоносними надрами в межах територіальних вод та виключної (морської) економічної зони
- 2 Квоти на видобуток корисних копалин
- 3 Спеціальний дозвіл на користування надрами
- 4 Рішення про згоду органів місцевого самоврядування на надання надр у користування
- 5 Рішення про згоду органів місцевого самоврядування на розміщення споруд та інших об'єктів трубопровідного транспорту
- 6 Рішення про згоду органів місцевого самоврядування на розміщення технологічних споруд для користування нафтогазоносними надрами в межах територіальних вод та виключної (морської) економічної зони
- 7 Рішення КМУ щодо укладення угоди на розподіл продукції без проведення конкурсу
- 8 Рішення про списання з обліку запасів корисних копалин
- 9 Рішення про затвердження проекту промислової розробки родовища
- 10 Рішення про погодження правил технічної експлуатації, проектів і планів розробки родовищ корисних копалин та переробки мінеральної сировини
- 11 Рішення про результати державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин

ОЦІНКА ДРУЖНОСТІ для ведення бізнесу здійснюється за бальною системою, за результатами анкетування, шляхом підсумовування результатів кожного інструменту. Максимальна кількість балів — **7**. Якщо сукупна кількість балів **4** і більше, то інструмент регулювання вважається недружнім для бізнесу та рекомендується до додаткового вивчення та відповідного виправлення.

ІНСТРУМЕНТИ, ЩО МАЮТЬ ОЗНАКИ НЕДРУЖНОСТІ ДЛЯ БІЗНЕСУ ЗГІДНО МЕТОДИКИ (4-7 БАЛІВ):

- 1 Квоти на видобуток корисних копалин
- 2 Рішення про згоду органів місцевого самоврядування на надання надр у користування

¹ Результати оцінки корупційних ризиків та дружності для бізнесу інструменту в балах надаються додатками у таблицях.

- 3 >> Рішення про згоду органів місцевого самоврядування на розміщення споруд та інших об'єктів трубопровідного транспорту
- 4 >> Рішення про згоду органів місцевого самоврядування на розміщення технологічних споруд для користування нафтогазоносними надрами в межах територіальних вод та виключної (морської) економічної зони
- 5 >> Рішення про списання з обліку запасів корисних копалин
- 6 >> Рішення про затвердження проекту промислової розробки родовища
- 7 >> Рішення про погодження правил технічної експлуатації, проектів і планів розробки родовищ корисних копалин та переробки мінеральної сировини
- 8 >> Рішення про результати державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин

Аналіз інструментів регулювання, виконаний згідно методики Rolling Review, розробленої Офісом ефективного регулювання, свідчить про наявність високих корупційних ризиків під час застосування 12 з 32 інструментів, що регулюють ринок.

СТАН ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ДОСТУПУ ДО НАДР ІЗ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄС

Україна, відповідно до взятих на себе зобов'язань за міжнародними договорами¹, повинна реформувати енергетичні ринки та гармонізувати регуляторні правила роботи нафтогазовидобувних компаній з вимогами Третього енергетичного пакету.

Базове законодавство ЄС на ринках нафти та газу формують **12** документів, які регулюють **4** ключові питання: діяльність у сфері видобутку, організаційну модель відносин, захист навколишнього середовища, а також звітування.

Aquis communautaire	Напрямок регулювання
1. Директива 94/22/ЄС про умови надання та використання дозволів на пошук, розвідкування та видобуток вуглеводнів ²	Видобуток газу та нафти
2. Директива 2009/73/ЄС про спільні правила внутрішнього ринку природного газу ³ 3. Регламент 2015/703 про затвердження мережевого кодексу щодо правил взаємодії та обміну даними ⁴ 4. Директива 2004/67/ЄС про заходи захисту безпеки постачання природного газу ⁵	Організація ринків газу та нафти
5. Директива 2011/92/ЄС про оцінку впливу окремих державних і приватних проектів на навколишнє середовище ⁶ 6. Директива 2001/42/ЄС Про оцінку наслідків окремих планів та програм для довкілля ⁷	Навколишнє середовище
7. Регламент 2016/1952 щодо європейської статистики щодо цін на природний газ та електроенергію ⁸ 8. Регламент 1099/2008 про енергетичну статистику ⁹ 9. Директива 2013/34/ЄС про щорічну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язані з ними звіти певних типів компаній 10. Директива 2004/109/ЄС про гармонізацію вимог до прозорості стосовно інформації про емітентів, чиї цінні папери допущені до торгів на регульованому ринку ¹⁰ 11. Директива 2003/71/ЄС про проспект торгів, що публікується у випадках, коли цінні папери пропонуються для продажу приватним особам або допущені до торгів ¹¹ 12. Директива 2007/14/ЄС що встановлює детальні правила для імплементації окремих положень Директиви 2004/109/ЄС ¹²	Звітність

1 У березні 2014 року підписано Угоду про Асоціацію, у 2011 році Україна приєдналась до Енергетичного Співтовариства, у 2009 році Україна приєдналась до Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях»

2 Directive 94/22/EC of the European Parliament and of the Council of 30 May 1994 on the conditions for granting and using authorizations for the prospecting, exploration and production of hydrocarbons – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1529312402219&uri=CELEX:31994L0022>

3 Directive 2009/73/EC of The European Parliament and of the Council of 13 July 2009 concerning common rules for the internal market in natural gas – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32009L0073>

4 Commission Regulation (EU) 2015/703 of 30 April 2015 establishing a network code on interoperability and data exchange rules – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1529311527549&uri=CELEX:32015R0703>

5 Council Directive 2004/67/EC of 26 April 2004 concerning measures to safeguard security of natural gas supply – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32004L0067>

6 Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32011L0092>

7 Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001L0042>

8 Regulation (EU) 2016/1952 of the European Parliament and of the Council of 26 October 2016 on European statistics on natural gas and electricity prices and repealing Directive 2008/92/EC – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1529309403077&uri=CELEX:32016R1952>

9 Regulation (EC) No 1099/2008 of the European Parliament and of the Council of 22 October 2008 on energy statistics – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1529310271295&uri=CELEX:32008R1099>

10 Directive 2004/109/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 2004 on the harmonisation of transparency requirements in relation to information about issuers whose securities are admitted to trading on a regulated market and amending Directive 2001/34/EC – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1529411718792&uri=CELEX:32004L0109>

11 Directive 2003/71/EC of the European Parliament and of the Council of 4 November 2003 on the prospectus to be published when securities are offered to the public or admitted to trading and amending Directive 2001/34/EC – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1529411784844&uri=CELEX:32003L0071>

12 Commission Directive 2007/14/EC of 8 March 2007 laying down detailed rules for the implementation of certain provisions of Directive 2004/109/EC on the harmonisation of transparency requirements in relation to information about issuers whose securities are admitted to trading on a regulated market – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1529411866989&uri=CELEX:32007L0014>

За оцінками Енергетичного Співтовариства¹, стан гармонізації регуляторного поля з Третім енергетичним пакетом на ринку природного газу є досить високим – майже **100%**, проте, нові правила поки не застосовуються в повній мірі головним чином через зволікання з відокремлення діяльності з транспортування природного газу від діяльності з її видобутку.

Ситуація на ринку нафтопродуктів є протилежною – виконано лише близько **20%** зобов'язань, а однією з головних нерозв'язаних проблем залишається формування стратегічних запасів сировини нафти та/або нафтопродуктів. Так, задля посилення енергетичної безпеки, запаси нафти та/або нафтопродуктів² мають бути еквівалентні обсягам **90-денного** імпорту або **61-денного** внутрішнього споживання. В Україні фундаментом системи мінімальних запасів нафти та/або нафтопродуктів має стати розгалужена і сучасна мережа для ефективного зберігання нафти, сполучена з нафтопереробними підприємствами і експортно-імпортними терміналами та іншою інфраструктурою, що функціонує в рамках системи магістральних нафтопроводів³.

СТАН ГАРМОНІЗАЦІЇ ПРАВИЛ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКІВ ГАЗУ ТА НАФТИ З НОРМАМИ ЄС У 2017 РОЦІ (за оцінками Секретаріату Енергетичного Співтовариства)

Директива 94/22/ЄС⁴ передбачає сукупність загальних правил для забезпечення недискримінаційного доступу до діяльності з розвідки та видобутку вуглеводнів.

Директива передбачає, що країни-члени мають визначити географічні зони, в яких може здійснюватись діяльність з розвідки та видобування вуглеводнів.

Регулювання має гарантувати недискримінаційний доступ до родовищ та рівні умови діяльності на ринку. При наданні дозволів на ведення відповідної діяльності оцінюється:

- технічні та фінансові ресурси організацій;
- спосіб, в який вони пропонують здійснення пошукових, розвідувальних робіт та/або розробки відповідної географічної ділянки;

¹ Annual implementation report Energy Community Secretariat 1 september 2017 – https://www.energy-community.org/dam/jcr:b03950a0-9367-4618-961b-3efad53b79fd/EnC_IR2017.pdf

² Council Directive 2009/119/EC of 14 September 2009 imposing an obligation on Member States to maintain minimum stocks of crude oil and/or petroleum products – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1529311749136&uri=CELEX:32009L0119>

³ http://www.kmu.gov.ua/document/248091904/Dir_2009_119.pdf

⁴ Directive 94/22/EC of the European Parliament and of the Council of 30 May 1994 on the conditions for granting and using authorizations for the prospecting, exploration and production of hydrocarbons – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1529312402219&uri=CELEX:31994L0022>

- ціну, яку організація готова заплатити для отримання дозволу;
- ефективність та відповідальність заявників в період чинності попередніх дозволів.

В інтересах державної безпеки, доступ до вказаного ринку може бути обмежено для суб'єктів господарювання, що знаходяться під контролем третіх країн або громадян третіх країн. Крім того, конкурсний принцип надання права на здійснення діяльності з розвідки та видобутку може бути порушено з геологічних або виробничих міркувань, а відповідне право надане організації, яка має дозвіл на суміжну ділянку. Одночасно, надання ексклюзивних прав на пошукову, розвідувальну та видобувну діяльність забороняється, а відмова у наданні дозволу має належним чином бути обґрунтованою.

Варто відзначити, що країни-члени зобов'язані проводити моніторинг легкості ведення бізнесу у видобувній галузі та інформувати Європейську Комісію про будь-які труднощі загального характеру, з якими стикаються видобувні компанії де-юре або де-факто.

Одночасно, **Директива 2004/67/ЄС**¹ визначає нарощування обсягів власного виробництва газу та гнучкість такого виробництва, як один з ключових інструментів забезпечення енергетичної безпеки.

Первинне законодавство України у сфері видобування вуглеводнів передбачає застосування таких основоположних принципів права ЄС, як прозорість, відкритість та недискримінаційність. Одночасно, стан імплементації цих принципів у регулювання видобувної галузі залишається досить низьким.

Враховуючи вказане, учасники ринку та органи державної влади зацікавлені в оптимізації регуляторного поля у сфері нафтогазовидобування.

У 2016 році було схвалено Концепцію розвитку розвитку газовидобувної галузі², яка визначає нарощування обсягів видобутку природного газу, як один з державних пріоритетів. Для досягнення цієї мети, оптимізація умов ведення бізнесу має відбуватись за **трьома** напрямками:

- впровадження стимулюючої системи оподаткування;
- оптимізація процедур землевідведення;
- спрощення процедури отримання документів дозвільного характеру.

З метою **створення податкових стимулів** для залучення інвестицій у видобувну галузь, у 2018 році було скориговано обсяг рентної плати³ та зменшено податкове навантаження на видобуток природного газу з нових свердловин до **12%** і **6%**⁴ до 1 січня 2023 року. Крім того, для суб'єктів, що уклали з КМУ угоди про розподіл продукції⁵, рентна плата⁶ становить **2%** при видобутку нафти та конденсату і **1,25%** при видобутку газу.

У березні 2018 року⁷ було внесено зміни до Кодексу про надра та законів «Про нафту і газ», «Про землеустрій», «Про регулювання містобудівної діяльності», якими, зокрема:

¹ Council Directive 2004/67/EC of 26 April 2004 concerning measures to safeguard security of natural gas supply – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32004L0067>

² Концепція розвитку газовидобувної галузі України, схвалена розпорядженням КМУ від 28.12.2016 №1079-р

³ Рентна плата – загальнодержавний податок, який справляється за користування надрами для видобування корисних копалин; за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин; за користування радіочастотним ресурсом України; за спеціальне використання води; за спеціальне використання лісових ресурсів; за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами аміаку територією України

⁴ Пункт 252.20 Податкового кодексу України

⁵ Закон України «Про угоди про розподіл продукції»

⁶ Пункт 252.20 Податкового кодексу України

⁷ Закон України від 01.03.2018 №2314-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо дерегуляції в нафтогазовій галузі»

- ◆ скасовано необхідність отримання гірничого відводу¹ нафтогазовидобувними компаніями, які отримали спеціальний дозвіл на користування надрами;
- ◆ надано право розпоряджатись створеною або придбаною учасником ринку геологічною інформацією;
- ◆ забезпечено можливість безперервного користування земельною ділянкою при переході із стану дослідно-промислової розробки у промислову розробку підприємствам (на підставі угоди на проведення розвідувальних робіт із власником землі або за погодженням із землекористувачем);
- ◆ право вимагати земельний сервітут з метою будівництва, розміщення об'єктів нафтогазовидобування та об'єктів трубопровідного транспорту;
- ◆ скасовано необхідність отримання видобувними компаніями дозволу Держгеокадастру на зняття та перенесення ґрунтового покриття (родючого шару ґрунту) земельних ділянок;
- ◆ скасовано плату за продовження строку спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами, його переоформлення, внесення до нього змін;
- ◆ спрощено процедуру введення родовищ нафти і газу у промислову розробку.

Щодо доступності геологічної інформації, то наразі здійснюється робота над її розкриттям, зокрема, створено електронну геологічну карту України в масштабі 1:200 000, що містить оцифровані геологічні дані за 1991-2015 роки². Разом з тим, інформаційна база вказаного ресурсу поки остаточно не сформована, повний текст геологічних звітів не доступний. Крім того, дані щодо розташування родовищ та їх паспортів можна знайти на Kartі горючих корисних копалин³.

ПРИМІТКА:

Геологічна інформація, створена (придбана) на кошти державного бюджету, є державною власністю і реалізується Держгеонадра. При цьому, державні та комунальні підприємства мають право безоплатного доступу до такої інформації.

З 2018 року⁴ скасовано вимоги щодо повторної державної експертизи та оцінки запасів родовищ корисних копалин через кожні 5 років, яка була обтяжливою для бізнесу.

¹ Гірничим відводом є частина надр, надана користувачам для промислової розробки родовищ корисних копалин та цілей, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин.

² Державна геологічна карта України масштабу 1:200000 – <http://geoinf.kiev.ua/wp/kartograma.htm>, Положення про Державну геологічну карту України масштабу 1:200000, затверджене наказом Державного комітету України по геології і використанню надр від 09.11.1998 №163

³ Мінеральні ресурси України – Карта горючих корисних копалин – <http://minerals-ua.info/mapviewer/goruchi.php>

⁴ Постанова КМУ від 18 грудня 2017 р. №1108 «Про внесення зміни до пункту 25 Положення про порядок проведення державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин»

Ініціатива прозорості видобувних галузей (ІПВГ) – це незалежний і добровільно підтримуваний на міжнародному рівні стандарт забезпечення прозорості, який впроваджується у **51** країні світу та включає такі країни, як Норвегія, Великобританія, Німеччина, тощо¹. Метою впровадження ІПВГ є забезпечення прозорості в управлінні природними ресурсами і розкриття державних доходів від видобувного сектору. Механізм дії Стандарту ІПВГ полягає в тому, що видобувні компанії публікують інформацію про платежі в бюджет та державним органам, а Уряд оприлюднює суми надходжень від видобувних компаній. Дані зіставляються щорічно в Національному звіті ІПВГ і супроводжуються міжнародною експертною оцінкою.

Україна приєдналась до ІПВГ у 2009 році². У 2015 році³ дотримання стандартів ІПВГ було визнано обов'язковим для компаній нафтогазовидобувної галузі. З 16.11.2018 цей стандарт розповсюджуватиметься на всі видобувні галузі⁴, оскільки прийнятий 18.09.2018 Закон України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях», який зобов'язує всіх учасників видобувної галузі та органи влади розкривати інформацію про основні характеристики господарської діяльності, здійснені платежі на користь держави (місцевих громад) та отриману державну підтримку, участь у соціальних проектах тощо. Згідно стандартів ІПВГ в Україні вже опубліковано 3 звіти, які охоплюють період 2013-2016 років⁵. Такі звіти складаються з **двох** частин: загального опису діяльності видобувних галузей та принципів її регулювання, а також інформації про звірку платежів.

Таким чином, завдяки прийняттю Закону України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» було досягнуто значного прогресу у сфері впровадження кращих міжнародних практик при регулюванні нафтогазовидобутку. Разом з тим, ряд проблемних питань у цій сфері залишається невирішеними. Основними напрямками подальшої гармонізації законодавства можна визначити лібералізацію обігу геологічної інформації та доступу до електронних баз даних та відомостей та створення прозорих конкурсних процедур доступу до спільного ресурсу.

¹ Ініціатива прозорості видобувних галузей – <http://eiti.org.ua/pro-eiti/>

² Постанова КМУ від 30.09.2009 №1098 «Про приєднання України до Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях»

³ Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях»

⁴ 18.09.2018 було прийнято Закон України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях»

⁵ Бібліотека. Звіти ІПВГ – <http://eiti.org.ua/biblioteka/>

ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 2

Несистемність прийняття політичних рішень щодо формування положень, насамперед, законодавчих актів, як спеціальних так й загальних, негативно відображається на створенні вторинної нормативно - правової бази, про що свідчить наявність 32 із 83 регуляторних актів (або 38%), які мають ознаки, що можуть вказувати на їх невідповідність законодавству, або потребують актуалізації. Багато прогалин чи вад, а також ситуативних та тимчасових завдань щодо регулювання вирішувалось та досі вирішується безпосередньо КМУ без урахування сталого законодавчого курсу політики. Відтак, кількість постанов КМУ (33) складає 36% актів, є наслідком такої політики та відображає вагомий вплив саме Уряду.

Приклади регуляторних прогалин за результатами аналізу:

- ◆ Ліквідація шахт;
- ◆ Відсутність актуального регуляторного акту¹, який визначав би вартість запасів родовищ корисних копалин та був би зрозумілим для учасників, в першу чергу нових;
- ◆ Надмірна дискреція² при наданні спецдозволів на геологічне вивчення/розробку/видобуток;
- ◆ Відсутність можливості адміністративного оскарження рішень Державної служби геології та надр України в позасудовий спосіб;

Аналіз інструментів регулювання виявив наявність високих корупційних ризиків під час застосування третини інструментів (11 з 32).

На думку авторів, діюча регуляторна політика не може забезпечити належний розвиток нафтогазовидобувної галузі. Одним із першочергових та ключових оптимізаційних заходів виправлення поточної ситуації є всебічне оцифрування всіх існуючих та майбутніх даних щодо корисних копалин, зокрема нафти і газу, що в подальшому забезпечить перехід до системи управління природними ресурсами більш високого рівня автоматизації. Краща система регулювання та управління розподілу природних ресурсів, зокрема нафти й газу, буде можлива завдяки побудові нових алгоритмів управління на базі сучасних технологій та чітко сформульованих бізнес-процесів, з урахуванням зважених інтересів учасників ринку.

¹ Єдиний регуляторний акт, який прийнято у відповідності до діючого законодавства України з урахуванням міжнародних зобов'язань в частині забезпечення прозорості видобувної галузі

² Дискреція – вирішення посадовою особою або державним органом будь-якого питання на власний розсуд.

3 | ПРОБЛЕМИ УЧАСНИКІВ РИНКУ У СФЕРІ РОЗПОДІЛУ ПРАВ НА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ

3.1

ПРАВО НА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ У 2017 РОЦІ НАДАВАЛОСЬ В НЕРИНКОВИХ УМОВАХ

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВА КАРТКА ПРОБЛЕМИ

НОСІЙ ПРОБЛЕМИ:

Суб'єкти господарювання, що здійснюють або мають намір здійснювати видобуток вуглеводнів в Україні.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ:

Непроведення аукціонів на надання права доступу до нафтогазоносних надр всупереч вимогам Кодексу України про надра, Закону України «Про нафту і газ» та Порядку проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами, затвердженого постановою КМУ від 30.05.2011 №594.

МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ:

Значний.

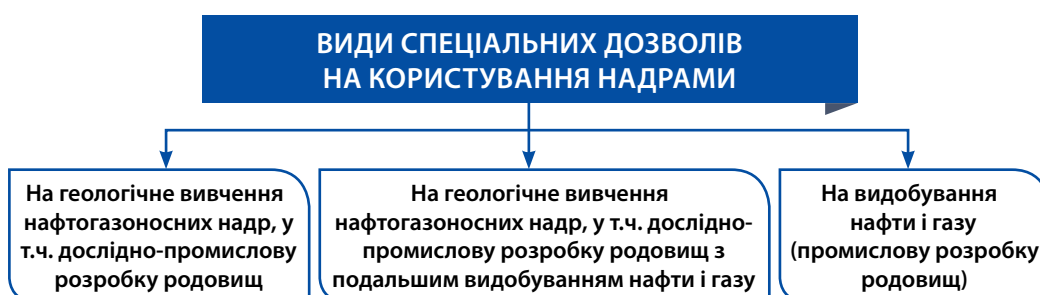
ГОСТРОТА ПРОБЛЕМИ:

Висока.

ДИНАМІКА ПРОБЛЕМИ:

Негативна.

Користування нафтогазоносними надрами, пошук і розвідка родовищ нафти і газу, їх експлуатація здійснюються лише за наявності спецдозволів, які надає Держгеонадра¹. Спецдозвіл може надаватись на конкурсній основі або поза конкурсом².

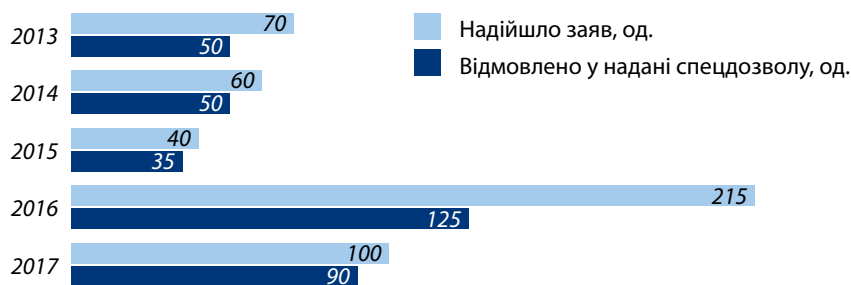
Основною підставою для виставлення спецдозволу на аукціон є заяви заінтересованих у цьому осіб³. Протягом **10** робочих днів з дня одержання заяви Держгеонадра приймає рішення про початок підготовки ділянки надр до аукціону чи про відмову у проведенні такої підготовки.

¹ Стаття 11 Закону України «Про нафту і газ»

² Згідно статті 16 відповідно до Статті 16 Кодексу України про надра, спеціальні дозволи на користування надрами надаються за результатами проведення аукціонів, крім випадків, визначених КМУ, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, або Радою міністрів Автономної Республіки Крим (щодо розробки родовищ корисних копалин місцевого значення на території Автономної Республіки Крим)

³ Порядок проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами, затверджений постановою КМУ від 30 травня 2011 р. №594

РЕЗУЛЬТАТИ РОЗГЛЯДУ ЗАЯВ ПРО НАДАННЯ СПЕЦДОЗВОЛУ (за даними Держгеонадра)

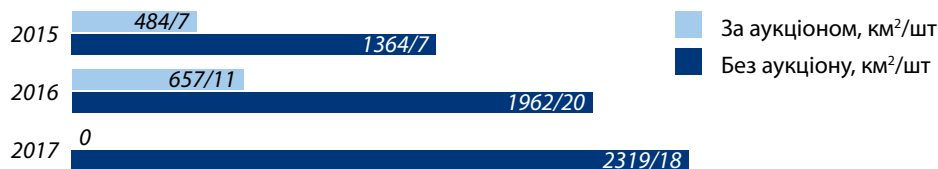

Протягом 2013-2017 років було продано **23** спецдозволи за результатами аукціонів¹, при цьому всього за вказаний період було видано **146** спецдозволів². Таким чином, надрокористувачі у **84%** випадків отримували право на користування надрами поза конкурсом.

ДОВІДКОВО:

Середня ціна продажу нафтогазоносних надр на аукціоні складала **3 645 \$/км²** у 2012 році та **2 647 \$/км²** у 2015 році³.

НАДАННЯ ЛІЦЕНЗІЙ НА РОЗВІДКУ ТА РОЗРОБКУ ВУГЛЕВОДНІВ В УКРАЇНІ*

* Не враховуються ліцензії на видобуток (або переведення з розвідки у видобуток)

Таким чином, незважаючи на звернення учасників ринку, у 2017 році аукціони на надання у користування нафтогазоносних надр не проводились. При цьому підстави відмови в такому проведенні, як правило, мали формальний характер. Непроведення аукціонів унеможливує доступ зацікавлених осіб до нових ділянок нафтогазоносних надр та призводить до блокування входження на ринок нових гравців.

25.10.2018 Держгеонадра⁴ провела перший за **2** роки відкритий нафтогазовий аукціон з продажу прав на користування надрами. З **4-х** виставлених нафтогазоносних ділянок було куплено **2**. В результаті торгів право розробляти Липовецьку площу отримало Укргазвидобування, заплативши **15,1 млн грн**, що перевищило стартову ціну лоту у **4** рази. Черницька площа дісталась Стрийнафтогаз за **2,04 млн грн** (при початковій ціні **1,98 млн грн**).

¹ Лист Держгеонадр від 13.08.2018 №15873/03/12-18, Звіт Асоціації газовидобувних компаній України за 2017 рік – <http://agpu.org.ua/upload/files/10152204748142.pdf>

² ДНВП «Геоінформ України» > Спецдозволи – <http://geoinf.kiev.ua/specdozvoli/>

³ Держгеонадра > результати аукціонів – <http://www.geo.gov.ua/rezultati-aukcioniv/>

⁴ Олег Кирилюк: Ми націлені не на отримання максимального доходу, а на відповідального інвестора – <http://www.geo.gov.ua/oleg-kirilyuk-mi-nacileni-ne-na-otrimannya-maksimalnogo-doxodu-a-na-vidpovidalnogo-investora/>

РЕЗЮМЕ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, СПРЯМОВАНОЇ НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

ЦІЛІ ПОЛІТИКИ:

- 1 Збільшення видобутку.
- 2 Рівний доступ до надр.

ІНСТРУМЕНТИ ПОЛІТИКИ:

- 1 Спеціальний дозвіл на користування надрами.
- 2 Рішення про проведення аукціону з продажу спеціальних дозволів на користування надрами.
- 3 Рішення про видачу спеціальних дозволів на користування надрами без проведення аукціону.

ПОТОЧНИЙ КУРС ПОЛІТИКИ:

У 2017 році та першому півріччі 2018 року аукціони на надання права користування нафтогазоносними надрами не проводились. При цьому, дозволи на користування надрами надавались поза аукціонною процедурою. У II півріччі 2018 року на аукціоні було продано право розробляти Липовецьку і Черницьку площі.

Планується, що в подальшому аукціони будуть відбуватись із застосуванням системи Prozorro¹.

МОЖЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОТОЧНОГО КУРСУ ПОЛІТИКИ:

Чітка покрокова процедура купівлі-продажу спецдозволів дозволяє зменшити суб'єктивний вплив Держгеонадра щодо розподілу прав на користування надрами, а також мінімізувати ризики змов між учасниками аукціону. Разом з тим, впровадження електронних аукціонів не в повній мірі забезпечує збільшення кількості претендентів/інвесторів до сфери видобутку шляхом залучення зовнішніх інвестицій.

Створення рівних можливостей отримання права на користування новими ділянками надр можливе у разі виконання наступних умов:

- 1 Адаптації торгів до потреб іноземних надрокористувачів (розміщення інформація про торги англійською мовою на аукціонній платформі, а також її висвітлення у вітчизняних та іноземних ЗМІ);
- 2 Формування ціни лоту на ринковій основі, зокрема, шляхом зниження початкової ціни, якщо попередні торги не відбулись, або ж її підвищення, у разі якщо кількість учасників аукціону є достатньою для забезпечення конкуренції;
- 3 Прогнозована частота торгів – наразі Держгеонадра зобов'язане готувати перелік ділянок надр, дозволи на користування якими виставляються на аукціон, проте частота таких дій не врегульована. Це може негативно впливати на стан розгляду заяв зацікавлених осіб з питань формування такого переліку та ускладнює моніторинг ринку прав на користування надрами для зацікавлених осіб;
- 4 Усунення «сірих» зон з питань взаємодії суб'єктів господарювання та Держгеонадра, зокрема:
 - ◆ визначення порядку розгляду заяв з питань виставлення спецдозволу на аукціон;
 - ◆ встановлення граничних строків затвердження Держгеонадра переліку ділянок надр, дозволи на користування якими виставляються на аукціон;
 - ◆ визначення порядку розгляду Держгеонадра пропозицій щодо укладення договору купівлі-продажу спецдозволу.

Крім того, проблема «непривабливих» лотів може бути вирішена шляхом виставлення ділянок надр, аукціон з продажу спецдозволу на які не відбувся принаймні два рази, на конкурс з підписання угод про розподіл продукції.

¹ Постанова КМУ від 17.10.2018 №848 «Про реалізацію експериментального проекту із запровадження проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами шляхом електронних торгів», Кабінет Міністрів запроваджує процедури електронних торгів на ліцензії на користування надрами – <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/kabmin-zaprovadzhuye-proceduri-elektronnih-torgiv-na-licenziyi-na-koristuvannya-nadrami-premyer-ministr>

ДИСКРЕЦІЙНИЙ РОЗПОДІЛ ПРАВ НА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВА КАРТКА ПРОБЛЕМИ

НОСІЙ ПРОБЛЕМИ:

Суб'єкти господарювання, що здійснюють або мають намір здійснювати видобуток вуглеводнів в Україні.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ:

Значна кількість підстав видачі спецдозволів без проведення аукціону, визначені у пункті 8 Порядку надання спецдозволів¹.

МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ:

Значний.

ГОСТРОТА ПРОБЛЕМИ:

Висока.

ДИНАМІКА ПРОБЛЕМИ:

Негативна.

Перелік підстав для надання спецдозволу на користування надрами підприємствам нафтогазової галузі поза конкурсом є досить широким², зокрема:

УМОВА 1.

Заявник, який має намір здійснювати видобуток:

- ◆ за власні кошти здійснив геологічне вивчення надр та підрахунок запасів, який затверджено ДКЗ;
- ◆ подав документи на отримання спецдозволу не пізніше, ніж протягом **трьох** років після затвердження запасів, а також видобування корисних копалин³;
- ◆ за власні кошти здійснив апробацію в ДКЗ (при цьому, підрахунок запасів корисних копалин має бути затвердженим у ДКЗ протягом **трьох** років, а в межах шельфу та морської зони – **десяти** років з моменту надання дозволу).

УМОВА 2.

Заявник вже користується надрами та претендує на суміжну ділянку, яку не було надано у користування, і при цьому відбувається розширення меж:

- ◆ не більш як на **50%** раніше наданої у користування площі ділянки надр;
- ◆ не більш як на **50%** запасів, визначених раніше наданим дозволом.

УМОВА 3.

Геологічне вивчення надр за рахунок коштів державного бюджету.

УМОВА 4.

Виконання угод про розподіл продукції.

УМОВА 5.

Геологічне вивчення, в тому числі, дослідно-промислова розробка та видобування корисних копалин у зонах відчуження.

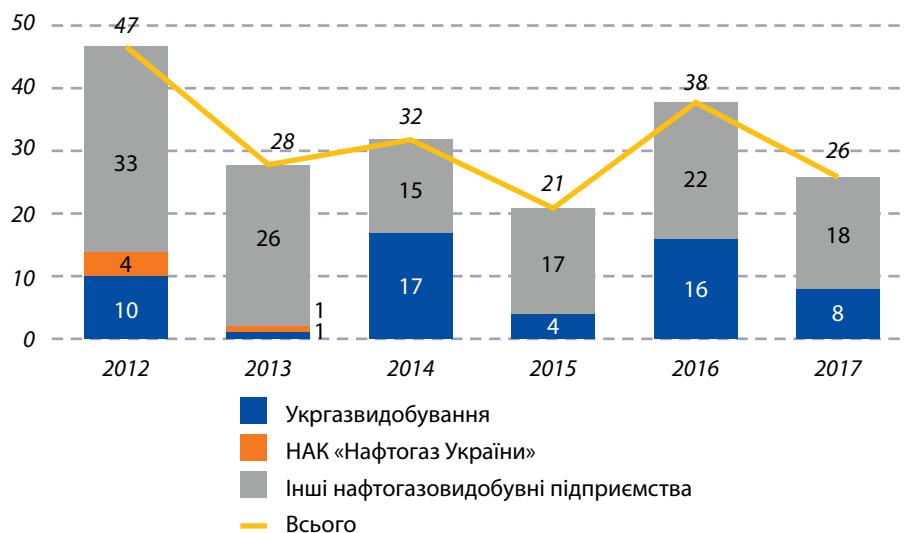
¹ Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами, затверджений постановою КМУ від 30.05.2011 №615

² Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами, затверджений постановою КМУ від 30.05.2011 №615

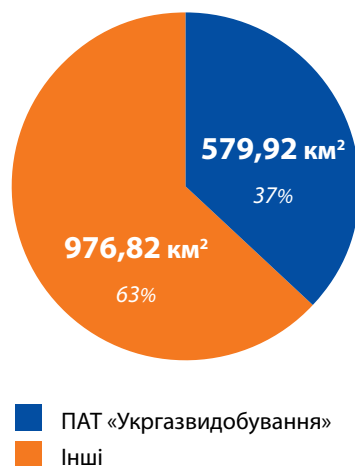
³ Для нафтогазоносних надр на геологічне вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки родовищ, з подальшим видобуванням нафти, газу (промислова розробка родовищ)

Аналіз даних щодо результатів аукціонів у 2012-2017 роках¹ та виданих за цей період спеціальних дозволів показав, що переможцями аукціонів є невеликі компанії. Укргазвидобування не приймало участь в аукціонах, при цьому, без аукціону товариству було видано **56** дозволів (**30%** від сукупної кількості спецдозволів виданих (переоформлених) за цей період). Ще **4** дозволи було отримано Нафтогаз України. Інші дозволи були надані дрібним учасникам ринку. При цьому протягом 2015-2016 років за результатами аукціонів було надано **18** спеціальних дозволів на користування надрами, в 2017 році жодного аукціону не відбулось.

КІЛЬКІСТЬ ВИДАНИХ ТА ПЕРЕОФОРМЛЕНИХ ДОЗВОЛІВ НА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ

ОБСЯГ НАДАНИХ У 2017 РОЦІ ДІЛЯНОК НАФТОГАЗОНОСНИХ НАДР (не враховуючи сланцевий газ)

Складено за даними ДНВП «Геоінформ України», з урахуванням переоформлених спеціальних дозволів на користування надрами

¹ ДНВП «Геоінформ України» > Спецдозволи - <http://geoinf.kiev.ua/specdozvoli/>, Держгеонадра > результати аукціонів - <http://www.geo.gov.ua/rezultati-aukcioni/>

СПЕЦІАЛЬНІ ДОЗВОЛИ НА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ, ЯКІ НАДАВАЛИСЬ БЕЗ ПРОВЕДЕННЯ АУКЦІОНУ¹

Підстава	2013	2014	2015	2016	2017	Σ
Для видобування, якщо заявник здійснив апробацію ²	7	15	6	5	11	44
На геологічне вивчення, якщо заявник є власником ³	11	4	3		3	21
Для створення геологічних територій та об'єктів, що мають важливе наукове, культурне, санітарно-оздоровче значення ⁴		1	1			2
Для державних підприємств геологічного вивчення, розробки та видобування корисних копалин ⁵	7	9	4	20	14	54
На виконання угод про розподіл продукції	2	1				3
	Σ 27	30	14	25	28	

Враховуючи вказане, наявність низки умов, за яких Держгеонадра має право не проводити аукціон, створює нерівні ринкові умови для діючих ринкових гравців та осіб, що мають намір увійти на ринок. Таким чином, надання доступу до ресурсів природного газу поза аукціонами створює бар'єри розвитку галузі у зв'язку з можливістю блокування входження на ринок нових гравців.

¹ На підставі даних, згідно листа Держгеонадр від 13.08.2018 №15873/03/12-18. При цьому необхідно зауважити, що у листі відсутня інформація щодо видачі спецдозволів на підставі розширення меж не більш як на 50 відсотків раніше наданої у користування площі ділянки надр (пп. 2 п.8 постанови КМУ від 30.05.2011 №615)

² Без проведення аукціону дозвіл надається у разі видобування корисних копалин, якщо заявник за результатами геологічного вивчення ділянки надр за власні кошти здійснив підрахунок запасів корисних копалин, який затверджено ДКЗ, а також видобування корисних копалин, якщо заявник за власні кошти здійснив апробацію в ДКЗ за умови затвердження підрахунку запасів корисних копалин у ДКЗ протягом п'яти років, а в межах континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони України десяти років з моменту надання дозволу (Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами, затверджений постановою КМУ від 30.05.2011 №615)

³ До 1 квітня 2017 року без проведення аукціону дозвіл надавався у разі геологічного вивчення, в тому числі дослідно-промислової розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного значення або видобування корисних копалин, якщо відповідно до законодавства заявник є власником цілісного майнового комплексу, побудованого (реконструйованого) з метою видобування та переробки корисних копалин з ділянки надр, на користування якою надається дозвіл, або такий майновий комплекс надано надрокористувачу в оренду (концесію).

⁴ Без проведення аукціону дозвіл надається у разі створення геологічних територій та об'єктів, що мають важливе наукове, культурне, санітарно-оздоровче значення (наукові полігони, геологічні заповідники, заказники, пам'ятки природи, лікувальні, оздоровчі заклади тощо), в частині їх геологічного вивчення та збереження (Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами, затверджений постановою КМУ від 30.05.2011 №615)

⁵ До 1 квітня 2017 року без проведення аукціону дозвіл надавався у разі геологічного вивчення, в тому числі дослідно-промислової розробки та видобування корисних копалин суб'єктами господарювання державного сектору економіки та господарськими товариствами, у статутному (складеному) капіталі яких не менш як 25 відсотків акцій (часток, паїв) належать державі (Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами, затверджений постановою КМУ від 30.05.2011 №615)

РЕЗЮМЕ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, СПРЯМОВАНОЇ НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

ЦІЛІ ПОЛІТИКИ:

- 1 Збільшення видобутку.
- 2 Рівний доступ до надр.

ІНСТРУМЕНТИ ПОЛІТИКИ:

- 1 Спеціальний дозвіл на користування надрами.
- 2 Рішення про проведення аукціону з продажу спеціальних дозволів на користування надрами.
- 3 Рішення про видачу спеціальних дозволів на користування надрами без проведення аукціону.

ПОТОЧНИЙ КУРС ПОЛІТИКИ:

У 2017 році та першому півріччі 2018 року дозволи на користування надрами надавались поза конкурсною процедурою, що обмежувало можливості розвитку нафтогазовидобувної галузі.

При цьому, незважаючи на наявність заяв КМУ щодо винесення на аукціон **44** ділянок надр сукупною стартовою вартістю близько **3 млрд грн** та площею понад **13 тис. км²**, наразі відсутні законодавчі ініціативи щодо усунення можливості надання спецдозволів поза аукціоном, зокрема шляхом внесення змін (скасування) пункту 8 Порядку надання спецдозволів¹.

МОЖЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОТОЧНОГО КУРСУ ПОЛІТИКИ:

Створення рівних можливостей отримання права на користування новими ділянками надр можливе у разі перегляду (скасування) підстав надання права на користування надрами поза аукціоном.

¹ Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами, затверджений постановою КМУ від 30.05.2011 №615

ІСНУЄ КІЛЬКА ПАРАЛЕЛЬНИХ СИСТЕМ ОТРИМАННЯ ПРАВА НА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ, ЯКІ ЗАВАЖАЮТЬ ОДНА ОДНІЙ

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВА КАРТКА ПРОБЛЕМИ

НОСІЙ ПРОБЛЕМИ:

Суб'єкти господарювання, що здійснюють або мають намір здійснювати видобуток вуглеводнів в Україні.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ:

Неузгодженість дій органів влади стосовно реагування на запити ринку, блокування надання прав на користування надрами через недосконалість чинного законодавства.

МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ:

Середній.

ГОСТРОТА ПРОБЛЕМИ:

Середня.

ДИНАМІКА ПРОБЛЕМИ:

Дані відсутні.

Надрокористувач може отримати фактичне право на користування надрами (у т.ч. новою ділянкою) шляхом укладення з КМУ угоди про розподіл продукції (УРП), відповідно до якої держава доручає надрокористувачу на визначений строк здійснення пошуку, розвідки та видобування на визначеній ділянці, а інвестор зобов'язується виконати доручені роботи за свій рахунок і на свій ризик з наступною компенсацією витрат і отриманням плати (винагороди) у вигляді частини прибуткової продукції¹. Організація укладення та контроль за виконанням УРП здійснюється Міжвідомчою комісією при Міністерстві енергетики².

УГОДИ ПРО РОЗПОДІЛ ПРОДУКЦІЇ УКЛАДАЮТЬСЯ:³

За результатами конкурсу якщо доведено:	Без проведення конкурсу якщо:
- Збитковість для надрокористувачів та держави продовження розробки родовищ через неможливість забезпечити істотний обсяг видобування, а консервація чи ліквідація об'єкта може призвести до негативних соціальних наслідків та матеріальних втрат. - Відсутність державного фінансування і технічних засобів для освоєння нових великих родовищ. - Необхідність залучення спеціальних високозатратних технологій розробки важковидобувних і значних за обсягом запасів. - Необхідність забезпечення регіонів власною паливно-енергетичною сировиною та утворення нових робочих місць. - Необхідність впровадження новітніх технологій, обладнання передових технічних розробок. - Необхідність освоєння родовищ, розробка яких ведеться в особливо складних умовах. - Необхідність дорозвідки, додаткової чи поглибленої розвідки.	- Ділянка надр містить незначні запаси - Надрокористувач вже має спеціальний дозвіл на користування надрами

¹ Стаття 4 Закону України «Про угоди про розподіл продукції»

² Положення про Міжвідомчу комісію з організації укладення та виконання угод про розподіл продукції, затверджене постановою КМУ від 01.08.2013 №644

³ Стаття 6 Закону України Про угоди про розподіл продукції»

Згідно УРП, держава отримує частку вуглеводнів, видобутих надрокористувачем. Вироблена продукція, яка, відповідно до УРП, підлягає розподілу між державою та надрокористувачем (надрокористувачами), є державною власністю. Надрокористувач отримує не більше ніж **70%** компенсаційної продукції, а її сума не може перевищувати понесених надрокористувачем витрат, аж до повної компенсації капіталовкладень надрокористувача. Решта продукції вважається прибутковою і розподіляється в порядку, передбаченому УРП. Після компенсації витратів надрокористувача, створене та придбане в рамках УРП майно переходить у власність держави.

ПРИМІТКА:

Проект УРП розробляється протягом **трьох** місяців з дня офіційного опублікування результатів конкурсу та реєструється робочим органом Міжвідомчої комісії. Не пізніше ніж через **12 міс.** з дня опублікування результатів конкурсу укладається угода про розподіл продукції.

ПЕРЕВАГИ УГОДИ ПРО РОЗПОДІЛ ПРОДУКЦІЇ ДЛЯ НАДРОКОРИСТУВАЧА

СТАБІЛЬНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

До інвестора застосовується законодавство, чинне на момент укладання УРП.

Виключення:

- ◆ зменшуються/скасовуються податки чи зборів;
- ◆ спрощується регулювання;
- ◆ послаблюється контроль;
- ◆ пом'якшується відповідальність

На інвестора не поширюється дія вторинного законодавства, якщо воно обмежує права інвестора, визначені УРП.

Виключення: Приписи органів державного контролю та нагляду.

ЗМЕНШЕНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ НАВАНТАЖЕННЯ

Держава забезпечує проходження адміністративних процедур – надання погоджень, квот, спецдозволів на користування надрами та здійснення діяльності з пошуку (розвідки) та видобування, актів про надання гірничого відводу, документів, що засвідчують право користування землею, та інших дозволів, документів дозвільного характеру, ліцензій, пов'язаних із користуванням надрами, виконанням робіт, будівництвом споруд, передбачених УРП.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА

Рентна плата для видобутих на шельфі:

- ◆ нафти та конденсату – **2%** (а не **29 і 45%**);
- ◆ газу – **1,25%** (а не **29%**).

Звільнення від мита¹ для речей майнового характеру, що експортуються та імпортується у зв'язку з виконанням УРП, а також продукція, видобута згідно УРП на шельфі.

Не оподатковується² ряд господарських операцій.

¹ Стаття 282 Митного кодексу України
² Розділ XVIII Податкового кодексу України

Україна підписала УРП¹ щодо:

1 **Ділянки Прикерченська**² з Vanco International Limited (від 19.10.2007), яка була розірвана 21.05.2008⁴.

УРП НА ШЕЛЬФІ ЧОРНОГО МОРЯ³

2 **Ділянки Скіфська**⁵ із групою компаній на чолі з «ExxonMobil Exploration and Production Ukraine B.V.» (Нідерланди)⁶. Загальна площа ділянки становить **17 тис. км²**, а прогнозований піковий видобуток газу – **3-4 млрд м³ на рік**. Початкові інвестиції мали скласти **\$400 млн**, сукупна вартість проекту – **\$10-12 млрд**⁷.

ПРИМІТКА:

Крім того, на конкурс виносилась ділянка Фороса⁸, розташована в межах шельфу Чорного моря загальною площею **14 тис км²** з прогнозованим видобутком газу **2-3 млрд м³ на рік**. Проте, переможця за цим лотом не було визначено.

3 **Площ Абіха, Кавказька, ділянки Маячна, структури Субботіна**⁹ сукупною площею близько **2 тис. км²** з ENI Ukraine Shallow Waters B.V., EDF Shallow Waters SAS, Води України, Чорноморнафтогаз (від 27.11.2013). Початкові інвестиції за УРП¹⁰ мали скласти **\$350 млн**, сукупна вартість проекту – **\$4 млрд**. Згідно угоди, надрокористувачі мають право на **75%** добутого обсягу прибуткових вуглеводнів, при цьому частка ENI – **50%**, EDF – **5%**, Води України – **35%**, Чорноморнафтогаз – **10%**.

Враховуючи окупацію АР Крим з боку РФ та втрату контролю над шельфом Чорного моря та трубопровідною інфраструктурою, роботи на цих **трьох** ділянках не були розпочаті.

1 3-й Звіт ІПВГ України (2016) – <http://eiti.org.ua/biblioteka>

2 Розпорядження КМУ від 03.10.2007 №828-р «Про підписання Угоди між КМУ та компанією «Венко інтернешнл лімітед» про розподіл вуглеводнів, які видобуваються у межах Прикерченської ділянки надр континентального шельфу Чорного моря», Україна має намір вкласти \$1 млрд. в освоєння Чорноморського шельфу до 2011 – http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=89342, Виступ Міністра палива та енергетики України Ю.Бойко на Енергетичному Форумі – http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=93269

3 Ukraine: Exxon says pursuit of Ukraine Skifyska block on hold – <https://www.energy-pedia.com/news/ukraine/new-158408>, Розпорядження КМУ від 17.10.2013.№825-р.

4 Розпорядження КМУ від 21.05.2008 №740-р «Про припинення Угоди між КМУ та компанією «Венко інтернешнл лімітед» про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах Прикерченської ділянки надр континентального шельфу Чорного моря»

5 Постанова КМУ «Про проведення конкурсу на укладення угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах ділянки Скіфська»

6 Розпорядження КМУ від 13 серпня 2012 р. №572-р «Про визначення переможців конкурсу на укладення угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах ділянки Скіфська», Міністр Едуард Ставицький підписав Договір про укладення Угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах ділянки «Скіфська» – http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=244901545

7 Основні родовища нафти та газу на морському шельфі Чорного моря – <http://shalegas.in.ua/ukraine-black-sea-reserves/>

8 Постанова КМУ від 23.05.2012 №454 «Про проведення конкурсу на укладення угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах ділянки Фороса»

9 Розпорядження КМУ від 17.10.2013 №825-р «Про укладення угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах площ Абіха і Кавказька, ділянки Маячна та структури Субботіна», Розпорядження КМУ від 25.11.2013 №916-р «Про підписання Угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах площ Абіха і Кавказька, ділянки Маячна та структури Субботіна, між Державою Україна та компаніями Ені Юкрейн Шеллоу Вотерс Б. В., ЕДФ Юкрейн Шеллоу Вотерс САС, товариством з обмеженою відповідальністю «Води України» та публічним акціонерним товариством «Державне акціонерне товариство «Чорноморнафтогаз»

10 Протокол КМУ від 02.11.2016 №46, Підписано Угоду про розподіл продукції, що видобуватиметься у межах площ Абіха і Кавказька, ділянки Маячна та структури Субботіна шельфу Чорного моря – http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=244910206

4

Ділянки Юзівська¹ з Shell Exploration and Production Ukraine Investments IV B.V. та Надра Юзівська від 24.01.2013. Очікуваний економічний ефект від УРП на етапі георозвідки мав скласти **\$410 млн** інвестицій на геологорозвідку. При виході на промисловий видобуток обсяг інвестицій складе не менше **\$10 млрд³**. При цьому, в залежності від обсягів видобутку, **30-60%** газу належатиме державі.

Разом з тим, Shell відмовилось від участі в угоді у 2015 році⁴ через ситуацію на Сході України. У зв'язку з цим, 27.10.2015 було оголошено новий конкурс⁵, переможцем якого у липні 2016 року став Yuzgaz B.V.⁶. Проте, КМУ⁷ протиправно⁸ відмовив в погодженні участі Yuzgaz B.V в УРП, що призвело до затягування виконання угоди.

ЮЗІВСЬКА ПЛОЩА²

5

Ділянки Олеська⁹ з Chevron Ukraine B.V., Надра Олеська (від 05.11.2013). Ресурси Олеської площі становлять **2,98 трлн м³** газу, а щорічний видобуток газу мав складати від **8 до 10 млрд м³**. Початкові інвестиції, згідно УРП, мали скласти **\$350 млн**, загальні інвестиції – понад **\$10 млрд**. Листом від 11.12.2014 компанія Шеврон повідомила Кабінет Міністрів України про те, що українською стороною не були виконані первинні умови договору (погодження з місцевими органами самоврядування) і Шеврон припиняє участь в Олеській угоді в односторонньому порядку (стаття 44.7 УРП).

ОЛЕСЬКА ПЛОЩА¹⁰

У 2017 році здійснювались підготовчі заходи для проведення конкурсів на укладення УРП на ділянках Решетилівська, Варвинська, Берестянська, Смілянська, Ічнянська, Романівська, Шубінська та Новостепанівська¹¹, однак станом на дату публікації книги такі конкурси проведені не були.

Існує ризик, що незважаючи на зацікавленість ринку в отриманні спецдозволів на видобуток вуглеводнів, межі найбільш цікавих ділянок надр можуть перетинатись з ділянками, що готуються для УРП, отже сам намір щодо проведення конкурсів з укладення УРП може стати формальною підставою для зволікання у виставленні спецдозволів на аукціон.

¹ Розпорядження від 23.01.2013 №23-р «Про підписання Угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах ділянки Юзівська, між Державою Україна та компанією «Шелл Експлорейшн енд Продакшн Юкрейн Інвестментс (ІV) Б.В.» та товариством з обмеженою відповідальністю «Надра Юзівська», постанова КМУ від 30.11.2011 №1298 «Про проведення конкурсу на укладення угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах ділянки Юзівська»

² Юзівська площа – https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%AE%D0%B7%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D1%89%D0%B0

³ Угоду про розподіл продукції, що видобуватимуться в межах Юзівської ділянки із корпорацією Royal Dutch Shell підписано Плюс відео – http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=231075

⁴ Міжвідомча комісія з організації укладення та виконання угод про розподіл продукції вивчає інформацію щодо розробки Юзівської ділянки – http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245154814, Shell вийшов із проекту з розробки Юзівської площі – Демчишин – <https://ua.interfax.com.ua/news/general/299606.html>

⁵ ТОВ «Надра Юзівська» оголосить конкурс на залучення інвестора у проект на Юзівській ділянці надр – <http://nadraukrayny.com.ua/?p=531>

⁶ Визначено переможця конкурсу на залучення інвестора для реалізації Угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться в межах ділянки Юзівська – <http://nadraukrayny.com.ua/?p=681>

⁷ Кабмін відмовив Yuzgaz в участі в УРП щодо Юзівської площі – <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245274049>

⁸ Ухвали Вищого адміністративного суду України від 04 липня 2017 року у справах №826/19366/16 та №826/19366/16

⁹ Розпорядження КМУ від 30.10.2013 р. №844-р «Про підписання Угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах ділянки Олеська, між Державою Україна та компанією «Шеврон Юкрейн Б. В.» та товариством з обмеженою відповідальністю «Надра Олеська», постанова КМУ від 30.11.2011 №1297 «Про проведення конкурсу на укладення угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах ділянки Олеська»

¹⁰ Олеська площа – https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D1%89%D0%B0

¹¹ Міжвідомча комісія дала зелене світло трьом новим тендерам на видобуток нафти і газу – http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245229929, Угоди про розподіл продукції: нові пропозиції міжвідомчої комісії – http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245237803, «Ефективність проведення перших конкурсів на укладення угоди про розподіл вуглеводнів стане індикатором для подальшої роботи в цьому напрямку», – Міністр Ігор Насалик – http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245252287

Фактично, наразі функціонує **дві** паралельні системи отримання права на користування надрами, дисгармонія яких посилюється у зв'язку з неузгодженістю дій органів влади стосовно реагування на запити ринку (за проведення конкурсів з продажу спецдозволів відповідає Держгеонадра, за проведення конкурсів з укладення УРП – Міненерговугілля). Вказане, за певних умов, може призводити до блокування надання прав на користування надрами та стримувати розвиток нафтогазовидобувної галузі.

РЕЗЮМЕ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, СПРЯМОВАНОЇ НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

ЦІЛІ ПОЛІТИКИ:

- 1 > Збільшення видобутку,
- 2 > Рівний доступ до надр.

ІНСТРУМЕНТИ ПОЛІТИКИ:

- 1 > Угода про розподіл продукції.
- 2 > Рішення про проведення конкурсу з підписання угоди про розподіл продукції.
- 3 > Спеціальний дозвіл на користування надрами.
- 4 > Рішення про проведення аукціону з продажу спеціальних дозволів на користування надрами.
- 5 > Рішення про видачу спеціальних дозволів на користування надрами без проведення аукціону.

ПОТОЧНИЙ КУРС ПОЛІТИКИ:

Пріоритетність проведення конкурсів на укладання УРП, порівняно з видачею спецдозволів та висока ймовірність відмови учасникам ринку у виставленні на аукціон ділянок, що можуть перетинатись з ділянками, що готуються до конкурсу на укладання УРП (це може бути однією з причин того, що у 2017 році та першому півріччі 2018 року аукціони на надання права користування нафтогазоносними надрами не проводились). Разом з тим, останній конкурс з укладання УРП було проведено у 2013 році, а інвестори, що отримали ділянки за відповідними угодами переважно не здійснюють видобуток через нестабільну геополітичну ситуацію¹.

МОЖЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОТОЧНОГО КУРСУ ПОЛІТИКИ:

Система надання прав на користування надрами потребує суттєвого збалансування. Існує потреба доопрацювання підходів до формування лотів для УРП та спецдозволів, зокрема:

- 1 > Звуження критеріїв для визначення ділянок надр, щодо яких можуть бути укладені УРП:
 - ◆ винесення на конкурс УРП ділянок, спецдозволи на які не були продані на аукціоні;
 - ◆ розташування ділянки (зокрема, доцільно укласти УРП для освоєння континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони);
 - ◆ складні умови видобування та необхідність спеціальних технологій видобутку (видобуток сланцевих запасів та видобуток на виснажених родовищах);
 - ◆ великий обсяг необхідних інвестицій (з визначенням їх мінімальних обсягів).
- 2 > В частині реагування на звернення учасників ринку, зацікавлених у отриманні такого права за відносно простішою процедурою (купівля спецдозволу на аукціоні) з наступним підписанням УРП.
- 3 > Передбачення стабілізаційних положень для всіх надрокористувачів, незалежно від способу отримання права на користування надрами.
- 4 > Проведення картування та прив'язки надр до земельних ділянок з метою уникнення випадків невірної оформлення запитів на отримання спецдозволів та змішування меж ділянок, право на користування якими оформлюється за різними процедурами.
- 5 > Акумулявання в одному органі державної влади повноважень з питань визначення ділянок нафтогазоносних надр, спецдозвіл на користування якими виставляється на аукціон, та щодо яких доцільно укласти угоди про розподіл продукції.

МІСЦЕВІ ОРГАНИ ВЛАДИ МАНІПУЛЮЮТЬ ЗГОДОЮ НА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ ДЛЯ ОТРИМАННЯ ДОДАТКОВОЇ ВИГОДИ

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВА КАРТКА ПРОБЛЕМИ

НОСІЙ ПРОБЛЕМИ:

Суб'єкти господарювання, що здійснюють або мають намір здійснювати видобуток вуглеводнів в Україні.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ:

Обов'язковість отримання згоди на користування нафтогазоносними надрами від органів місцевого самоврядування.

МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ:

Середній.

ГОСТРОТА ПРОБЛЕМИ:

Висока.

ДИНАМІКА ПРОБЛЕМИ:

Негативна.

Право власності народу України на надра здійснюється через місцеві ради¹, які погоджують надання надр у користування з метою геологічного вивчення, розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного значення, а також для цілей, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин. Зокрема, заінтересованими сторонами має бути отримана попередня згода на надання, відповідно до законодавства, згоди на розміщення на підпорядкованій органам місцевого самоврядування території об'єктів нафтогазового комплексу, сфера екологічного впливу діяльності яких, згідно з діючими нормативами, включає відповідну територію.

ПРИМІТКА:

Згідно Закону України «Про нафту і газу», спеціальний дозвіл на користування нафтогазоносними надрами надається у разі погодження органами місцевого самоврядування умов конкурсів по кожній ділянці нафтогазоносних надр². Одночасно, порядком надання спецдозволів визначено³, що надання надр⁴ у користування, погоджується з органами місцевого самоврядування, навіть якщо конкурс не проводиться.

Потенційні вигоди місцевих громад від нафтогазовидобування:

ГОЛОВНА.

З 01.01.2018, згідно змін до Бюджетного кодексу України, **5%** від рентної плати за користування нафтогазоносними надрами отримують місцеві громади (**2%** потрапляє до районних бюджетів за місцем видобутку за місцезнаходженням та **3%** – до бюджетів міст республіканського та обласного значення, бюджетів об'єднаних територіальних громад).

¹ Кодекс України про надра

² Закон України «Про нафту і газ»

³ Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами, затверджений постановою КМУ від 30.05.2011 №615

⁴ За винятком надання надр на умовах угод про розподіл продукції та у межах континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони України

ДОДАТКОВА 1.

В деяких областях між заявником та місцевим органом влади укладаються угоди про соціально-економічний розвиток регіону¹, на території якого розташовується площа надрокористування. При цьому, розмір інвестицій надрокористувача за такими угодами жодним нормативно-правовим актом не врегульовано.

ДОДАТКОВА 2.

Якщо право на користування надрами надається у зв'язку з укладенням між надрокористувачем та КМУ угоди про розподіл продукції², держава (у т.ч. місцеві громади) матиме право на частку продукції, видобутої надрокористувачем, розмір якої визначається в угоді.

Для отримання спецдозволу³ особа, що має намір користуватися надрами, звертається в Держгеонадра з заявою, до якої додається пакет документів, обсяг яких визначається, в залежності від виду корисної копалини та виду користування надрами. Держгеонадра реєструє таку заяву та, якщо документи відповідають вимогам законодавства, протягом 6 робочих днів надсилає їх копії на погодження до зацікавлених місцевих органів влади. У разі ненадання місцевими органами влади позитивної або негативної відповіді протягом **45** днів з дати отримання документів, вважається, що надання дозволу погоджено.

НОМІНАЛЬНО: Держгеонадра зобов'язане **самостійно** отримати погодження місцевих рад⁴, не залучаючи особу, що звернулася за одержанням дозволу.

РЕАЛЬНО: Порядок погодження отримання спецдозволів на користування надрами обласною радою визначається регламентом погодження конкретної обласної ради. Нерідко⁵ **заявник змушений супроводжувати процедуру погодження**. Його запрошують на засідання комісії, що проводиться перед сесією за **7-12** днів, для усного обґрунтування та пояснення необхідності отримання спецдозволу перед депутатами місцевих рад.

В деяких областях для отримання погодження спецдозволу заявник має підписати угоду про соціально-економічний розвиток регіону, на території якого розташовується площа надрокористування. Так, до Полтавської обласної ради майбутній надрокористувач має подати угоду з місцевими органами влади на фінансування об'єктів соціальної сфери територіальної громади, а також інформацію про обсяг фінансування об'єктів соціальної інфраструктури за попередній та поточний роки⁶. У Чернівецькій області підписання угоди про соціально-економічний розвиток регіону також є фактично обов'язковим⁷. При цьому аналогічних вимог до надрокористувача, наприклад, у Волинській⁸ області не виставляється.

1 Обов'язковість укладання угод про соціальне партнерство жодним нормативно-правовим актом на державному рівні не передбачена, проте органи місцевого самоврядування для виконання своїх повноважень відповідно до статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування» мають право вирішувати такі не врегульовані питання - https://rada.info/upload/users_files/04348504/d85a329ced20a902266e38b646d2c3cf.pdf. Одночасно, угода з місцевими органами влади на фінансування об'єктів соціальної сфери територіальної громади, а також інформація про обсяг фінансування об'єктів соціальної інфраструктури за попередній та поточний роки, входять до переліку обов'язкових відомостей, які повинні бути зазначені у висновках про розгляд питань про погодження надання надр у користування згідно Порядку розгляду обласною радою питань користування надрами на території Полтавської області, затвердженого рішенням пленарного засідання дев'ятнадцятої сесії обласної ради сьомого скликання від 12 квітня 2018 №717 (<http://www.oblrada.pl.ua/uploads/nadra1.pdf>).

2 Порядок розподілу коштів від використання (реалізації) частини виробленої продукції, що залишається у власності держави відповідно до угод про розподіл продукції, та/або коштів у вигляді грошового еквівалента такої державної частини продукції між місцевими бюджетами, якщо ділянка надр розташована на території кількох адміністративно-територіальних одиниць, затверджений постановою КМУ від 09.11.2016 №792

3 Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами, затверджений постановою КМУ від 30.05.2011 №615

4 Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами, затверджений постановою КМУ від 30.05.2011 №6155

5 ДНВП «Геоінформ України» > Надання спецдозволів <http://geoinf.kiev.ua/nadannya-spetsdozvoliv/>

6 Порядок розгляду обласною радою питань користування надрами на території Полтавської області, затвердженого рішенням Полтавської обласної ради від 12 квітня 2018 №717 - <http://www.oblrada.pl.ua/uploads/nadra1.pdf>

7 Положення про порядок надання погодження на отримання спеціального дозволу на видобування надр на території Чернівецької області - <http://www.bukoda.gov.ua/page/polozhennya-pro-poryadok-nadannya-pogodzhennya-na-otrimannya-spetsialnogo-dozvolu-na-vidobuvu-0>

8 Порядок погодження Волинською обласною радою надання надр у користування, затверджений рішенням Волинської обласної ради від 28.05.2015 №34/93 - <http://volynrada.gov.ua/session/34/93>

ПРИМІТКА:

Згідно з угодою про соціально-економічний розвиток регіону між Іст Юроуп Петролеум (приватна компанія) до обласного бюджету Полтавської області надійшов одноразовий платіж у **15 млн грн**, ця сума не враховує надходження від рентних платежів та додаткові угоди компанії із місцевими громадами. Аналогічні угоди укладені із Арабський Енергетичний альянс ЮЕЙ та Аркона Газ-Енергія.

Одночасно, Укргазвидобування у 2017 році та I півріччі 2018 року отримувало системні відмови від Полтавської обласної ради щодо погодження спеціальних дозволів на користування надрами¹, незважаючи на **236 млн грн** рентних платежів, сплачених в обласний, районні та місцеві бюджети Полтавської області протягом I півріччя 2018 року² та **38 млн грн**, вкладених у розвиток інфраструктури Полтавської області у 2015-2016 роках³. Основним обґрунтуванням таких відмов є позиція Полтавської обласної ради щодо необхідності дотримання надрокористувачем екологічних норм та взяття участі у розвитку територій⁴ на сукупну суму від **100 до 300 млн грн**⁵. При цьому, наразі триває кримінальне провадження за фактом забруднення ґрунту у с. Сенча Лохвицького району Полтавської області, яке ймовірно відбулось у зв'язку з порушенням Укргазвидобування правил поводження з відходами буріння⁶.

Таким чином, існуюче законодавство створює передумови для виставлення органами місцевої влади потенційним надрокористувачам додаткових, прямо не передбачених вимог та створює можливості для виникнення корупції.

1 Сумний ювілей для Укргазвидобування: шістдесят відмов від Полтавської облради за три роки – <http://ugv.com.ua/uk/page/sumnij-uvilej-dla-ukrgazvidobuvanna-sistdesat-vidmovvid-poltavskoi-oblradi-za-tri-roki>, Системні відмови Полтавської облради в погодженні дозволів на видобуток газу ставлять під загрозу досягнення енергонебезпеки держави – <http://ugv.com.ua/uk/page/sistemni-vidmovi-poltavskoi-oblradi-v-pogodzenni-dozvoliv-na-vidobutok-gazu-stavlat-pid-zagrozu-dosagnenna-energonebezpeki-derzavi>

2 Укргазвидобування за I півріччя 2018 року спрямувало 236 млн грн рентних платежів до Полтавської області – <http://ugv.com.ua/uk/page/ukrgazvidobuvanna-za-i-pivricca-2018-roku-spramuvalo-236-mln-grn-rentnih-plateziv-do-poltavskoi-oblasti>

3 Системні відмови Полтавської облради в погодженні дозволів на видобуток газу ставлять під загрозу досягнення енергонебезпеки держави – <http://ugv.com.ua/uk/page/sistemni-vidmovi-poltavskoi-oblradi-v-pogodzenni-dozvoliv-na-vidobutok-gazu-stavlat-pid-zagrozu-dosagnenna-energonebezpeki-derzavi>

4 Євгеній Холод: Позиція обласної ради незмінна – надрокористувачі повинні дотримуватися екологічних норм – <http://www.oblrada.pl.ua/index.php/the-news/10070-evgenij-holod-pozitsija-oblasnoyi-radi-nezminna-nadrokoristuvachi-povinni-dotrimuvatisja-ekologichnih-norm>

5 Олександр Біленький, голова Полтавської обласної ради, про видобуток вуглеводнів: бурити треба, але... – <http://www.oblrada.pl.ua/index.php/the-news/9237-oleksandr-bilenkij-golova-poltavskoyi-oblasnoyi-radi-pro-vidobutok-vuglevodniv-buriti-treba-ale-intervju>

6 Безпеку довкілля Сенчі контролюватиме група швидкого реагування – <http://www.oblrada.pl.ua/index.php/the-news/9956-bezpeku-dovkilla-senchi-kontroljuvatime-grupa-shvidkogo-reaguvannja>, Профільна комісія розглянула звернення Державної служби геології та надр України – <http://www.oblrada.pl.ua/index.php/the-news/9802-profilna-komisija-rozglianula-zvernennja-derzhavnoyi-sluzhbi-geologiyi-ta-nadr-ukrayini>

РЕЗЮМЕ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, СПРЯМОВАНОЇ НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

ЦІЛІ ПОЛІТИКИ:

- 1» Збільшення видобутку.
- 2» Рівний доступ до надр.

ІНСТРУМЕНТИ ПОЛІТИКИ:

- 1» Спеціальний дозвіл на користування надрами.
- 2» Згода органів місцевої влади на надання надр у користування.

ПОТОЧНИЙ КУРС ПОЛІТИКИ:

Згода органів місцевого самоврядування наразі є непотрібною у випадку надання надр у користування на умовах угод про розподіл продукції та у межах континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони України.

При цьому, надрокористувачі вимушені витрачати додаткові кошти на розвиток інфраструктури регіону за угодами про соціально-економічний розвиток.

Законодавством не встановлено уніфікованої процедури погодження місцевими радами спецдозволів, що обумовлює наявність значної варіативності у проходженні відповідної процедури в різних регіонах та можливість застосування різних підходів при розгляді питань про погодження дозволів різними суб'єктами.

Ініціатив щодо зміни поточної ситуації не виявлено.

МОЖЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОТОЧНОГО КУРСУ ПОЛІТИКИ:

Створення рівних можливостей отримання права на користування новими ділянками надр можливе у разі:

АЛЬТЕРНАТИВА 1:

Скасування необхідності отримання згоди органів місцевої влади на надання у користування надр корисних копалин загальнодержавного значення (ймовірно, необхідно внести зміни до Кодексу України про надра та до деяких законів України).

АЛЬТЕРНАТИВА 2:

Встановлення уніфікованої процедури погодження органами місцевої влади надання у користування надр, у тому числі передбачивши вичерпний перелік вимог, що може бути виставлений до надрокористувача (ймовірно, для вирішення вказаного питання буде достатньо прийняття акту КМУ).

ЦІНА НА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ ФОРМУЄТЬСЯ ПОЗА ДІЄЮ РИНКОВИХ МЕХАНІЗМІВ

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВА КАРТКА ПРОБЛЕМИ

НОСІЙ ПРОБЛЕМИ:

Суб'єкти господарювання, що здійснюють або мають намір здійснювати видобуток вуглеводнів в Україні.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ:

При визначенні ціни спецдозволу використовуються варіативні показники¹.

МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ:

Середній.

ГОСТРОТА ПРОБЛЕМИ:

Низька.

ДИНАМІКА ПРОБЛЕМИ:

Дані відсутні.

Користування надрами без спеціального дозволу та гірничого відводу забороняється², крім передбачених законодавством випадків. Право на користування надрами (спецдозвіл) викуповується у держави надрокористувачем на аукціоні (як правило, це нові ділянки надр) або поза ним (переважна більшість спецдозволів).

Початкова ціна продажу дозволу³ – це частка від вартості запасів⁴, скоригована на строк дії спецдозволу.

ПРИМІТКА:

Загальна сума⁵ початкової ціни спеціальних дозволів на користування газонасними надрами, за якими відбувся аукціон, у 2015 році становила **14,5 млн грн**, а фактична сума надходжень до державного бюджету за результатами їх продажу – **44,0 млн грн**, у 2016 році ці показники становили **11,9 млн грн** і **12,5 млн грн** відповідно. Таким чином, у 2015 році сума коштів, що надійшла до бюджету від реалізації спеціальних дозволів, у **три** рази перевищувала їх початкову ціну, а в 2016 році таке перевищення становило **5%**.

Початкова ціна не може бути меншою ніж **2%** від сукупного чистого прибутку за весь період розробки надр, обчисленого без урахування капітальних вкладень⁶.

¹ Згідно Методики визначення початкової ціни продажу на аукціоні спеціального дозволу на право користування надрами, затвердженої постановою КМУ від 15.10.2004 №1374, Методики визначення вартості запасів і ресурсів корисних копалин родовища або ділянки надр, що надаються у користування, затвердженої постановою КМУ від 25.08.2004 №1117

² Кодекс України про надра

³ Пункт 3 Методики визначення початкової ціни продажу на аукціоні спеціального дозволу на право користування надрами, затвердженої постановою КМУ від 15.10.2004 №1374

⁴ Запасів і ресурсів корисних копалин родовищ або ділянки надр

⁵ Звіт про результати фінансового аудиту Державної служби геології та надр України, затверджений рішенням Рахункової палати від 08.08.2017 №16-6 – http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16750697/Zvit_26-4.pdf?subportal=main

⁶ Пункт 7 Методики визначення початкової ціни продажу на аукціоні спеціального дозволу на право користування надрами, затвердженої постановою КМУ від 15.10.2004 №1374

Початкова ціна продажу дозволу формується виходячи з:

- 1) Обсягів запасів, інформація про які отримана в результаті геолого-економічної оцінки¹;
- 2) Строків користування надрами – використання родовища (ділянки надр) для геологічного вивчення та/або видобування корисних копалин до виведення родовища з експлуатації;
- 3) Доходу від реалізації товарної продукції²;
- 4) Експлуатаційних витрат, за виключенням амортизаційних відрахувань;
- 5) Податкових платежів, що не входять до експлуатаційних витрат;
- 6) Капітальних вкладень в промислове будівництво, у т.ч. придбання геологічної інформації.

Якщо спецдозвіл продається на аукціоні, фактична ціна спецдозволу визначається за його результатами, проте, стартова ціна аукціону визначається Держгеонадра за вищевказаним підходом. Якщо спецдозвіл продається без проведення аукціону, надрокористувач сплачує збір у розмірі, еквівалентному початковій ціні продажу такого дозволу на аукціоні³.

Проте, на практиці обсяг інвестицій у капітальні витрати, обсяги експлуатаційних витрат та підхід до нарахування амортизації визначається надрокористувачем **після** придбання спецдозволу (після прийняття інвестиційного рішення та, відповідно, формування проектно-кошторисної документації). Отже, для розрахунку вартості спеціального дозволу використовується інформація, яка на момент розрахунку вартості спецдозволу невідома та не може бути відома Держгеонадра до початку надрокористування відповідної діяльності, оскільки значною мірою залежить від обраних надрокористувачем проектно-технічних рішень. Це робить формулу не релевантною і створює можливості для маніпуляцій.

1 Обсяг ресурсів визначається за результатами геологічного вивчення надр з урахуванням наступних нормативно-технічних документів (<http://www.dkz.gov.ua/ua/diyalnist/normativno-pravova-baza#>):

- Методичних вказівок щодо змісту, оформлення та порядку подання на експертизу матеріалів з приросту запасів нафти і газу, затверджених наказом ДКЗ від 29.11.2010 №615,
 - Інструкції про зміст, оформлення та порядок подання в ДКЗ України матеріалів геолого-економічної оцінки родовищ нафти і газу, затверджених наказом ДКЗ від 18.10.1999 №120,
 - Методичні рекомендації щодо повноти і якості дослідно-промислових досліджень на стадії детальної геолого-економічної оцінки родовищ нафти і газу з урахуванням РКООН-2009, затверджених наказом ДКЗ від 11.08.2017 №625,
 - Методичних вказівок з оцінки ресурсів газу сланцевих товщ, затверджених наказом ДКЗ від 29.01.2012 №625,
 - Методичних вказівок. Визначення параметрів пластових нафт до підрахунку запасів нафти та розчиненого газу, затверджених наказом ДКЗ від 29.12.2010 №718,
 - Методичних вказівок. Вивчення фізичних властивостей гранулярних порід-колекторів до підрахунку запасів нафти і газу об'ємним методом, затверджених наказом ДКЗ від 29.12.2010 №718,
 - Методичних вказівок. Визначення параметрів пластових газоконденсатних систем до підрахунку запасів газу і конденсату, затверджених наказом ДКЗ від 29.12.2010 №718.
 - Визначення вартості ресурсів здійснюється згідно пункту 4 Методики визначення вартості запасів і ресурсів корисних копалин родовища або ділянки надр, що надаються у користування, затвердженої постановою КМУ від 25.08.2004 №1117, на основі техніко-економічних розрахунків, що проводяться виходячи з прогнозної ціни на першу товарну продукцію, з урахуванням застосування сучасних способів видобутку та технологій переробки корисних копалин, забезпечення раціонального використання надр і максимального можливого збереження навколишнього природного середовища. Якщо ціну визначено тільки на товарну продукцію більш високого ступеня технологічної переробки мінеральної сировини, враховуються витрати на подальшу переробку товарної продукції та вилучення корисного компонента у процесі такої переробки і транспортні витрати.
- 2 Згідно пункту 5 Методики визначення початкової ціни продажу на аукціоні спеціального дозволу на право користування надрами, затвердженої постановою КМУ від 15.10.2004 №1374, вихідною інформацією для визначення початкової ціни продажу дозволу є результати раніше проведених геолого-економічних оцінок, протоколи затвердження запасів корисних копалин Державної комісії по запасах корисних копалин, державні баланси запасів корисних копалин, акти та протоколи експертної оцінки ресурсів підготовлених і виявлених об'єктів Держгеонадр, протоколи затвердження прогнозних ресурсів наукової ради з прогнозування, науково-технічних рад підприємств та фактичні техніко-економічні показники діючих гірничопереробних (гірничодобувних) підприємств або об'єктів-аналогів, затверджені наказом Держгеонадр.
- Для розрахунку початкової ціни продажу дозволу на аукціоні застосовується ціна одиниці товарної продукції, яка діє на момент розрахунку:
- на нафту і газовий конденсат – за даними останнього аукціону з продажу нафти і конденсату;
 - на газ – за діючим на дату проведення розрахунку граничним рівнем цін для промислових споживачів та інших суб'єктів господарювання, який встановлюється КМУ
 - на інші корисні копалини – за даними офіційних джерел та діючих гірничопереробних (гірничодобувних) підприємств або об'єктів-аналогів згідно з поданими ними статистичними звітами.
- 3 Пункт 13 Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами, затвердженого постановою КМУ від 30.05. 2011 №615

РЕЗЮМЕ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, СПРЯМОВАНОЇ НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

ЦІЛІ ПОЛІТИКИ:

- 1 Збільшення видобутку.
- 2 Рівний доступ до надр.

ІНСТРУМЕНТИ ПОЛІТИКИ:

Спеціальний дозвіл на користування надрами.

ПОТОЧНИЙ КУРС ПОЛІТИКИ:

У 2017 році та першому півріччі 2018 року дозволи на користування надрами надавались поза конкурсною процедурою, що обмежувало можливості формування ринкової ціни на право користування надрами. Держгеонадра планує до кінця 2018 року змінити підходи до розрахунку вартості спецдозволу, проте проект відповідного акту наразі не оприлюднено.

МОЖЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОТОЧНОГО КУРСУ ПОЛІТИКИ:

Формула, за якою визначається ціна доступу до надр, має бути суттєво спрощена та приведена до ринкової, що може бути реалізовано шляхом:

АЛЬТЕРНАТИВА 1:

Виключити з формул розрахунку вартості запасів та початкової ціни спеціального дозволу елементи, формування яких має істотну невизначеність, для чого необхідно одночасно внести зміни до:

Методики визначення вартості запасів і ресурсів корисних копалин родовища або ділянки надр, що надаються у користування, затвердженої постановою КМУ від 25.08.2004 №1117;

Методики визначення початкової ціни продажу на аукціоні спеціального дозволу на право користування надрами, затвердженої постановою КМУ від 15.10.2004 №1374.

Зокрема, вартість лоту може визначатись на основі площі родовища (а не запасів), при цьому для кожного виду корисних копалин може бути встановлена уніфікована ставка за **1 км²**. Одночасно, така ставка може коригуватись в залежності від об'єктивних обставин, що можуть суттєво впливати на господарську діяльність (розташування родовища, глибина залягання корисних копалин, тощо).

АЛЬТЕРНАТИВА 2:

Встановити початкову ціну продажу на аукціоні спеціального дозволу на право користування надрами на нульовому рівні, оскільки ринок в результаті торгів самостійно сформує адекватну ціну. При цьому, найбільші зусилля мають бути спрямовані на заохочення до вступу на ринок нових гравців та впровадження механізмів запобігання змовам.

ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 3

Спеціальний дозвіл на користування надрами є основним документом, що дозволяє суб'єктам господарювання здійснювати геологічне вивчення нафтогазоносних надр та видобуток нафти і газу. Користування надрами без цього дозволу заборонене.

Існує **два** варіанти отримання спецдозволу – на конкурсній основі або поза конкурсом (якщо до потенційного надрокористувача можна застосувати одне з встановлених законодавством виключень).

ЦІЛІ ПОЛИТИКИ	ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ	РЕЗУЛЬТАТ РЕГУЛЮВАННЯ	ВИСНОВОК
Збільшення видобутку	Угода про розподіл продукції	На 7,2% впав видобуток газу	НЕ ДОСЯГНУТО
Залучення інвестицій	Спеціальний дозвіл	На 3% виріс видобуток газу	ДОСЯГАЄТЬСЯ УМОВНО
Рівний доступ до надр	Згода органів місцевої влади на надання надр у користування	На 57% впав видобуток нафти	ДОСЯГАЄТЬСЯ УМОВНО
	Рішення про проведення аукціону з продажу спецдозволів	На 2% виріс видобуток нафти за 8 міс. 2018 року порівняно з 8 міс. 2017 року	
	Рішення про видачу спецдозволів без проведення аукціону	Від 3 до 12 млн USD надрокористувач змушені вкладати в розвиток територій	
	Рішення про проведення конкурсу з підписання угоди про розподіл продукції	Вартість активів виросла на 72% за 2012-2016 роки	
		0 аукціонів відбулось у 2017 році	
		2 аукціони відбулись у 2018 році	
		84% спецдозволів надаються без конкурсу	
		Запроваджено електронні аукціони	

Протягом 2013-2017 років тільки **23** спецдозволи були продані за результатами аукціонів, інші **146** спецдозволів видавались поза конкурсними процедурами. При цьому, переважну більшість спецдозволів поза конкурсом видавалось державним компаніям.

Зважаючи на домінування державних компаній у видобувній галузі та відносно незначну кількість учасників ринку (сукупно **101** компанія у 2016 році) можна стверджувати, що відсутність прозорого доступу до надр (зокрема, нерегулярне проведення аукціонів) блокувало вхід нових гравців на ринок. Крім того, було запроваджено пілотний проект з продажу спецдозволів через систему Prozorro, що має підвищити рівень довіри до галузі (проте досі відкритим залишається питання зміни підходів до формування початкової ціни лоту).

Одним з шляхів залучення інвесторів могли стати угоди про розподіл продукції, зважаючи на те, що їх підписання відбувається на високому державному рівні, а умови передбачають гарантії від змін в регуляторних правилах та фіскальному навантаженні. Проте, через ряд факторів геополітичного та економічного характеру інвестори розривали підписані УРП. Одночасно, процедура підготовки нових проектів УРП в окремих випадках призводила до відтермінування розробки надр, незважаючи на наявність зацікавлених осіб.

Крім того, суттєвий негативний ефект на розвиток галузі часто мали конфлікти з органами місцевого самоврядування, що виникають при погодженні спецдозволу, оскільки несуть в собі додаткові витрати для надрокористувачів та ризик участі в корупційній діяльності. Цю проблему у 2018 році намагались вирішити шляхом спрямування частини рентних платежів в регіони, проте, оцінити результативність цього кроку наразі неможливо.

4 | ПРОБЛЕМИ УЧАСНИКІВ РИНКУ У СФЕРІ ДОСТУПУ ДО ДАНИХ

4.1

ГЕОЛОГІЧНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАФТОГАЗОВІ РОДОВИЩА ВАЖКОДОСТУПНА

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВА КАРТКА ПРОБЛЕМИ

НОСІЙ ПРОБЛЕМИ:

Суб'єкти господарювання, що здійснюють або мають намір здійснювати видобуток вуглеводнів в Україні.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ:

- 1> Результати геологічних досліджень не оцифровані, застарілі та зберігаються в паперовому вигляді в сховищах різних державних підприємств та організацій, що належать до сфери управління Держгеонадр;
- 2> Дані про розпорядників геологічної інформації доступні зацікавленим особам тільки після безпосереднього контакту з Держгеонадра та державними підприємствами;
- 3> Доступ до геоінформації є складним і зарегульованим.

МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ:

Середній.

ГОСТРОТА ПРОБЛЕМИ:

Середня.

ДИНАМІКА ПРОБЛЕМИ:

Дані відсутні.

Геологічна інформація¹ – зафіксовані на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді відомості та/або дані геологічного, геофізичного, геохімічного, гідрогеологічного, інженерно-геологічного, геолого-економічного, технологічного, еколого-геологічного, фізико-географічного, геодезичного, геоастрономічного, аерокосмічного, петрографічного, палеонтологічного змісту, що характеризують геологічну будову надр, родовища корисних копалин, склад сировини та властивості гірських порід, руд, мінералів, вуглеводнів, підземних вод, а також інші якісні та кількісні параметри, показники та ознаки надр.

Власниками геоінформації є держава та приватні особи, в залежності від того, за чий кошт вона була створена. Власник геоінформації повідомляє Держгеонадрам про її створення, придбання, передачу права власності чи права користування.

При цьому:

- ◆ реалізація приватної геоінформації здійснюється за погодженням з Держгеонадра;
- ◆ всі геологічні чи науково-дослідні звіти або карти геологічного змісту, підлягають державній реєстрації та передаються на постійне зберігання до ДНВП «Геоінформ України»².

¹ Порядок розпорядження геологічною інформацією, затверджене постановою КМУ від 07.11.2018 № 939

² Порядок обліку робіт і досліджень, пов'язаних із геологічним вивченням надр, затверджений наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 14.06.2013 №262, Порядок державної реєстрації робіт і досліджень, пов'язаних із геологічним вивченням надр, затвердженого наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 14.06.2013 року №263, Порядок обліку, зберігання та користування фондovими геологічними матеріалами, затверджений наказом Міністерства екології та природних ресурсів України 28.11.2000 №217

Наразі єдиною геологічною «бібліотекою» в нашій державі є ДНВП «Геоінформ України». В його архівах зберігається близько **55 тис.** звітів з геологічного вивчення надр України, які складаються з близько **200 тис.** одиниць зберігання, з яких **51 тис.** – це теки з графічними матеріалами, що містять понад 1 млн листів картографічних додатків¹. Загальна кількість сторінок текстової частини в звітах становить близько **12 млн.** Ця інформація зберігається в паперовому вигляді, а доступ до неї ускладнений.

ПРИМІТКА:

Найближчим часом має бути створене Державне сховище геологічної інформації та кам'яного матеріалу, де зберігатиметься вся геоінформація².

ВИДИ ГЕОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

ПЕРВИННА

керн свердловин, проби нафти, газу, води, зразки кам'яного матеріалу, колекції різного призначення, дублікати проб, журнали польової документації та опробування, записи геофізичних спостережень тощо

ВТОРИННА

складені за результатами робіт з геологічного вивчення надр звіти, карти геолого-геофізичного змісту, протоколи затвердження виявлених запасів і ресурсів, бази геологічних даних та інформаційні масиви, геоінформаційні проекти тощо

З листопада 2018 року³ всі відомості про геоінформацію, незалежно від виду та форми власності, підлягають обліку у каталозі ДНВП «Геоінформ України». З деякою узагальненою геологічною інформацією можна ознайомитись за допомогою оцифрованої Державної геологічної карти України⁴ (Держгеолкарта-200), яка є комплектом взаємоузгоджених карт геологічного змісту з єдиною пояснювальною запискою, а на офіційному сайті ДНВП «Геоінформ України»⁵ наявний каталог геологічних звітів.

¹ Примушко С.І., Величко В.Ф., Малик Б.І., Білошапська Т.Д. Запровадження спрощеного доступу в реальному часі до державної геологічної інформації – 2017 р. – http://conf.dkz.gov.ua/2017/files/materials_vol_1.pdf

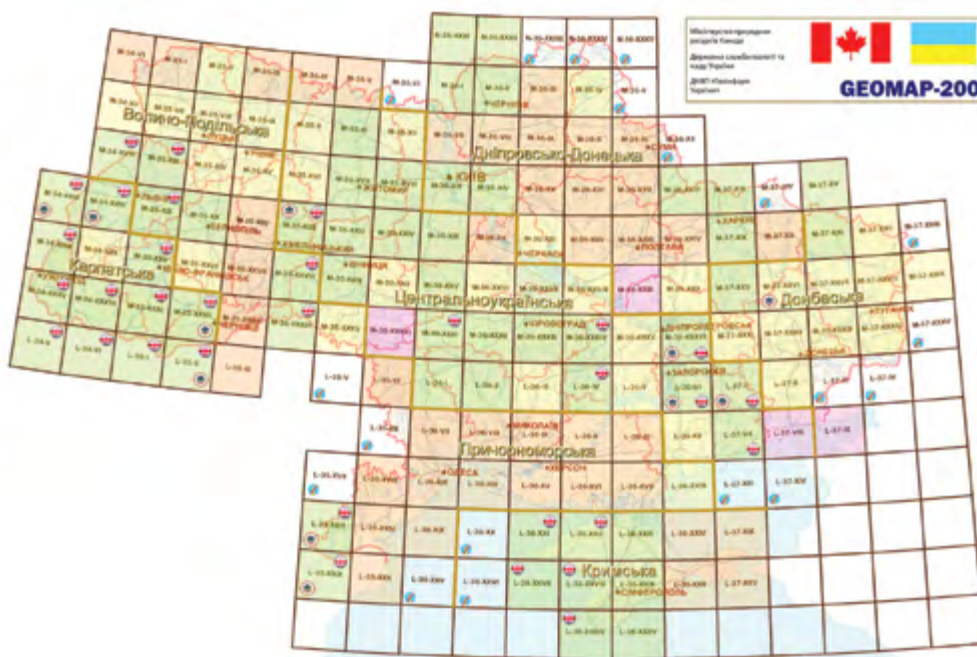
² Порядок розпорядження геологічною інформацією, затверджене постановою КМУ від 07.11.2018 № 939

³ Порядок розпорядження геологічною інформацією, затверджене постановою КМУ від 07.11.2018 № 939

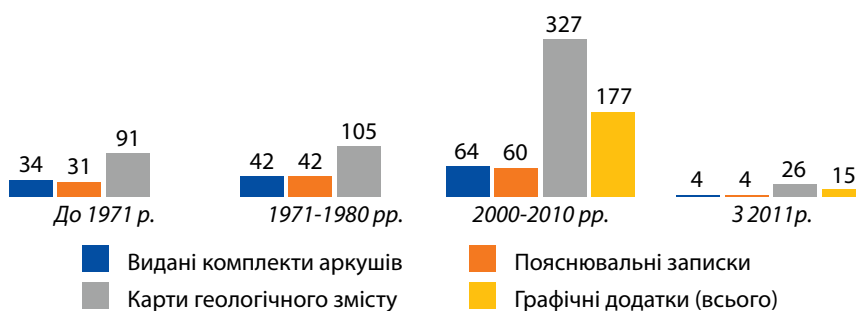
⁴ Державна геологічна карта України масштабу 1:200 000 – <http://geoinf.kiev.ua/wp/kartograma.htm>;

Положення про Державну геологічну карту України масштабу 1:200 000, затверджене наказом Державного комітету України по геології і використанню надр від 09.11.1998 №163

⁵ Приймання й облік геологічних матеріалів здійснюється ДНВП «Геоінформ України» відповідно до Порядку обліку робіт і досліджень, пов'язаних із геологічним вивченням надр, затвердженого наказом Мінприроди від 14.06.2013 №262, окремого доручення Державної служби геології та надр України від 31.10.2013. №06-02 та Порядку обліку, зберігання та користування фондovими матеріалами, затвердженого наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 28.11.2000 №217. Геологічні матеріали, що подаються на постійне зберігання, повинні відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо складання, оформлення і комплектності, а саме Державного стандарту України (далі ДСТУ) 4068-2002, затвердженого наказом Держстандарту України 01.02.2002 №68 (<http://geoinf.kiev.ua/prymannya-zvitiv-na-zberihannya/>).

НАПОВНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ГЕОЛОГІЧНОЇ КАРТИ, аркуші (од.) (за даними ДНВП «Геоінформ України»)

Карта містить **160** аркушів, проте, для **19** з них не проводились роботи зі складання та підготовки Держгеолкарти-200. Держгеолкарта-200 містить більше **20** баз даних, в яких зберігається інформація більш ніж по **100 тис.** об'єктів, які мають просторову прив'язку, з більш ніж **тисячі** таблиць, розроблено **декілька сотен** цифрових карт та прикладних програм.

Проте, в багатьох випадках дані, розміщені в електронному вигляді, є неповними, а містять виключно посилання на джерела геоінформації.

При збереженні поточного темпу цифровізації геоінформації, перенесення всього обсягу паперових документів на комп'ютерні носії можливо здійснити за **20** років – з 1994 року¹ було оцифровано **30%**² від загальної кількості одиниць зберігання (близько **9 млн** сторінок та більше **900 тис.** аркушів графічних матеріалів).

Наявна інфраструктура поширення геоінформації не відповідає міжнародним стандартам. Дані, отримані та/або такі, що зберігаються, повинні бути оцифровані та розміщені в Інтернеті для безкоштовного доступу³.

¹ Наказ Держкомгеології України від 04.02.1994 №13

² Примушко С.І., Величко В.Ф., Малюк Б.І., Білошанська Т.Д. Запровадження спрощеного доступу в реальному часі до державної геологічної інформації – 2017 р. – http://conf.dkz.gov.ua/2017/files/materials_vol_1.pdf

³ Звіт групи експертів АГСЕ «Незалежна оцінка Державної служби геології та надр України» – <http://geoinf.kiev.ua/nezalezhna-otsinka-derzhavnoyi-sluzhby-geolohiyi-ta-nadr-ukrayiny/>

ПРИМІТКА:

Наприклад, щоб знайти геологічний паспорт наразі необхідна особиста присутність в бібліотеці. Таким чином, іноземні інвестори фактично не мають можливості доступу до геоінформації щодо надр України, а для його отримання зобов'язані нести непропорційні видатки (відрядження, найм представників тощо). Крім того існує ризик втрати геоінформації, оскільки папір та чорнила можуть втратити свої властивості. Вирішенням цих проблем може стати впровадження, за аналогією з країнами ЄС, США та Канадою, принципу відкритих оцифрованих геологічних бібліотек з безкоштовним доступом.

Суб'єкти ринку, які неправомірно користуються геоінформацією, не допускаються до проведення геологорозвідувальних робіт та освоєння родовищ корисних копалин на території України. Разом з тим, процедура отримання доступу до геоінформації є нехарактерно складною (як для інформаційної послуги), заплутаною та зарегульованою.

ЯК ОТРИМАТИ ГЕОІНФОРМАЦІЮ?

Знайти потрібну геоінформацію в каталозі

В найгіршому випадку (у разі необхідності купити державну геоінформацію) надрокористувач повинен мати принаймні **3** контакти з Держгеонадра¹. Разом з тим, оскільки використання електронного документообігу процедура не передбачає (надрокористувач надсилає рекомендовані листи), кількість контактів надрокористувача і держави може бути набагато більшою. Зокрема, надрокористувача запитується про мету отримання геоінформації, що може слугувати формальною підставою для відмов.

¹ Порядок розпорядження геологічною інформацією, затверджене постановою КМУ від 07.11.2018 № 939

Інформаційна асиметрія, пов'язана з відсутністю у відкритому доступі геологічної інформації, її застарілістю, а також неадаптованістю до потреб іноземного інвестора, перешкоджає доступу на ринок нових гравців. Вказана проблема посилюється тим, що на її основі (шляхом проведення державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин) формується плата за спеціальний дозвіл на користування надрами та початкова ціна спецдозволу при виставленні його на аукціон. І якщо при проведенні прозорого аукціону, вартість спецдозволу буде визначена ринковим способом, то у випадку видачі спецдозволу поза конкурсом, взята до уваги геоінформація (обсяг запасів корисних копалин) має ключове значення при визначенні вартості спецдозволу.

Для забезпечення прозорості та обґрунтованої оцінки запасів корисних копалин, а також для можливості перевірки отриманих величин, існує потреба у загальнодоступності геологічної інформації про нафтогазові родовища.

РЕЗЮМЕ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, СПРЯМОВАНОЇ НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

ЦІЛІ ПОЛІТИКИ:

Вільний доступ до геоінформації.

ІНСТРУМЕНТИ ПОЛІТИКИ:

Обов'язок купувати геологічну інформацію.

ПОТОЧНИЙ КУРС ПОЛІТИКИ:

Держава вживає заходів для спрощення доступності геоінформації, зокрема, було:

- ◆ створено Держгеолкарту-200¹, яка, проте, не містить поки навіть усієї узагальненої геоінформації, та не в повній мірі пристосована до потреб міжнародних інвесторів;
- ◆ на сайті ДНВП «Геоінформ України» розміщено каталог геологічних звітів, проте, відповідні матеріали можуть зберігатись, як безпосередньо в Геоінформ, так і в інших державних підприємствах (наприклад, ДП «Кіровогеологія» та ДГП «Укргеофізика»);
- ◆ в ДНВП «Геоінформ України» діє читальний зал, де зацікавлені особи можуть ознайомитись з геоінформацією;
- ◆ з листопада 2018 року всі дані про геоінформацію мають відображатись в каталозі.

Разом з тим, переважну більшість геоінформації (у т.ч. всю первинну) наразі не оцифровано. Процедура отримання права користування/володіння відповідними даними є складною та не цифровізованою.

МОЖЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОТОЧНОГО КУРСУ ПОЛІТИКИ:

Прибрати штучні адміністративні бар'єри доступу до геоінформації можливо:

- ◆ оптимізувавши кількість процедур (скоротити кількість офіційних запитів, погоджень, договорів тощо), зокрема, шляхом складення каталогу геоінформації із зазначенням її власників, місцезнаходження та вартості;
- ◆ змінивши систему комунікації між державою (у т.ч. державними підприємствами) та надрокористувачами із застосуванням електронного документообігу;
- ◆ максимально зменшивши коло підстав, за яких надрокористувачу може бути відмовлено у наданні геоінформації (зокрема, наразі надрокористувач має вказувати мету отримання відповідних даних);
- ◆ після оцифрування наявної геоінформації та її оприлюднення в режимі он-лайн, бажано, щоб узагальнена геоінформація (основні висновки) була доступною не тільки мовою оригіналу, але й англійською мовою.

¹ Державна геологічна карта України масштабу 1:200 000 – <http://geoinf.kiev.ua/wp/kartograma.htm>

НЕСПРАВЕДЛИВА ЦІНА НА ГЕОЛОГІЧНУ ІНФОРМАЦІЮ

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВА КАРТКА ПРОБЛЕМИ

НОСІЙ ПРОБЛЕМИ:

Приватні суб'єкти господарювання, що здійснюють або мають намір здійснювати видобуток вуглеводнів в Україні.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ:

Відсутність повної інформації про умови господарських операцій, пов'язаних з отриманням прав на геоінформацію.

МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ:

Середній.

ГОСТРОТА ПРОБЛЕМИ:

Середня.

ДИНАМІКА ПРОБЛЕМИ:

Дані відсутні.

Геологічна інформація¹, створена (придбана) на кошти державного бюджету і передана до Геоінформу, надається у користування на договірній основі, причому:

- ◆ Безоплатно: органам державної влади та органам місцевого самоврядування, державним і комунальним підприємствам, установам і організаціям, державним органам у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр іноземних держав.
- ◆ Платно: юридичним та фізичним особам.

Вартість геологічної інформації визначається з урахуванням наведених у звітах про геологічне вивчення надр витрат, що були понесені під час їх дослідження (зокрема виконання польових та камеральних робіт)². Таким чином, ціна геоінформації визначається на основі розміру державних видатків, понесених для її створення, скоригованої на:

- 1 Рівень інфляції (з дати створення інформації до дати продажу), при цьому, значна частина даних була створена до набуття Україною незалежності;
- 2 Коефіцієнт співвідношення обсягів геоінформації, що надається надрокористувачеві, до загальних обсягів інформації, наведеної у звіті;
- 3 Коефіцієнт якості геоінформації (оцінка звіту, повнота геологічного вивчення ділянки надр).

Незважаючи на відсутність норм прямої дії у нормативно-правових актах, фактично викуп геоінформації є обов'язковим для надрокористувачів, незалежно від способу отримання спецдозволу⁴.

¹ Порядок розпорядження геологічною інформацією, затверджене постановою КМУ від 07.11.2018 № 939

² Камеральні роботи – це всебічна наукова обробка та узагальнення матеріалів, отриманих за результатами польових робіт; польові роботи – це комплекс геологорозвідувальних, геофізичних, топографічних, ґрунтових та інших спеціальних досліджень, що проводяться безпосередньо на території, яка підлягає геологічному вивченню надр.

³ Методика визначення вартості геологічної інформації, отриманої за рахунок коштів державного бюджету, затверджена постановою КМУ від 10.12.2008 № 1075

⁴ ДНВП «Геоінформ України» > Надання спецдозволів – <http://geoinf.kiev.ua/nadannya-spetsdozvoliv/>

Таким чином, надрокористувач, незалежно від ступеня зацікавленості, зобов'язаний викупити державну геоінформацію, щодо наданого йому в користування родовища, за ціною, сформованою на основі даних про видатки, понесені на вивчення надр. Отже, оцінюючи інвестиційну привабливість надр, суб'єкт господарювання часто не має можливості оцінити потенційні видатки, пов'язані з адміністративним регулюванням та процедурою входу на ринок, що становить додатковий стримуючий фактор розвитку нафтогазовидобувної галузі. При анулюванні дозволу (з будь-яких причин) геологічна інформація може бути продана державою наступному інвестору, що вже не дозволяє говорити про повернення витрат на геологічні дослідження.

РЕЗЮМЕ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, СПРЯМОВАНОЇ НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

ЦІЛЬ ПОЛІТИКИ:

Вільний доступ до геоінформації.

ІНСТРУМЕНТИ ПОЛІТИКИ:

Обов'язок купувати геологічну інформацію.

ПОТОЧНИЙ КУРС ПОЛІТИКИ:

Наразі ціна геоінформації визначається на основі видатків, понесених державою на її створення. Такий підхід призводить до додаткових видатків приватного інвестора у зв'язку з необхідністю отримання інформації про вартість товару, при цьому державні (комунальні) підприємства можуть отримувати геоінформацію безкоштовно.

Проекти нормативно-правових актів, що свідчать про намір оптимізувати підхід до розрахунку вартості геоінформації, відсутні.

МОЖЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОТОЧНОГО КУРСУ ПОЛІТИКИ:

Прибрати штучні адміністративні бар'єри доступу до геоінформації можливо шляхом реалізації однієї з наступних альтернатив.

АЛЬТЕРНАТИВА 1.

Скасувати обов'язковість купівлі геоінформації про надра надрокористувачем або встановити нульову ціну геоінформації. При цьому, видатки держави на її створення мають бути компенсовані з вартості спецдозволу.

АЛЬТЕРНАТИВА 2.

Визначити геоінформацію, створену до набуття Україною незалежності, безкоштовною.

АЛЬТЕРНАТИВА 3.

Уніфікувати вартість одиниці державної геоінформації шляхом встановлення чіткої формули, яка включатиме:

ставку плати за геоінформацію (розраховується і затверджується органом влади на довгостроковий період і залежить від виду корисної копалини, динаміки цін та попиту на неї);

базу (для розрахунку вартості геоінформаційних даних оптимально використовувати заздалегідь відомі зацікавленому суб'єкту параметри, наприклад, площу родовища);

понижуючі коефіцієнти (дозволяють врахувати актуальність (дату створення) геоінформації).

АЛЬТЕРНАТИВА 4.

Створити каталог геоінформації, в якому за кожною товарною позицією буде вказана її вартість.

АЛЬТЕРНАТИВА 5.

Комбінування вищевказаних варіантів.

ЗАСТАРІЛІ ДАНІ ЩОДО ОБСЯГІВ ЗАПАСІВ ВРАХОВУЮТЬСЯ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ВАРТОСТІ ПРАВА НА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВА КАРТКА ПРОБЛЕМИ

НОСІЙ ПРОБЛЕМИ:

Приватні суб'єкти господарювання, що здійснюють або мають намір здійснювати видобуток вуглеводнів в Україні.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ:

Неможливість отримання точних даних про обсяг запасів на етапі оцінки привабливості інвестиційного проекту.

МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ:

Низький.

ГОСТРОТА ПРОБЛЕМИ:

Низька.

ДИНАМІКА ПРОБЛЕМИ:

Дані відсутні.

Запаси корисних копалин і компонентів – обсяги корисних копалин і компонентів, виявлені та підраховані на місці залягання за даними геологічного вивчення відкритих (ідентифікованих) родовищ корисних копалин¹. Від обсягу запасів залежить ціна дозволу на спеціальне користування надрами², а промислова розробка родовища без затвердженої геолого-економічної оцінки запасів заборонена³.

¹ Класифікація запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр, затверджена постановою КМУ від 05.05.1997 №432

² Методика визначення початкової ціни продажу на аукціоні спеціального дозволу на право користування надрами, затверджена постановою КМУ від 15.10.2004 №1374

³ Стаття 36 Закону України «Про нафту і газ», пункт 23 Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр, затвердженої постановою КМУ від 05.05.1997 №432, пункт 3 розділу VI Правил розробки нафтових і газових родовищ, затверджених наказом Міністерства екології та природних ресурсів України 15.03.2017 №118

ВИДИ ЗАПАСІВ КОРИСНИХ КОПАЛИН

Обсяг запасів визначається за результатами геологічного вивчення¹ та оцінки корисних копалин², з урахуванням нормативно-технічних документів³, прийнятих переважно у 2010 році⁴, які, в переважній більшості є необов'язковими для застосування, зважаючи на юридичний статус методичних вказівок. Інформація про обсяги запасів є невід'ємною частиною документації з геолого-економічної оцінки ділянки надр.

Геолого-економічна оцінка ділянки надр (ГЕО)⁵ – це періодичний аналіз результатів кожної стадії геологічного та техніко-економічного вивчення ресурсів корисних копалин ділянки надр з метою встановлення та/або зміни промислового значення їх запасів на підставі інформації про фактичні технологічні схеми, техніко-економічні показники і фінансові результати видобування корисних копалин в межах такої ділянки.

1 Геологічне вивчення корисних копалин - визначення речовинного складу, кількості, якості і технологічних властивостей корисних копалин, геологічної будови, гідрогеологічних, гірничо-геологічних та інших умов залягання їх покладів для обґрунтування проектних рішень щодо способу і системи видобутку та схеми комплексної переробки мінеральної сировини

2 Оцінка ресурсів корисних копалин і компонентів - наближене визначення кількості та якості корисних копалин і компонентів на основі аналізу сприятливих геологічних та економічних передумов і позитивних результатів геологічних, геофізичних та інших досліджень

3 Нормативно-правова база ДКЗ – <http://www.dkz.gov.ua/ua/diyalnist/normativno-pravova-baza#>

4 ГСТУ 41-00032626-00-011-99 Етапи і стадії геологорозвідувальних робіт на нафту і газ. Порядок проведення

- Інструкція про зміст, оформлення та порядок подання в ДКЗ України матеріалів геолого-економічної оцінки родовищ нафти і газу, затверджені наказом ДКЗ від 18.10.1999 №120;
- Інструкція про облік запасів нафти, природного газу та наявних у них корисних компонентів і заповнення звітнього балансу запасів корисних копалин за формою №6-ГР (нафта, природний газ, конденсат, етан, затвердженої наказом ДКЗ від 25.12.2009 №106;
- Методичні вказівки щодо змісту, оформлення та порядку подання на експертизу матеріалів з приросту запасів нафти і газу, затверджені наказом ДКЗ від 29.11.2010 №615;
- Методичні вказівки. Визначення параметрів пластових нафт до підрахунку запасів нафти та розчиненого газу, затверджені наказом ДКЗ від 29.12.2010 №718;
- Методичні вказівки. Вивчення фізичних властивостей гранулярних порід-колекторів до підрахунку запасів нафти і газу об'ємним методом, затверджені наказом ДКЗ від 29.12.2010 №718;
- Методичні вказівки. Визначення параметрів пластових газоконденсатних систем до підрахунку запасів газу і конденсату, затверджені наказом ДКЗ від 29.12.2010 №718;
- Методичні рекомендації щодо повноти і якості дослідно-промислових досліджень на стадії детальної геолого-економічної оцінки родовищ нафти і газу з урахуванням РКООН-2009, затверджені наказом ДКЗ від 11.08.2017 №625;
- Методичні вказівки з оцінки ресурсів газу сланцевих товщ, затверджені наказом ДКЗ від 29.01.2012 №625.

5 Класифікація запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр, затверджена постановою КМУ від 05.05.1997 №432

ВИДИ ГЕОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ¹

	ГЕО-1 (ДЕТАЛЬНА)	ГЕО-2 (ПОПЕРЕДНЯ)	ГЕО-3 (ПОЧАТКОВА)
ОБ'ЄКТ	Розвідані ділянки.	Попередньо розвідані та розвідані ділянки.	Перспективні щодо відкриття родовищ ділянки.
МЕТА	Визначення рівня економічної ефективності виробничої діяльності гірничодобувного підприємства, що створюється або реконструюється, і доцільності інвестування робіт з його проектування та будівництва.	Обґрунтування доцільності промислового освоєння родовища (покладу) корисних копалин та інвестування геологорозвідувальних робіт з його розвідки і підготовки до експлуатації.	Обґрунтування доцільності інвестування пошуково-розвідувальних робіт.
ВИХІДНІ ДАНІ	Дані про розвідані запаси (балансові, умовно-балансові та позабалансові).	Дані про попередньо розвідані і розвідані запаси (балансові, умовно-балансові та позабалансові).	Дані про перспективні ресурси і прогнозні ресурси, для яких промислове значення не визначено.
МЕТОДОЛОГІЯ	Детальність техніко-економічних розрахунків і надійність фінансових показників ГЕО-1 повинні бути достатніми для прийняття інвестиційного рішення без додаткових досліджень.	Оцінка ефективності розробки родовища проводиться на рівні кінцевої товарної продукції гірничого виробництва. Техніко-економічні показники визначаються розрахунками або приймаються за аналогією.	Оцінка можливості промислового освоєння обґрунтовується укрупненими техніко-економічними розрахунками на основі доведеної аналогії з відомими промисловими родовищами або технічного завдання замовника.
ФІНАЛЬНА ДОКУМЕНТАЦІЯ	ДКЗ затверджує техніко-економічне обґрунтування (ТЕО) постійних кондицій для підрахунку запасів корисних копалин.	ДКЗ або інвестор апробують: 1. Техніко-економічну доповідь (ТЕД) про доцільність подальшої розвідки; 2. Обґрунтування тимчасових кондицій на мінеральну сировину.	Інвестор схвалює: 1. Техніко-економічні міркування (ТЕМ) про можливе промислове значення запасів та ресурсів; 2. Параметри попередніх кондицій на мінеральну сировину.
РЕЗУЛЬТАТ²	Родовище готове до промислової розробки.	Родовище готове до проведення розвідувальних робіт.	Родовище готове до геологічного вивчення.

Фактично, наразі відповідальність за геолого-економічну оцінку ділянки надр несуть надрокористувачі. При цьому держава, з одного боку, стимулює таку діяльність в подальшому надаючи спецдозвіл на видобуток без аукціону³ та можливість скоротити обсяг рентної плати⁴, проте, з іншого боку, створила значні бюрократичні перешкоди здійснення такої діяльності, які стримують розвиток ринку незалежних консультаційних послуг та робіт з геологічного вивчення та розвідки в Україні.

¹ Класифікація запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр, затверджена постановою КМУ від 05.05.1997 №432, Інструкція із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до геолого-економічного вивчення ресурсів перспективних ділянок та запасів родовищ нафти і газу, затверджена наказом Державної комісії України по запасах корисних копалин від 10.07.98 №46, Положення про порядок техніко-економічного обґрунтування кондицій для підрахунку запасів родовищ нафти і газу, затверджене наказом Державної комісії України по запасах корисних копалин від 27.11.2006 №316

² Правила розробки нафтових і газових родовищ, затверджені наказом Міністерства екології та природних ресурсів України 15.03.2017 №118

³ Без проведення аукціону дозвіл надається, зокрема, у разі якщо заявник за власні кошти здійснив геологічне вивчення ділянки надр та підрахунок запасів корисних копалин, який затверджено ДКЗ, та подав документи на отримання спеціального дозволу не пізніше ніж протягом трьох років після затвердження запасів, а також видобування корисних копалин (для нафтогазоносних надр на геологічне вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки родовищ, з подальшим видобуванням нафти, газу (промислова розробка родовищ), якщо заявник за власні кошти здійснив апробацію в ДКЗ за умови затвердження підрахунку запасів корисних копалин у ДКЗ протягом трьох років, а в межах континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони України - десяти років з моменту надання дозволу (Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами, затверджений постановою КМУ від 30.05.2011 №615)

⁴ Відповідно до Податкового кодексу України у разі видобування вуглеводнів із запасів, розвіданих платником ренти, застосовуються коригуючі коефіцієнти: 0,97 для газу та 0,96 для нафти та газового конденсату в загальному випадку; 0,88 для газу, видобутого на території України та 0,77 для газу, видобутого в межах континентального шельфу та/або виключної (морської) економічної зони, який видобувається особою, на яку покладено спеціальні обов'язки.

Так, згідно чинної процедури для реєстрації запасів та ГЕО-3 надрокористувач повинен¹:

Незважаючи на складність процедур легітимації ГЕО та запасів, дані ГЕО, як правило, є недостатньо точними:

- 1 Для більшості об'єктів, що виставляються на конкурс, дані про обсяги запасів були визначені до 2000 року, тобто із використанням застарілих методологій та технологій;
- 2 ГЕО здійснюється, у тому числі, на основі звітності про мінеральні ресурси і запаси надрокористувачів, яка не відповідає найбільш відомим і застосовуваним на практиці міжнародним стандартам (класифікаціям, стандартам звітності, зокрема і SPE (PRMS)^{2,3};

¹ Інструкція про зміст, оформлення та порядок подання в ДКЗ України матеріалів геолого-економічної оцінки родовищ нафти і газу, затвердженої наказом Державної комісії України по запасах корисних копалин від 18.10.1999 №120, Положення про порядок проведення державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин, затверджене постановою КМУ від 22.12.1994 №865

² SPE (SPE-PRMS) – міжнародний стандарт оцінки і управління запасами вуглеводнів в надрах. Всі запаси за стандартом SPE поділяються на категорії «Р» в залежності від сукупної оцінки доцільності їх розробки. SPE оцінює ймовірність наявності вуглеводневих ресурсів і економічну ефективність вилучення запасів, враховуючи можливості сучасних технологій і екологічні норми, податки і актуальні ціни на вуглеводні, витрати на розвідку, буріння, транспортування і т.п.

³ Нормативно-правові та методичні аспекти застосування класифікаційної системи шаблону комітету з міжнародних стандартів звітності про запаси корисних копалин («CRIRSCO») до геолого-економічної оцінки запасів і ресурсів родовищ твердих горючих та рудних корисних копалин, що подаються на державну експертизу і оцінку - Рудько Г.І., д. геол.-мін. н., д. геог. н., д. т. н., проф., Литвинюк С.Ф., к. геол. н., Ловинюков В.І., Нецький О.В. – 2016 рік – <http://www.dkz.gov.ua/ua/2-uncategorised>

- 3 В більшості випадків перегляд сейсмічних матеріалів не здійснюється, що в подальшому негативно впливає на обґрунтованість та достовірність геологічної моделі родовища¹;
- 4 Методологія ГЕО дозволяє застосування номограм родовищ-аналогів, що негативно впливає на коректність визначення проникності, пористості, насиченості порід-колекторів, і не сприяє достовірності оцінки запасів вуглеводнів²;
- 5 Лабораторне вивчення фізико-хімічних властивостей пластових флюїдів, як правило є неповним – проби вуглеводнів для моделювання в лабораторії відбираються з обмеженого числа покладів, а для решти покладів вимушено залучаються параметри за принципом аналогії з сусідніх родовищ³.

Відсутність точних і достовірних даних про родовища та висока зарегульованість надрокористування підвищує ризиковість та капіталомісткість ведення відповідного бізнесу в Україні та стримує інвесторів.

РЕЗЮМЕ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, СПРЯМОВАНОЇ НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

ЦІЛЬ ПОЛІТИКИ:

Доступна державна геоінформація.

ІНСТРУМЕНТИ ПОЛІТИКИ:

- 1 Звіти про результати геологічного вивчення надр.
- 2 Державна експертиза та оцінка запасів корисних копалин.
- 3 Державна реєстрація та облік робіт і досліджень, пов'язаних з геологічним вивченням надр.

ПОТОЧНИЙ КУРС ПОЛІТИКИ:

Дані про запаси є недостатньо точними для забезпечення сприятливих умов входження на ринок України нових інвесторів. Найбільш точну інформацію про надра мають надрокористувачі, які не зацікавлені в появі конкурентів. Суттєвої зміни в державній політиці щодо коригування методології оцінки запасів та/або перегляду результатів оцінки, проведеної раніше, не зафіксовано.

МОЖЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОТОЧНОГО КУРСУ ПОЛІТИКИ:

Необхідно суттєво спростити процедури проведення ГЕО та обліку запасів з одночасним впровадженням в Україні міжнародних стандартів у сфері геологічної звітності.

1 Фактори, які впливають на створення достовірної геолого-економічної оцінки родовищ нафти і газу, та рекомендації щодо мінімізації їх впливу Солодкий В.М., Довганич А.В. – 2016 рік – <http://www.dkz.gov.ua/ua/2-uncategorised>

2 Фактори, які впливають на створення достовірної геолого-економічної оцінки родовищ нафти і газу, та рекомендації щодо мінімізації їх впливу Солодкий В.М., Довганич А.В. – 2016 рік – <http://www.dkz.gov.ua/ua/2-uncategorised>

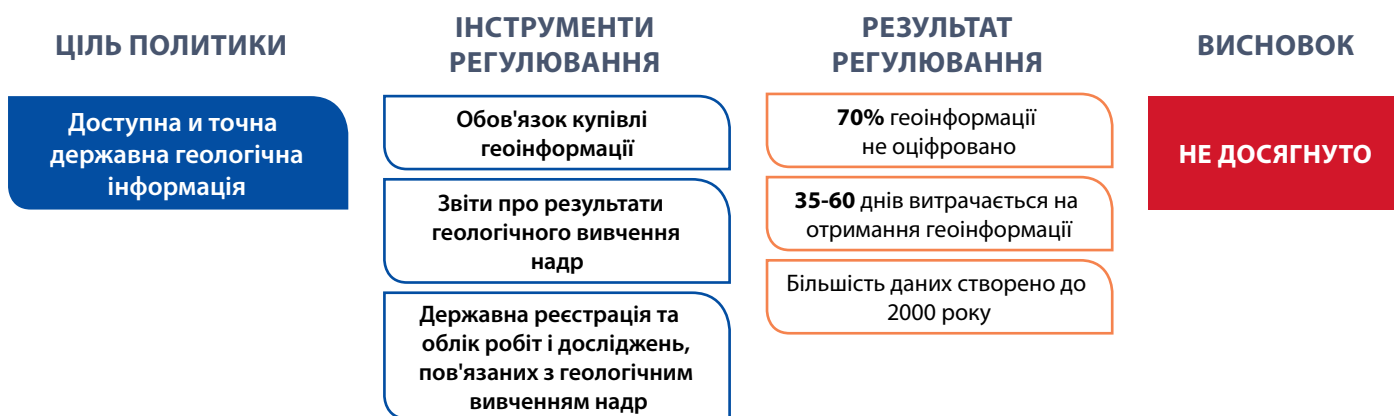
3 Фактори, які впливають на створення достовірної геолого-економічної оцінки родовищ нафти і газу, та рекомендації щодо мінімізації їх впливу Солодкий В.М., Довганич А.В. – 2016 рік – <http://www.dkz.gov.ua/ua/2-uncategorised>

ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 4

Геоінформація відіграє критичну роль при прийнятті рішення про початок інвестицій в нафтогазовидобування та плануванні бізнесу в цій сфері. Вона впливає на вибір місця розробки, тип технологій, що використовуються для видобування, тощо. Чим більший обсяг геологічної інформації, чим вища її точність та придатність до обробки, тим більш успішним буде прийняте на її основі управлінське рішення.

В Україні геологічна інформація досі зберігається на паперових носіях в державній «бібліотеці». Доступ до такої інформації ускладнений через необхідність особистої присутності зацікавлених осіб в приміщенні такої «бібліотеки» для ознайомлення з даними та їх копіювання. При цьому, паперові носії з часом втрачають свої властивості, а отже навіть якщо вдалось знайти відповідний архів, його зміст може бути непридатним для обробки. Додатковою перешкодою для опрацювання геоінформації є мова оригіналу – практика перекладу відповідних звітів на англійську чи інші мови міжнародного спілкування відсутня.

Через це суб'єкти господарювання не дуже зацікавлені купувати геологічну інформацію, що перебуває в державній власності. Тому держава зобов'язує надрокористувача купувати геоінформацію щодо належної йому ділянки надр. При цьому ціна на геоінформацію формується з урахуванням необхідності компенсації коштів, витрачених на її створення та залежить від фізичного обсягу документів, що унеможлиблює попереднє прогнозування видатків на її придбання. Додає абсурдності необхідність отримання надрокористувачем дозволів (погоджень) на придбання геоінформації та укладення договорів щодо її оцінки.

Для залучення інвестицій в розвиток видобування в світі практикується надання безкоштовного доступу до баз даних геологічної інформації. При цьому, така інформація є оцифрованою, такою, що відповідає міжнародним стандартам звітності та оформлення. Зокрема, на базі он-лайн карт родовищ, можна ознайомитись 3D-візуалізацією надр, геоаналітичною базою даних про зразки порід та мінералів (їх склад та фізичні властивості)¹. В Україні подібні ресурси створені, але якість та повнота наявної в них інформації недостатня².

¹ eoSciML – http://www.cgi-iugs.org/tech_collaboration/geosciml.html, Join the EarthResourceML team
EarthResourceML – http://www.cgi-iugs.org/tech_collaboration/earthResourceML.html, OneGeology – <http://portal.onegeology.org/OneGeologyGlobal/>, GeoServer – <http://maps.gns.cri.nz/geology/web/wicket/bookmarkable/org.geoserver.web.demo.MapPreviewPage?4>,
Petlab Map – <http://pet.gns.cri.nz/map.jsp>,
Legacy Geological Maps – <https://www.gns.cri.nz/Home/Our-Science/Earth-Science/Regional-Geology/Geological-Maps/Legacy-Geological-Maps>
² Мінеральні ресурси України – Карта горючих корисних копалин – <http://minerals-ua.info/mapviewer/goruchi.php>

5 | ІНШІ ПРОБЛЕМИ НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ КОМПАНІЙ

5.1

МАЛОПРОГНОЗОВАНЕ ФІСКАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВА КАРТКА ПРОБЛЕМИ

НОСІЙ ПРОБЛЕМИ:

Суб'єкти господарювання, що здійснюють або мають намір здійснювати видобуток вуглеводнів в Україні.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ:

Непрогнозованість правил оподаткування діяльності у сфері видобутку вуглеводнів.

МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ:

Середній.

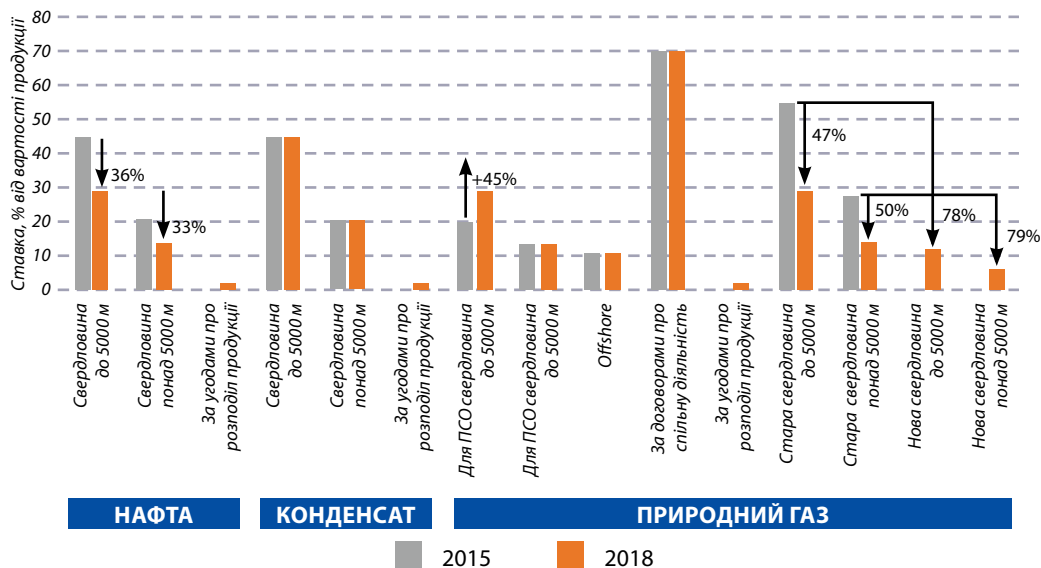
ГОСТРОТА ПРОБЛЕМИ:

Середня.

ДИНАМІКА ПРОБЛЕМИ:

Негативна.

РОЗМІР РЕНТНОЇ ПЛАТИ ЗА ВИДОБУВАННЯ ВУГЛЕВОДНІВ

Розмір рентних ставок для об'єктів нафтогазовидобування є досить динамічним – за період з 2010-2018 років він змінювався **5** разів:

- у 2010-2012 роках Податковий кодекс передбачав наявність фіксованих розмірів плати (у національній валюті);
- з 2013 року підхід до визначення розміру фіскального зобов'язання було змінено шляхом встановлення відсоткових ставок рентної плати;
- з 2015 року було підвищено ставки рентної плати на видобуток нафти для покладів, які повністю або частково залягають на глибині до **5000 метрів**, – з **39%** до **45%**;

- 4 з 2016 року було підвищено ставки рентної плати на видобуток газу для покладів, які повністю або частково залягають на глибині до **5 000 метрів**, – з **20%** до **29%**);
- 5 з 2017 року було знижено ставки рентної плати на видобуток нафти для покладів, які повністю або частково залягають на глибині до **5 000 метрів**, – з **45%** до **29%**, а для глибини більше **5 000 метрів** – з **21%** до **14%**
- 6 з 2018 року ставки рентної плати зменшено¹ – для природного газу з нових свердловин до **12%** та **6%**² до 1 січня 2023 року.

У 2019 році очікується коригування ставок ренти для газового конденсату, які будуть знижені з **45%** та **21%** до **21%** та **14%** відповідно³.

Аналіз динаміки обсягів видобутку природного газу не виявляє їх залежності в короткостроковій перспективі від ставок рентних платежів на його видобуток. Так, при зниженні рентної плати на видобуток нафти в 2017 році зниження її видобутку продовжилось. Натомість, при підвищенні ставки рентної плати на видобуток газу з 01.01.2016 року, його видобуток протягом наступних двох років зростав (навіть не зважаючи на втрату контролю над частиною видобутку газу на шельфі Чорного та Азовського морів на рівні **1,5-2 млрд м³**)⁴.

УСЕРЕДНЕНЕ ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ НА ВИДОБУТОК НАФТИ З РІЗНИХ ГЛИБИН ТА РІЗНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ У 2016 РОЦІ, %

Це пояснюється в т.ч., тривалістю реалізації технологічних рішень з видобутку вуглеводнів. Термін введення в експлуатацію нової газової свердловини донедавна складав біля **3,5** років. І навіть за умови повної реалізації заходів, передбачених Законом України 2314-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення деяких аспектів нафтогазової галузі», цей термін скоротиться лише до **2** років. Нестабільність рентних ставок не дає змоги здійснювати повноцінне планування бізнесу в нафтогазовидобувній галузі і є вагомою перешкодою її розвитку.

На інвестиційну привабливість нафто-газовидобутку та обсяги видобутку вуглеводнів впливають і інші фактори (наприклад, окупація Кримського півострова та втрата газових родовищ на шельфі Чорного та Азовського морів, бойові дії на Сході України, економічна криза тощо).

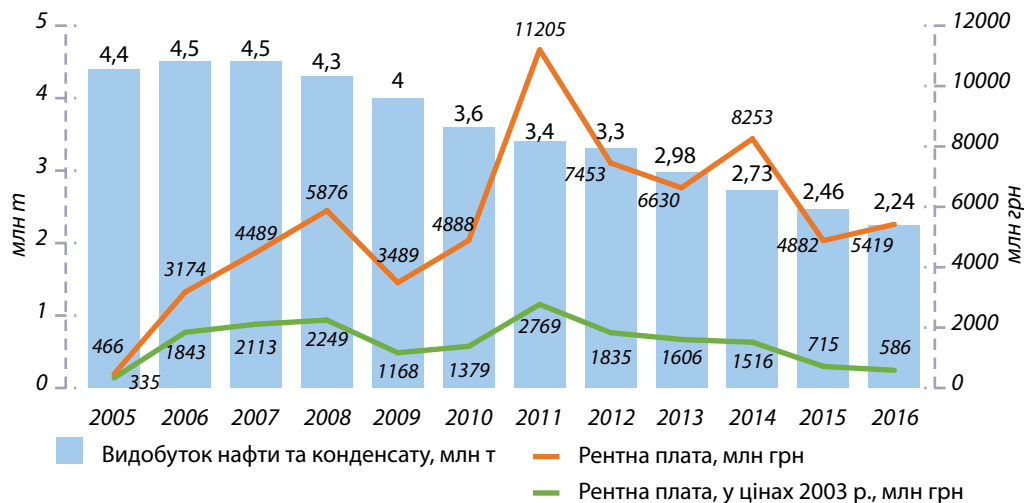
1 Рентна плата – загальнодержавний податок, який справляється за користування надрами для видобування корисних копалин; за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин; за користування радіочастотним ресурсом України; за спеціальне використання води; за спеціальне використання лісових ресурсів; за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами аміаку територією України

2 Пункт 252.20 Податкового кодексу України

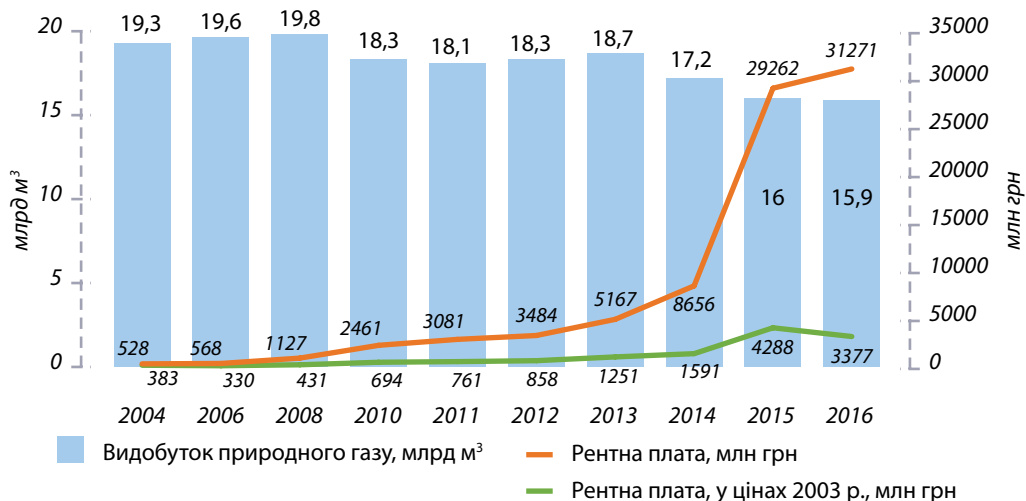
3 Закон України від 07.12.2017 №2245-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році»

4 Державна казначейська служба України, Державна служба статистики України, Річний звіт НАК «Нафтогаз України» за 2016 рік – http://www.naftogaz.com/files/Zvity/Annual_report_ukr_170608.pdf, Рента за газ і нафту: скільки добыто і скільки грошей отримала держава – <https://mind.ua/openmind/20173493-renta-za-gaz-i-naftu-skilki-dobuto-i-skilki-groshej-otrimala-derzhava>, розрахунки European Analytical Centre

ОБСЯГ ВИДОБУТКУ НАФТИ ТА ГАЗОВОГО КОНДЕНСАТУ ТА НАДХОДЖЕННЯ РЕНТНОЇ ПЛАТИ ЗА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ ДЛЯ ЇХ ВИДОБУВАННЯ

ОБСЯГ ВИДОБУТКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ ТА НАДХОДЖЕННЯ РЕНТНОЇ ПЛАТИ ЗА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ ДЛЯ ВИДОБУВАННЯ ПРИРОДНОГО ГАЗУ

Діючі ставки рентної плати не є однорідними¹, зокрема:

- 1) В умовах дії угоди про розподіл продукції для нафти та конденсату рентна плата становитиме **2%**, а для газу – **1,25%**;
- 2) Рентна плата у **2%** застосовується на додаткові обсяги сировини, видобутої внаслідок реалізації інвестиційних проектів з нарощування видобутку вуглеводнів, на ділянках з погіршеними гірничо-геологічними умовами та високим рівнем виснаженості та розповсюджується на:
 - ◆ суб'єктів господарювання, які принаймні на **25%** належать державі, а також на їх дочірні підприємства, представництва та філії;
 - ◆ учасників договорів про спільну діяльність з такими суб'єктами господарювання, якщо їх вклад в договір не менше ніж **25%**, при цьому, розмір ренти на газ за договором про спільну діяльність в загальному випадку складає **70%** від вартості реалізації продукції;
- 3) У разі видобування вуглеводнів із позабалансових запасів, визнаних такими не менш як за **10** років до виникнення податкових зобов'язань застосовуються коригуючі коефіцієнти:

¹ Податковий кодекс України

- ◆ **0,96** для газу та **0,95** для нафти та газового конденсату в загальному випадку;
- ◆ **0,79** для газу із позабалансових запасів на території України та **0,61** для газу із позабалансових запасів в межах континентального шельфу та/або виключної (морської) економічної зони, який видобувається особою, на яку покладено спеціальні обов'язки;

4 У разі видобування вуглеводнів із запасів, розвіданих платником ренти, застосовуються коригуючі коефіцієнти:

- ◆ **0,97** для газу та **0,96** для нафти та газового конденсату в загальному випадку;
- ◆ **0,88** для газу, видобутого на території України та **0,77** для газу, видобутого в межах континентального шельфу та/або виключної (морської) економічної зони, який видобувається особою, на яку покладено спеціальні обов'язки.

Таким чином, приватний інвестор може мати менше податкове навантаження за умови:

- 1 **Укладення угод про розподіл продукції**, які, незважаючи на наявність стабілізаційних положень, за період 2012-2018 років зарекомендували себе як надієвий механізм стимулювання інвестицій – фактично було укладено **5** угод, при цьому більшість з них було розірвано з ініціативи інвестора;
- 2 **Видобування вуглеводнів в економічно недоцільних умовах¹**;
- 3 **Забезпечення геологічного вивчення надр** – при цьому, відповідна процедура є досить складною та містить корупційні ризики.

Період реалізації інвестиційних проектів з розробки родовищ нафти і газу становить **10-20** років (в окремих випадках – до **50** років). Враховуючи вказане, фіскальне навантаження в сфері видобутку нафти та газу в Україні не є достатньо передбачуваним для надрокористувачів. Його нестабільність стримує розвиток відповідного бізнесу в Україні.

¹ Позабалансові запаси - це корисні копалини з ділянки надр, для яких на момент проведення геолого-економічної оцінки згідно з техніко-економічними розрахунками та/або матеріалами фінансової звітності доведено, що коефіцієнт рентабельності продукції мав рівень, недостатній для економічно ефективного видобування корисних копалин на такій ділянці надр (Класифікація запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр, затверджена постановою КМУ від 05.05.1997 №432)

РЕЗЮМЕ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, СПРЯМОВАНОЇ НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

ЦІЛЬ ПОЛІТИКИ:

Інвестиційна привабливість галузі.

ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИКИ:

Рентна плата.

ПОТОЧНИЙ КУРС ПОЛІТИКИ:

У 2018 році¹ зменшено розмір рентних ставок на видобування вуглеводнів та запроваджено систему стимулів для розробки нових свердловин. Разом з тим, стабілізаційні гарантії у надрокористувачів мінімальні - вони передбачаються тільки для учасників УРП та для природного газу, що видобувається з нових свердловин (на 5 років). Вказане, на фоні ускладненої геополітичної ситуації може стримувати залучення інвестицій у видобувну галузь та, в кінцевому результаті, призводити до падіння обсягів видобутку та надходжень від рентних платежів до бюджетів.

МОЖЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОТОЧНОГО КУРСУ ПОЛІТИКИ:

Існує потреба у зміні підходів до оподаткування шляхом одночасного:

- встановлення довготривалих (принаймні на 10 років) стабілізаційних положень від коливань розміру рентної плати для нафтогазовидобувних компаній;
- встановлення гнучкої стимулюючої ренти – встановити відсоткове зменшення ренти у разі нарощування обсягів видобутку;
- встановлення більш однорідних рентних ставок, в т.ч. шляхом скасування преференцій, обумовлених адміністративними чинниками (для компаній, що мають спеціальні обов'язки, уклали УРП, тощо).

¹ Закон України від 07.12.2017 №2245-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році»

ПРОСТІЙ ОКРЕМИХ ПЕРСПЕКТИВНИХ ДІЛЯНОК НАДР

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВА КАРТКА ПРОБЛЕМИ

НОСІЙ ПРОБЛЕМИ:

Суб'єкти господарювання, що здійснюють або мають намір здійснювати видобуток вуглеводнів в Україні.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ:

Неналежний контроль за раціональним використанням надр та дотриманням вимог спеціальних дозволів на користування надрами.

МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ:

Значний.

ГОСТРОТА ПРОБЛЕМИ:

Висока.

ДИНАМІКА ПРОБЛЕМИ:

Практично за кожним четвертим спецдозволом користування надрами не здійснюється. Без зміни підходів до державного регулювання проблема зростатиме.

Суттєвим фактором, що стримує нарощування власного видобутку є існування значної кількості нафтогазоносних ділянок, де не ведеться видобування вуглеводнів.

У 2014–2015 роках та I півріччі 2016 року видобуток нафти не здійснювався за **141** спецдозволом, зокрема, **70** таких спецдозволів були видані Укргазвидобуванню та **13** – Укрнафті¹. При цьому значна кількість спеціальних дозволів, за якими суб'єкти господарювання декларували нульові показники видобутку нафти, була видана більше **десяти** років тому. Так, **9** спеціальних дозволів, за якими Укрнафта декларувало **нульові** показники видобутку нафти, були видані цьому товариству ще у 1997–1999 роках, а **4** – у 2003–2007 роках.

Ситуація з розробкою родовищ природного газу є аналогічною – станом на 01.07.2017 Нафтогаз України володів **270** спецдозволами (**47%** від сукупної кількості діючих спецдозволів), при цьому за **50** з них у вказаному періоді не здійснювався видобуток природного газу².

ПРИМІТКА:

Проведений Рахунковою палатою аудит виявив, що окремі надрокористувачі, які декларували відсутність видобутку вуглеводнів, фактично видобували нафту та/або газ. Зокрема НГБУ «Бориславнафтогаз» (Укрнафта) 2015 році видобувало нафту та розчинний газ в значно перевищених затвердженими проектно-технічною документацією обсягах і подавало декларації з **нульовими** показниками видобутку. Схожу поведінку у сфері видобутку газу демонстрували Газінвест та Укрістгаз³.

¹ Звіт про результати аудиту ефективності управління та дієвості контролю за надходженням рентної плати за користування надрами для видобування нафти до державного бюджету, затверджений рішенням Рахункової палати від 05.12.2016 №26-4 – http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16750697/Zvit_26-4.pdf?subportal=main

² Звіт про результати аудиту ефективності управління та дієвості контролю за надходженням рентної плати за користування надрами для видобування газу до державного бюджету, затверджений рішенням Рахункової палати від 28.11.2017 №24-6 – http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16754489/zvit_24-6_2017.pdf?subportal=main

³ Звіт про результати аудиту ефективності управління та дієвості контролю за надходженням рентної плати за користування надрами для видобування газу до державного бюджету, затверджений рішенням Рахункової палати від 28.11.2017 №24-6 – http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16754489/zvit_24-6_2017.pdf?subportal=main

Право на користування нафтогазоносними надрами припиняється¹ (анулюється²), якщо користувач без поважних причин протягом **180** календарних днів не приступив до користування надрами. Проте, фактично спецдозволи анулюються виключно³ за наявності судових рішень про припинення права користування надрами, що набрали законної сили, або наявності письмової згоди надрокористувача на таке припинення.

Крім того, у суб'єктів господарювання існує можливість необмежену кількість разів вносити зміни до Програми робіт (додаток до Угоди про умови користування надрами, яка є додатком до спеціального дозволу на користування надрами), відтермінуючи дату, коли право на користування нафтогазоносними надрами може бути припинене (анульоване).

ДФС неодноразово зверталась до Держгеонадра⁴ щодо зупинення та анулювання дії **144** спецдозволів на видобування вуглеводнів (практично кожен **четвертий** спецдозвіл) виданих **75** суб'єктам господарювання, які подавали в 2015-2016 роках та I півріччі 2017 року податкові декларації з рентної плати за користування надрами з **нульовими** показниками видобутку. Проте у вказаному періоді ситуація з спецдозволами, за якими не здійснюється видобуток практично не змінилась.

Враховуючи вказане, заходи, що здійснювались з метою зменшення кількості нафтогазоносних родовищ, які не експлуатуються, не мали суттєвого впливу на покращення ситуації, а отже, контроль за раціональним використанням нафтогазоносних родовищ був недостатньо ефективним.

¹ Стаття 26 Кодексу України про надра

² Стаття 27 Закону України «Про нафту і газ»

³ У зв'язку із внесенням 09 квітня 2014 року змін до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», який передбачає судовий порядок анулювання документів дозвільного характеру, в тому числі спеціальних дозволів на користування надрами, а також з урахуванням правової позиції, визначеної у постановках Верховного Суду України від 19.09.2011 та 25.06.2011, 10.12.2013 (справи №№21-164а11, 21-36а11, 21-450а13 відповідно).

⁴ Листи ДФС від 27.09.2016 №16636/5/99-99-12-03-04-16 та від 25.07.2017 №1259015/99-99-12-03-04-16 згідно Звіту про результати аудиту ефективності справляння та дієвості контролю за надходженням рентної плати за користування надрами для видобування газу до державного бюджету, затвердженого рішенням Рахункової палати від 28.11.2017 №24-6 – http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16754489/zvit_24-6_2017.pdf?subportal=main

РЕЗЮМЕ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, СПРЯМОВАНОЇ НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

ЦІЛЬ ПОЛІТИКИ:

Збільшення обсягів видобутку.

ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИКИ:

Спеціальний дозвіл на користування надрами.

ПОТОЧНИЙ КУРС ПОЛІТИКИ:

Чинна система державного управління надрами не забезпечує належного реагування на недотримання надрокористувачами вимог щодо забезпечення початку надрокористування протягом **180** днів з дня отримання спецдозволу. При цьому, фактично кожна четверта ділянка нафтогазоносних надр, щодо якої видано спецдозвіл, не використовується надрокористувачем (або ж використовується ним з порушення фіскального режиму).

МОЖЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОТОЧНОГО КУРСУ ПОЛІТИКИ:

Стимулювання надрокористувачів до інтенсифікації робіт або відмови від спецдозволу на користування надрами можливе за рахунок:

АЛЬТЕРНАТИВА 1.

Використання фіксованої ставки рентної плати, яка розраховується на підставі прогнозних показників видобутку, що мають визначатися в угоді про умови користування надрами. Сплата рентної плати стає обов'язковою після завершення періоду, необхідного для проведення підготовчих до промислового видобутку робіт¹ (наприклад, **3** роки з дня отримання спецдозволу), та сплачується при відсутності видобутку або не досягненні прогнозних показників видобутку. При цьому, в разі відсутності видобування вуглеводнів на ділянці надр або недосягнення планових показників, доцільно передбачити двократне підвищення ставки рентної плати кожні **2-3** роки для таких надрокористувачів.

АЛЬТЕРНАТИВА 2.

Оподаткування запасів корисних копалин, яке розпочинається після завершення типового терміну облаштування родовища, визначеного Мінприроди. Впровадження цього підходу вимагатиме пропорційного коригування ставок рентної плати з метою недопущення створення надмірного податкового тиску.

¹ Цей термін може бути продовжений на час, що витрачається на відведення земельних ділянок (але не більше одного року).

УМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ Є БІЛЬШ ЖОРСТКИМИ, НІЖ В КРАЇНАХ ЄС¹

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВА КАРТКА ПРОБЛЕМИ

НОСІЙ ПРОБЛЕМИ:

Суб'єкти господарювання, що здійснюють або мають намір здійснювати видобуток вуглеводнів в Україні.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ:

Не визначено критеріїв, за умови дотримання яких надрокористувач може звільнитись від необхідності проведення оцінки впливу на довкілля.

МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ:

Середній.

ГОСТРОТА ПРОБЛЕМИ:

Середня.

ДИНАМІКА ПРОБЛЕМИ:

Практично за кожним четвертим спецдозволом користування надрами не здійснюється. Без зміни підходів до державного регулювання проблема зростатиме.

Здійснення оцінки впливу на довкілля (ОВД) є обов'язковим до прийняття рішення про провадження деяких видів планованої діяльності², зокрема у випадку глибокого буріння та видобування корисних копалин. Процедура ОВД багатоступенева – з моменту повідомлення про планову діяльність до оприлюднення рішення про провадження планової діяльності потрібно пройти майже **20** обов'язкових кроків. Без наявності затвердженого звіту про оцінку впливу на довкілля суб'єкт господарювання не має права здійснювати відповідну заплановану діяльність.

При цьому законодавство з питань оцінки впливу на довкілля наразі не врегульовано, яке саме буріння має вважатись глибоким, а також особливості проведення оцінки впливу на довкілля для видобування різних видів корисних копалин.

На відміну від Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», Директива 2011/92/ЄС «Про оцінку впливу окремих державних і приватних проектів на навколишнє середовище» чітко визначає критерії такої планованої діяльності. Відповідно до статті 4 та пункту 14 Додатку I до Директиви, проведення ОВД є обов'язковим щодо проектів із видобування нафти та природного газу в комерційних інтересах, якщо добовий об'єм видобутої нафти перевищує **500 т**, газу – **500 тис. м³**. Окрім того, відповідно до статті 4 Директиви, необхідність ОВД для «глибокого буріння» визначається кожною державою на власний розсуд на основі перевірки кожного конкретного випадку та/або на основі граничних меж чи критеріїв, встановлених кожною державою.

¹ Більш детально питання оцінки впливу на довкілля та інших інструментів державного регулювання впливу на навколишнє природне середовище буде висвітлено в наступних Зелених книгах Офісу ефективного регулювання

² Закон України «Про оцінку впливу на довкілля»

ПРИМІТКА:

Існує нормативна неврегульованість питання проведення ОВД при отриманні «наскрізних» спецдозволів (на розвідку із подальшим видобутком). З одного боку, до обов'язкового переліку документів, який подається для отримання такого спецдозволу (придбаного внаслідок перемоги в аукціоні або без аукціону) включено документи щодо результатів оцінки впливу на довкілля¹. З іншого боку, якщо спецдозвіл було придбано через аукціон², надрокористувач зобов'язаний провести ОВД безпосередньо перед початком видобування корисних копалин (тобто, після завершення розвідки).

Інструментом блокування діяльності нафтогазовидобувних компаній може стати громадське обговорення Звіту з ОВД³. Звіт про громадське обговорення включає в себе інформацію щодо «повного і часткового врахування або обґрунтованого відхилення» зауважень та пропозицій громадськості. При цьому, безпідставне та необґрунтоване неврахування чи неналежне врахування результатів участі громадськості є підставою для скасування висновку з ОВД та зупинення господарської діяльності. До представників громадськості, що надають зауваження та пропозиції до Звіту з ОВД, не встановлено будь-яких кваліфікаційних вимог, незважаючи на те що оцінка дійсного впливу видобувної діяльності на довкілля потребує вузько фахової спеціалізації. Будь-яка фізична особа може оскаржити висновок на тій підставі, що її зауваження не було враховане.

Також, законодавством передбачено, що якщо під час провадження господарської діяльності, щодо якої здійснювалася оцінка впливу на довкілля, виявлено значний негативний вплив цієї діяльності на життя і здоров'я населення чи довкілля та якщо такий вплив не був оцінений під час ОВД та/або істотно змінює результати її, діяльність має бути припинено. Одночасно, критеріїв визначення такого «значного негативного впливу» наразі законодавством не передбачено, що за певних умов може створювати передумови для застосування недобросовісних підходів з метою усунення компаній з ринку.

¹ Додаток 2 до постанови КМУ від 30.05.2011 №615 «Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами»

² Тимчасовий порядок реалізації експериментального проекту із запровадження проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами шляхом електронних торгів, затверджений постановою КМУ від 17.10.2018 №848

³ Проводяться у формі слухань або надання письмових зауважень та пропозицій згідно з Порядком проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля, затверджений постановою КМУ від 13.12.2017 №989

РЕЗЮМЕ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, СПРЯМОВАНОЇ НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

ЦІЛЬ ПОЛІТИКИ:

Захист довкілля.

ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИКИ:

Звіт з оцінки впливу на довкілля.

ПОТОЧНИЙ КУРС ПОЛІТИКИ:

Законодавство у сфері оцінки впливу на довкілля є порівняно новим – відповідний Закон було прийнято у травні 2017 року. У зв'язку з цим підзаконна нормативно-правова база знаходиться у стані формування та може потребувати удосконалення. КМУ було запроваджено¹ перехідний період на проведення ОВД для продовження дії спецдозволів, для належного виконання вимог закону «Про оцінку впливу на довкілля» – «Відповідно до умов договору купівлі-продажу дозволу з відкладальною обставиною переможець зобов'язується отримати висновок з оцінки впливу на довкілля, згідно з яким провадження планованої діяльності є допустимим, протягом шести місяців з моменту підписання такого договору».

МОЖЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОТОЧНОГО КУРСУ ПОЛІТИКИ:

Для уникнення штучних бар'єрів розвитку нафтогазовидобувної галузі доцільно на рівні підзаконних нормативно-правових актів встановити вимірювані критерії:

- ◆ для видів діяльності з видобування корисних копалин, що потребують оцінки впливу на довкілля та визначити термін «глибоке буріння»;
- ◆ за якими можуть оцінюватись надані громадськістю зауваження та пропозиції до Звіту з ОВД;
- ◆ за якими діяльність може бути визнана такою, що має значний негативний вплив на життя і здоров'я населення чи довкілля.

¹ Постанова КМУ від 25.04.2018 №333 «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. №594 і 615»

ЗНАЧНІ ВИДАТКИ НА НАБУТТЯ ПРАВА КОРИСТУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОЮ ДІЛЯНКОЮ

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВА КАРТКА ПРОБЛЕМИ

НОСІЙ ПРОБЛЕМИ:

Приватні суб'єкти господарювання, що мають намір здійснювати видобуток вуглеводнів в Україні.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ:

Відсутність у надрокористувача повної інформації щодо видатків на оформлення права користування земельною ділянкою при прийнятті рішення про входження на ринок.

МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ:

Значний.

ГОСТРОТА ПРОБЛЕМИ:

Середня.

ДИНАМІКА ПРОБЛЕМИ:

Дані відсутні.

Земельні ділянки усіх форм власності та категорій надаються власникам спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами для будівництва, розміщення і експлуатації об'єктів нафтогазовидобування та облаштування родовища шляхом встановлення земельних сервітутів¹.

ПРИМІТКА:

Право земельного сервітуту – це право власника або землекористувача земельної ділянки чи іншої заінтересованої особи на обмежене платне або безоплатне користування чужою земельною ділянкою (ділянками)².

Укладення договору сервітуту можливе або при досягненні сторонами згоди щодо всіх його умов або за рішенням суду. Таким чином сторонами (судом) має бути врегульовано, зокрема, розмір плати за користування земельною ділянкою, єдині правила визначення якої законодавством не встановлені.

Питання регулювання земельних відносин (у т.ч., укладення договору сервітуту) вирішуються виключно³ на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради. Враховуючи зазначене, розміщення об'єктів нафтогазовидобувної галузі та оформлення відповідних земельних ділянок потребує отримання рішень (дозволів) органів місцевого самоврядування. У випадку розміщення об'єкту нафтогазовидобувної галузі на території приватної ділянки, необхідно отримати згоду власника цієї ділянки.

Власникам землі та землекористувачам відшкодовуються збитки та втрати (в тому числі, неодержані доходи), завдані внаслідок користування земельними ділянками для потреб нафтогазової галузі⁴. Розміри збитків визначаються комісіями, створеними місцевими органами виконавчої влади⁵, або ж, у разі, якщо договір сервітуту укладається з приватною особою, – за згодою сторін. Розмір втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню, визначається суб'єктами господарювання, що є виконавцями робіт із землеустрою⁶.

¹ Стаття 18 Закону України «Про нафту і газ»

² Стаття 99 Земельного кодексу України

³ Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»

⁴ Стаття 18 Закону України «Про нафту і газ»

⁵ Порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, затверджений постановою КМУ від 19.04.1993 №284

⁶ Порядок визначення втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню, затверджений постановою КМУ від 17.11.1997 №1279

Проте, наразі загальним та спеціальним законодавством (зокрема, законодавством у сфері містобудування, місцевого самоврядування, тощо) не передбачено норм, які чітко та прозоро врегульовували б процедуру розгляду звернень з питань розміщення об'єктів нафтогазовидобувної галузі та оформлення відповідних земельних ділянок органами місцевого самоврядування та іншими зацікавленими особами, а також передбачали строки розгляду таких звернень і відповідальність за їх дотримання.

Неврегульованість фінансових та процедурних питань у сфері земельного сервіту можуть сприяти застосуванню суб'єктивного підходу до розгляду звернень різних землекористувачів та створювати бар'єри входження на ринок для нових учасників.

РЕЗЮМЕ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, СПРЯМОВАНОЇ НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

ЦІЛЬ ПОЛІТИКИ:

Інвестиційна привабливість галузі.

ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИКИ:

Земельний сервітут.

ПОТОЧНИЙ КУРС ПОЛІТИКИ:

У 2018 році¹ було внесено зміни до низки законодавчих актів, завдяки яким дещо спрощено процедуру взаємодії надрокористувачів з органами влади. Зокрема, передбачено можливість укладення договору сервіту на безоплатній основі, а також:

- ◆ скасовано необхідність отримувати гірничий відвід;
- ◆ визначено, що нафтові і газові свердловини та об'єкти їх влаштування не належать до об'єктів будівництва;
- ◆ дозволено надання земельних ділянок для цілей буріння, влаштування та підключення нафтових і газових свердловин за межами населених пунктів у разі відсутності плану зонування або детального плану території.

Проте, фінансові та процедурні питання у сфері земельного сервіту наразі залишаються у «сірій» зоні, що може призводити до суттєвого затягування входження нових суб'єктів на ринок.

МОЖЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОТОЧНОГО КУРСУ ПОЛІТИКИ:

АЛЬТЕРНАТИВА 1.

Спростити процедуру укладення договору сервіту шляхом одночасного:

- ◆ визначення прозорої та максимально короткої (з встановленими законодавством строками) покрокової процедури укладення такого договору;
- ◆ формування уніфікованих правил визначення ціни договору сервіту та розміру збитків, що мають бути відшкодовані власнику земельної ділянки;
- ◆ проведення робіт з картування та прив'язки надр до земельних ділянок.

АЛЬТЕРНАТИВА 2.

Спростити процедуру оформлення права на користування земельною ділянкою, передбачивши що держава, при продажі спецдозволу на аукціоні одночасно продає і право на користування землею.

¹ Закон України від 01.03.2018 №2314-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо дерегуляції в нафтогазовій галузі»

УКРГАЗВИДОБУВАННЯ НЕДОСТАТНЬО ІНВЕСТУЄ В РОЗВИТОК ВИДОБУТКУ

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВА КАРТКА ПРОБЛЕМИ

НОСІЙ ПРОБЛЕМИ:

Господарські товариства, **100%** акцій яких належать державі або іншому господарському товариству, єдиним акціонером якого є держава (Укргазвидобування, Чорноморнафтогаз), що видобувають природний газ (у тому числі нафтовий (попутний) газ) та реалізують його суб'єкту ринку природного газу, на якого КМУ на підставі Закону України «Про ринок природного газу».

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ:

Обов'язок продажу газу за регульованими цінами. На вказані вище суб'єкти покладено спеціальні обов'язки щодо формування ресурсу природного газу для побутових споживачів та виробників теплової енергії.

МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ:

Низький.

ГОСТРОТА ПРОБЛЕМИ:

Середня.

ДИНАМІКА ПРОБЛЕМИ:

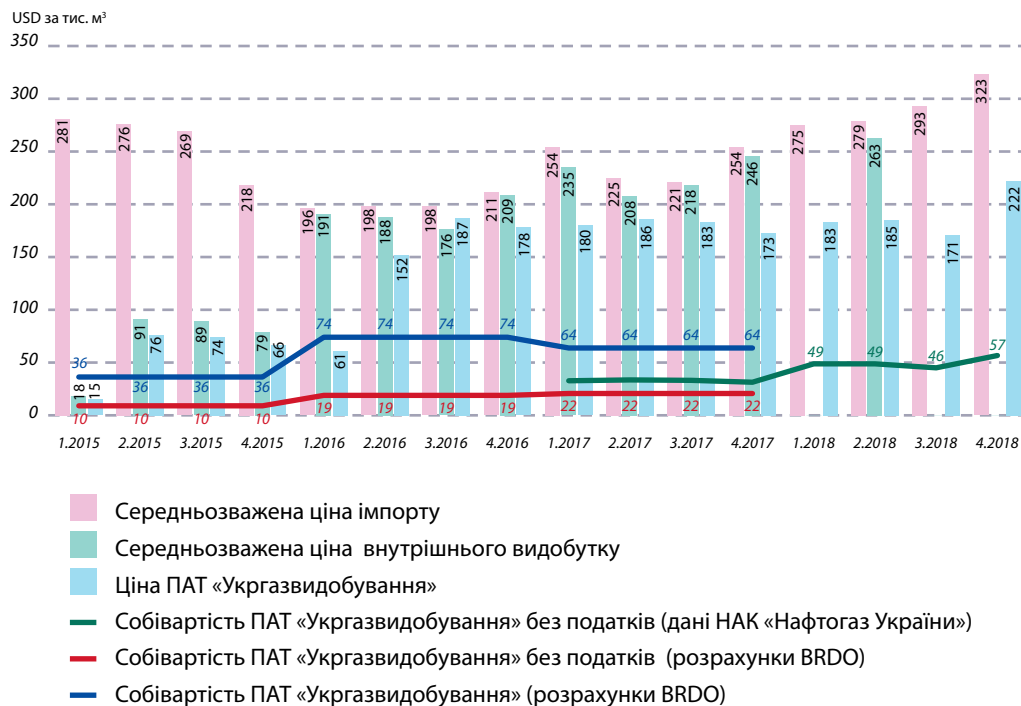
У разі збереження поточної державної політики користування майном державних газодобувних підприємств їх конкурентоспроможність буде знижуватись.

Протягом 2015-2018 років Укргазвидобування та Чорноморнафтогаз були зобов'язані¹ продавати газ власного видобутку², а Нафтогаз України придбавати такий природний газ для забезпечення потреб у природному газі та теплової енергії побутових споживачів та інших пільгових категорій.

¹ До 01.10.2015 ціноутворення державних газодобувних компаній регулювалось НКРЕКП згідно встановлювалися Комісією згідно Порядку формування, розрахунку та встановлення цін на природний газ для суб'єктів господарювання, що здійснюють його видобуток, затвердженого постановою НКРЕКП від 11.12.2014 №763. Після 01.10.2015 цінове регулювання здійснював КМУ на підставі Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку, затвердженого постановою КМУ від 01.10.2015 р. №758, Положень про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу, затверджених постановами КМУ від 22.03.2017 №187, від 19.10.2018 №867

² Крім обсягів виробничо-технологічних витрат, обсягів, які використовуються для власних потреб ПАТ «Укргазвидобування» та ДАТ «Чорноморнафтогаз», пов'язаних із видобутком, підготовкою до транспортування і транспортуванням природного газу, а також для виробництва скрапленого природного газу та стабільного бензину

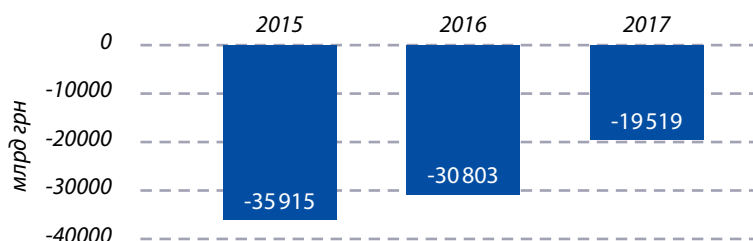
**ЦІНОВІ ТА ВАРТІСНІ ПОКАЗНИКИ
ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «УКРГАЗВИДОБУВАННЯ»
(за даними НКРЕКП, НАК «Нафтогаз Україна»,
Мінекономрозвитку, smiga.gov.ua)**

В середньому, в 2015-2018 роках ціна продажу природного газу Укргазвидобування була в **три** рази меншою за ціну імпорту, при цьому найменший розрив спостерігався у III кварталі 2016 року (**5%**), а найбільший у I кварталі 2015 року в **19** разів. Одночасно середня різниця між середньозваженою ціною газу внутрішнього видобутку недержавними компаніями та ціною Укргазвидобування складала **37%**, при цьому найбільший розрив спостерігався у I кварталі 2016 році (більше, ніж **втричі**), а найменший у III кварталі 2016 році (**-6%**).

Враховуючи середньозважений рівень цін на імпорт природного газу та рівень очікуваного податкового навантаження, квазіфіскальні видатки Укргазвидобування на виконання спеціальних обов'язків за період 2015-2017 років складають **86 млрд грн**. Таке недофінансування є одним з факторів, що стримують нарощування обсягів видобування природного газу та, за певних умов, може ставити Укргазвидобування в неконкурентне становище порівняно з приватними газовидобувними компаніями, в т.ч. в боротьбі за право доступу до нових родовищ.

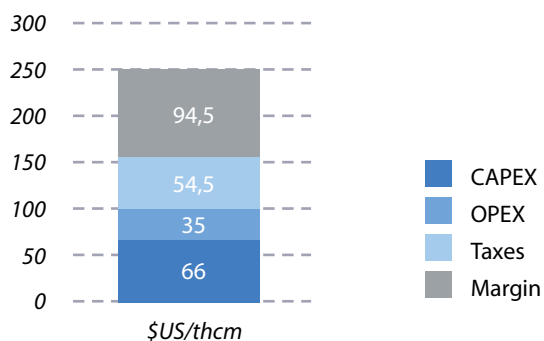
**КВАЗІФІСКАЛЬНІ ВИДАТКИ ПАТ «УКРГАЗВИДОБУВАННЯ»
У ЗВ'ЯЗКУ З ВИКОНАННЯМ СПЕЦІАЛЬНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ, млрд грн
(розраховано за даними НКРЕКП)**

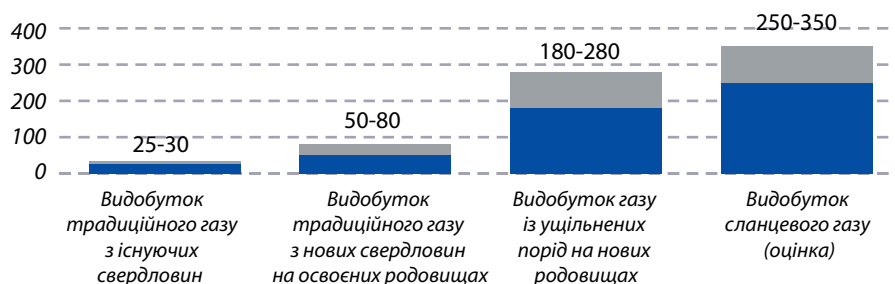
Фактична собівартість¹ видобутку Укргазвидобування протягом 2015-2017 років коливалась в межах **\$36-74 за тис. м³**, тому встановлена державою ціна в цілому забезпечувала достатній рівень прибутковості підприємства.

¹ Згідно розрахунків BRDO за даними річної звітності ПАТ «Укргазвидобування» – <https://smida.gov.ua/db/participant/30019775>

СОБІВАРТІСТЬ ВИДОБУВАННЯ ВАЖКОВИДОБУВНИХ ЗАПАСІВ ПРИРОДНОГО ГАЗУ (USD за тис. м³)¹

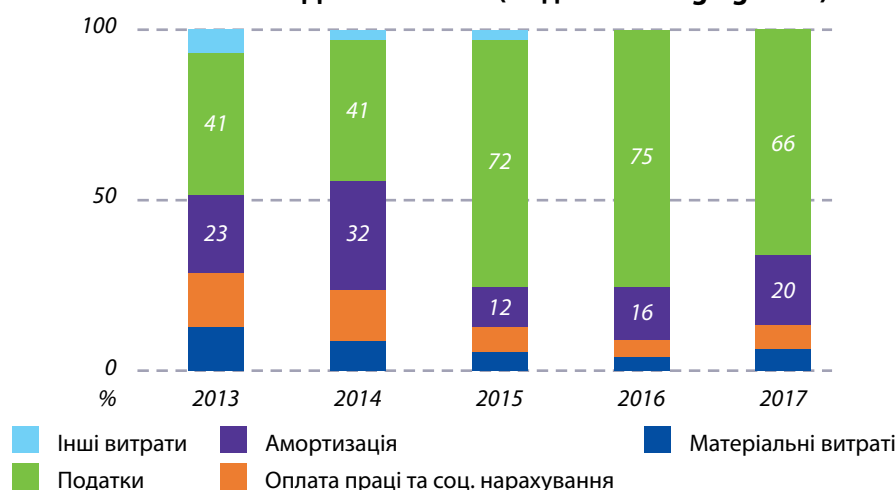
СОБІВАРТІСТЬ ВИДОБУВАННЯ, В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ВИДУ СВЕРДЛОВИН (USD за тис. м³)²

Існує суттєва диспропорція між складовими структури собівартості продукції. Так, обсяг податкового навантаження у 2015-2017 складав **72%** від собівартості продукції у 2015 році, **75%** у 2016 році та **66%** у 2017 році³. При цьому, рівень амортизаційних відрахування складав від **12-20%**, а матеріальних витрат – **5-7%**.

За 2016 рік Укргазвидобування виплатило акціонерам **5,9 млрд грн**⁴ дивідендів (**\$14 на 1 тис. м³**), що складає **50%** від прибутку товариства у 2016 році. Обсяг виплат за 2017 рік має скласти близько **75%** від прибутку – **22,85 млрд грн (\$50 на 1 тис. м³)**⁵.

СТРУКТУРА СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПАТ «УКРГАЗВИДОБУВАННЯ» (за даними smiga.gov.ua)

¹ Асоціація газовидобувних компаній України - <http://agpu.org.ua/upload/files/10154151474411.pdf>

² Звіт НАК «Нафтогаз України» про результати діяльності у 2014 році – <http://www.naftogaz.com/files/Zvity/Naftogaz%20Annual%20Report%202014.pdf>

³ За даними річної звітності ПАТ «Укргазвидобування» – <https://smida.gov.ua/db/participant/30019775>

⁴ Інформація про дивіденди – <https://smida.gov.ua/db/emitent/year/xml/showform/115966/172/templ>

⁵ Звіт правління ПАТ «Укргазвидобування» про результати фінансово-господарської діяльності за 2016 рік, пропозиції щодо основних напрямків діяльності на 2017 рік – <http://ugv.com.ua/uploads/1495783362.pdf>, Звіт правління ПАТ «Укргазвидобування» про результати фінансово-господарської діяльності за 2017 рік, пропозиції щодо основних напрямків діяльності на 2018 рік – <http://ugv.com.ua/uploads/1525246304.pdf>

Низький рівень капітальних вкладень в сукупності із значним податковим навантаженням, та управлінськими рішеннями щодо виплати дивідендів не дозволяють компанії приділяти належну увагу оновленню основних фондів та розвитку. Продовження поточної політики з розпорядження державними газовидобувними активами призводитиме до зростання рівня зношеності обладнання, виснаження свердловин та формування неконкурентоспроможної ціни у зв'язку з зростанням собівартості.

РЕЗЮМЕ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, СПРЯМОВАНОЇ НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

ЦІЛЬ ПОЛІТИКИ:

Збільшення обсягів видобутку.

ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИКИ:

- 1» Рентна плата.
- 2» Регульована ціна.

ПОТОЧНИЙ КУРС ПОЛІТИКИ:

Ціна на природний газ державних газовидобувних компаній регулюється КМУ для надання непрямої матеріальної допомоги пільговим категоріям споживачів, тобто наявна фінансова дискримінація таких компаній. Податкове навантаження складає понад дві третини собівартості виробництва природного газу. До того ж **50-75%** прибутку державних газовидобувних компаній вилучається до державного бюджету в якості дивідендів.

МОЖЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОТОЧНОГО КУРСУ ПОЛІТИКИ:

Максимальне спрямування прибутку від продажу природного газу, видобутого державними компаніями в оновлення існуючих основних фондів, георозвідку та буріння нових свердловин.

Альтернативним шляхом вирішення проблеми може стати поступова приватизація об'єктів газовидобування, що знаходяться в державній власності, шляхом виокремлення регіональних видобувних структурних підрозділів в окремі компанії та подальше виставлення їх на аукціон. При цьому, важливо не допустити придбання таких лотів існуючими на ринку великими гравцями та зобов'язати нових надрокористувачів інвестувати в оновлення та розвиток виробництва.

ДЕРЖАВНА НАФТА ПРОГРАЄ ЦІНОВУ КОНКУРЕНЦІЮ ІМПОРТУ

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВА КАРТКА ПРОБЛЕМИ

НОСІЙ ПРОБЛЕМИ:

Підприємства, частка держави у статутному капіталі яких **50%** та більше, господарські товариства, **50%** та більше акцій (часток, паїв) яких знаходяться у статутних капіталах інших господарських товариств, акціонером яких є держава і володіє в них контрольним пакетом акцій, а також дочірні підприємства, представництва та філії таких підприємств і товариств, учасники договорів про спільну діяльність, та/або особи, уповноважені договорами про спільну діяльність, укладеними за участю зазначених підприємств, які здійснюють продаж нафти сирової і газового конденсату власного видобутку.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ:

Обов'язок продажу нафти українського виробництва за цінами, що залежать від ціни імпортованої нафти без врахування показників якості товару.

МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ:

Низький.

ГОСТРОТА ПРОБЛЕМИ:

Середня.

ДИНАМІКА ПРОБЛЕМИ:

Видобуток нафти і газового конденсату за період 2014-2017 років скоротився на **22%** з **2,7 млн т на рік** до **2,1 млн т на рік**.

Укрнафта здійснює продаж нафти сирової і газового конденсату власного видобутку виключно на біржових аукціонах¹. Початкова ціна аукціону формується на підставі митної вартості нафти «Urals», а якщо така не надходила – «Azeri» або інших сортів нафт Каспійського регіону, або ж, якщо імпорт не здійснювався, – за середніми цінами продажу нафти сорту «Urals» на світових ринках. Продаж нафти сирової та газового конденсату на аукціонах за ціною, нижчою стартової ціни, не допускається.

ПРИМІТКА:

Підсумковий вміст сірки в нафті сорту Azeri light становить **0,14%**, в нафті сорту Urals становить **1,3%**, а середня премія за якість між цими видами нафти у 2017 році склала **2,5-3 USD за барель**². Якість нафти українського походження залежить від родовища, зокрема, вміст сірки Долинянського родовища становить **0,17-0,32%**³, Бистрицького родовища – **0,12-0,29%**, Козіївське – **0,25-0,34%**, Коханівського родовища – **5,14%**. В цілому, за своїми характеристиками Azeri light краща за українську нафту, яка в свою чергу максимально схожа з нафтою марки Ural⁴.

Митна вартість нафти, що надійшла в Україну включає в себе вартість фрахту до України та її перевалки в порту, особливі умови оплати та інші витрати (для Azeri light не менше **280 грн на тону** без ПДВ⁵).

Вартість нафти, розрахована на підставі середніх значень Platt's Urals CIF MED та CIF Rotterdam включатиме в себе вартість транспортування російської нафти Urals від родовищ до вказаних базисів (Середземне море та Роттердам). Додавання врахування в ціні української нафти додаткових логістичних витрат (яких фактично

¹ Згідно статті 4-1 Закону України «Про нафту і газ» та Порядку організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти сирової, газового конденсату власного видобутку і скрапленого газу, затвердженого постановою КМУ від 16.10.2014. №570

² Лист ПАТ «Укрнафта» від 07.02.2018 № 01/01-12/01-04

³ Нафтові родовища України за алфавітом – <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

⁴ Лист ПАТ «Укрнафта» від 07.02.2018 № 01/01-12/01-04

⁵ Лист ПАТ «Укрнафта» від 07.02.2018 № 01/01-12/01-04

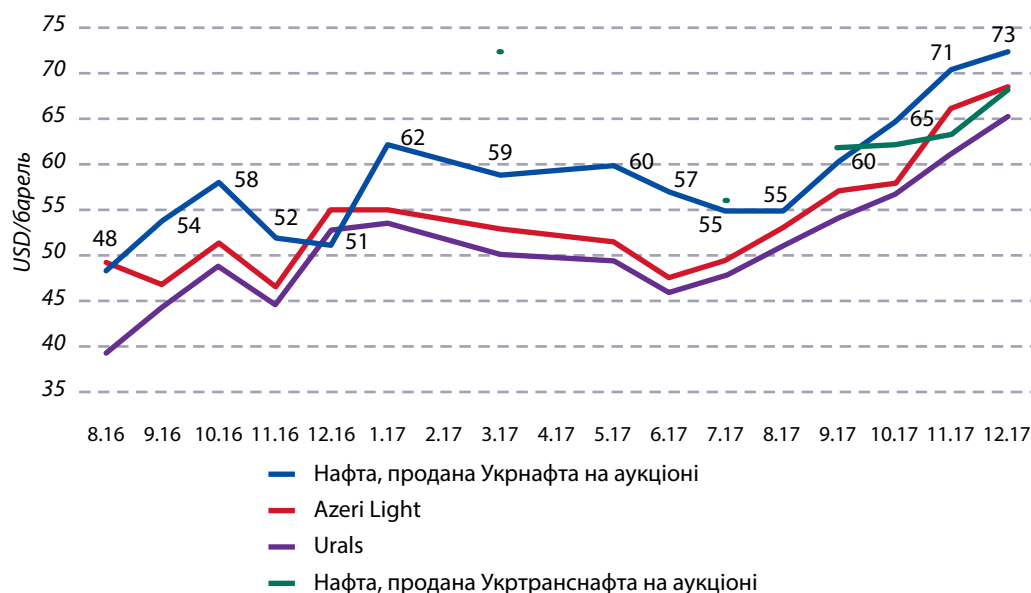
не було понесено) робить її ціну необґрунтовано завищеною. Так, додатковий обсяг транспортних витрат, що включається до стартової ціни лоту (без урахування вартості фрахту до відповідних портів Європи), складає¹ від **155 грн на тонну** без ПДВ для східної нафти та до **640 грн на тонну** без ПДВ для нафти з західних родовищ Укрнафти. Такий підхід до ціноутворення унеможливорює продаж української нафти на експорт, оскільки вартість транспортування буде потрібно сплатити **двічі**.

ПРИМІТКА:

Укртранснафта реалізовує нафту, використовуючи для розрахунку стартової ціни іншу, ніж у постанові Уряду, формулу розрахунку, зокрема, ціна формується на основі котирувань: Platt's Urals (Ex-Novo) FOB 80kt (**15** днів) і з неї виключені логістичні витрати².

Різниця стартових цін на нафту за рахунок використання різних формул становить **600-700 грн/т** (з ПДВ) на користь імпоротної нафти, що робить українську нафту неконкурентною.

ЦІНИ ПРОДАЖУ НАФТИ НА БІРЖАХ (за даними ПАТ «Укрнафта», УЕБ, УМББ, www.socar.az)

Основним покупцем нафти українського видобутку є Укртатнафта (Кременчуцький НПЗ). Близько **40%** нафти³, що продає на аукціоні Укрнафта, ще до його проведення знаходяться на території Укртатнафти.

ПРИМІТКА:

Умови типового договору купівлі-продажу нафти⁴ передбачають, що покупець має забезпечити транспортування нафти магістральними трубопроводами, транспортування нафти з пункту відвантаження до пункту наливу, налив і подальше перевезення нафти залізничним або автомобільним транспортом.

¹ Лист ПАТ «Укрнафта» від 07.02.2018 № 01/01-12/01-04

² Електронні біржові торги №OGCD-030317 – Формула розрахунку початкової ціни - <https://www.ueex.com.ua/auctions-calendar/elektronni-birzhovi-torgi-ogcd-030317/>, Електронні біржові торги №OGCD-170317 - <https://www.ueex.com.ua/auctions-calendar/elektronni-birzhovi-torgi-ogcd-170317/>, ТБ «Українська енергетична біржа» 30.10.2018 року об 14:00 проводить електронні біржові торги №OGCD-301018 за напрямком «Нафта та газовий конденсат» по секції «Нафта та газовий конденсат – диференціали (грн)» – https://bets.ueex.com.ua/public/PositionList.aspx?id_auc=2637785&view_type=positions&lan=ua

³ Наприклад, Бюлетень аукціону №240Д з продажу енергоресурсів – <https://uicgroup.com/wp-content/uploads/Biuletен-240D.pdf>, <https://uicgroup.com/uk/24-10-2018-crude-oil-auction-240d/>

⁴ Типовий договір купівлі-продажу нафти ПАТ «Укрнафта» – <https://www.uicgroup.com/wp-content/uploads/shablon-dog-neft-.doc>

Згідно даних Укрнафта¹, протягом 2017-2018 рр. вона не змогла реалізувати нафту та газовий конденсат на майже **50%** аукціонів через високі на думку покупця стартові ціни, які визначались на підставі митної вартості імпортованої нафти сорту Azeri Light² (яку закуповує Кременчуцький НПЗ) або на підставі чинної формули. Приводом для цього стало:

- 1 зростання розрахункової стартової вартості сировини, викликаного зростанням обсягу імпортованої нафти, зокрема нарощування Укртатнафта імпорту нафти сорту Azeri Light;
- 2 недоліки існуючої формули розрахунку стартової ціни (застосовується при відсутності фактично імпортованої нафти), яка включає до себе вартість транспортування російської нафти Urals від родовищ до вказаних базисів (Середземне море та Роттердам) у Європі, що робить ціну української нафти необґрунтовано завищеною.

Зважаючи на різницю в цінах та якості між нафтою сорту Azeri Light та нафтою, українського видобутку, Укртатнафта у 2017 році заявила про втрату економічної доцільності купівлі нафти українського походження³.

ПРИМІТКА:

Накопичений об'єм нафти та газового конденсату, що добутий на родовищах ПАТ «Укрнафта» і не реалізований на біржових аукціонах, зберігається в резервуарному парку на родовищах ПАТ «Укрнафта», а також в системі ПАТ «Укртранснафта» та в резервуарному парку ПАТ «Укртатнафта» (Кременчуцький НПЗ). Пільговий період зберігання становить **45** днів (безоплатне зберігання), далі оплата стягується відповідно до комерційних умов договорів⁴.

Якщо нафта не була продана на аукціоні, її повинна викупити НАК «Нафтогаз України» за стартовою ціною⁵. Проте, Нафтогаз може придбати нафту, не реалізовану на аукціоні, тільки після внесення відповідних змін до фінплану⁶, що фактично може призводити до затоварення складів Укрнафта та ймовірної зупинки видобутку⁷.

¹ Роз'яснення з вказаного питання отримані Офісом ефективного регулювання під час проведення консультаційних зустрічей з представниками ПАТ «Укрнафта», «Нафтогаз» заявляє про важку ситуацію з реалізацією нафти «Укрнафти» – <https://www.epravda.com.ua/news/2017/12/27/632595/>

² Лист ПАТ «Укртатнафта» від 01.11.2017 №27/06-826, лист ПАТ «Укрнафта» від 02.11.2017 №01/66 – <https://www.epravda.com.ua/news/2017/11/3/630800/>

³ У Коломойського погрожують припинити купку нафти «Укрнафти» – <https://www.epravda.com.ua/news/2017/11/3/630800/>, ПАТ «Укрнафта» заявляє про загрозу припинення видобутку нафти та газу - <https://www.ukrnavta.com/news-ua-77>

⁴ Лист ПАТ «Укрнафта» від 07.02.2018 № 01/01-12/01-04

⁵ Порядок організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти сирої, газового конденсату власного видобутку і скрапленого газу, затвердженого постановою КМУ від 16.10.2014. №570

⁶ «Нафтогаз» заявляє про важку ситуацію з реалізацією нафти «Укрнафти» (27.12.2017) – <https://www.epravda.com.ua/news/2017/12/27/632595/>

⁷ Затоварення складів «Укрнафти» може призвести до зупинки видобутку в кінці квітня – <https://www.ukrnavta.com/zatovarenniya-sklad%D1%96v-%C2%ABuknafti%C2%BB-mozhe-prizvesti-do-zupinki-vidobutku-v-k%D1%96ncz%D1%96kv%D1%96tnya-%D1%96a-%C2%AB%D1%96nterfaks-ukra%D1%97na%C2%BB>, «Укрнафта» просит «Нафтогаз» викупити нереалізовану нафту і конденсат – https://biz.censor.net.ua/news/3035292/ukrnavta_prosit_naftogaz_vyкупit_nerealizovannuyu_neft_i_kondensat

РЕЗЮМЕ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, СПРЯМОВАНОЇ НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

ЦІЛЬ ПОЛІТИКИ:

Збільшення обсягів видобутку.

ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИКИ:

Біржовий аукціон для державної нафти.

ПОТОЧНИЙ КУРС ПОЛІТИКИ:

Нафта українського видобутку реалізується на аукціонах за стартовою ціною, що формується з урахуванням принципу імпортного паритету. Проте, в окремих випадках нафта українського видобутку є неконкурентоздатною через більш високу якість нафти іноземного походження та її нижчу вартість, а також через недоліки системи формування початкової ціни лоту на аукціоні. Вказане призводить до затримки реалізації нафти (та, відповідно, розрахунків з бюджетом), нарощування видатків на її зберігання та посилення ризику зупинки видобутку. Крім того, ринок нафти характеризується монополією, яка дозволяє покупцю суттєво впливати на інтенсивність видобутку.

МОЖЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОТОЧНОГО КУРСУ ПОЛІТИКИ:

- 1 Зважаючи на нижчу якість нафти українського виробництва, порівняно з нафтою сорту «Айзері» або іншими сортами легких нафт Каспійського регіону, при розрахунку стартової ціни лотів на аукціоні не використовувати вартість цих сортів нафти.
- 2 Визначати стартові ціни на нафту українського видобутку на основі вартості нафти сорту Brent із застосуванням коригуючого коефіцієнту та з врахуванням об'єктивно наявних транспортних витрат.

Крім того, потребує додаткового опрацювання питання щодо можливості та доцільності реприватизації непрацюючих НПЗ та в подальшому вжиття заходів з державної підтримки їх оновлення та запуску.

ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 5

Ставки рентної плати є інструментом, що може встановлювати маркери бажаної для держави поведінки надрокористувачів. Зменшення ренти надає стимули нарощувати видобуток (сукупно або для певного виду пільгових категорій), у той же час її підвищення стримує видобуток. Зважаючи на те, що проекти у сфері нафтогазовидобування є довгостроковими (в середньому 20 років) та потребують значного обсягу інвестицій, динамічність рентної плати є додатковим фактором, що зменшує конкурентоспроможність України у боротьбі за інвестиції. Такий підхід до формування податкової політики не дає можливості оцінити її дійсну ефективність та вплив на галузь.

ЦІЛІ ПОЛІТИКИ	ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ	РЕЗУЛЬТАТ РЕГУЛЮВАННЯ	ВИСНОВОК
Збільшення видобутку	Спеціальний дозвіл	На 7,2% впав видобуток газу	НЕ ДОСЯГНУТО
Залучення інвестицій	Угода про розподіл продукції	На 3% виріс видобуток газу	ДОСЯГАЄТЬСЯ УМОВНО
	Рентна плата	На 57% впав видобуток нафти	
	Земельний сервітут	На 2% виріс видобуток нафти за 8 міс. 2018 року порівняно з 8 міс. 2017 року	
	Регульована ціна	За кожним 4 спецдозволом не здійснюється видобуток	
	Обов'язкові біржеві аукціони	Видобуток приховується	
		Рента змінюється кожні 2 роки	
		Прогнозовано фіскальне навантаження для нових свердловин до 2023 року	
		Вартість активів виросла на 72% за 2012-2016 роки	

У 2018 році було внесено чергові зміни до Податкового кодексу України¹, які зменшують розмір рентної плати та гарантують застосування зниженої ренти до нових свердловин до 1 січня 2023 року, що дає позитивний сигнал потенційним інвесторам. Проте, можливість оцінити вплив відповідної норми на інтенсивність нарощування видобутку поки відсутня.

Коригування системи оподаткування та фіксування рентних ставок на довгостроковий період можна використовувати не тільки для таргетування обсягів видобутку, але і для боротьби з недобросовісними (або не успішними) учасниками ринку, які отримали спецдозволи, але не здійснюють видобуток протягом тривалого терміну. Оподаткування запасів або встановлення граничної нижньої межі обов'язкових рентних відрахувань дозволить винести на аукціон близько **200** ділянок надр, що не експлуатуються, та розпочати видобуток за ними.

Регуляторний інструментарій, що застосовується до Укргазвидобування та Укрнафти, як до державних компаній та лідерів нафтогазової індустрії, стримує їх розвиток, а в окремих випадках робить продукцію неконкурентоспроможною.

Традиційною для бізнесу проблемою є взаємодія з місцевою владою, необхідність в якій виникає при оформленні прав на землю та проведенні оцінки впливу на довкілля. Невизначеність законодавства у цій сфері створює додаткові ризики та видатки для інвесторів.

¹ Закон України від 07.12.2017 №2245-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році»

6 | КОНЦЕПЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ДОСТУПУ ДО НАДР

Поточна політика з питань регулювання доступу до нафтогазоносних надр створює суттєві бар'єри для розвитку видобувного бізнесу в Україні. Законодавство дозволяє органам влади розподіляти право на користування надрами в неринкових умовах та нав'язувати бізнесу додаткові видатки. Інвестиційний клімат є вкрай нестабільним – на фоні сукупного падіння у 2012-2016 роках обсягів видобутку нафти на **29%** та природного газу на **1,4%** обсяг надходжень від ренти за видобування цих корисних копалин сукупно виріс в **півтора** рази. Розмір рентної плати за період 2010-2018 років змінювався **5** разів. Наприклад, у 2016 році обсяг податкового навантаження підскочив майже на **50%**, що не могло бути жодним чином спрогнозовано надрокористувачами.

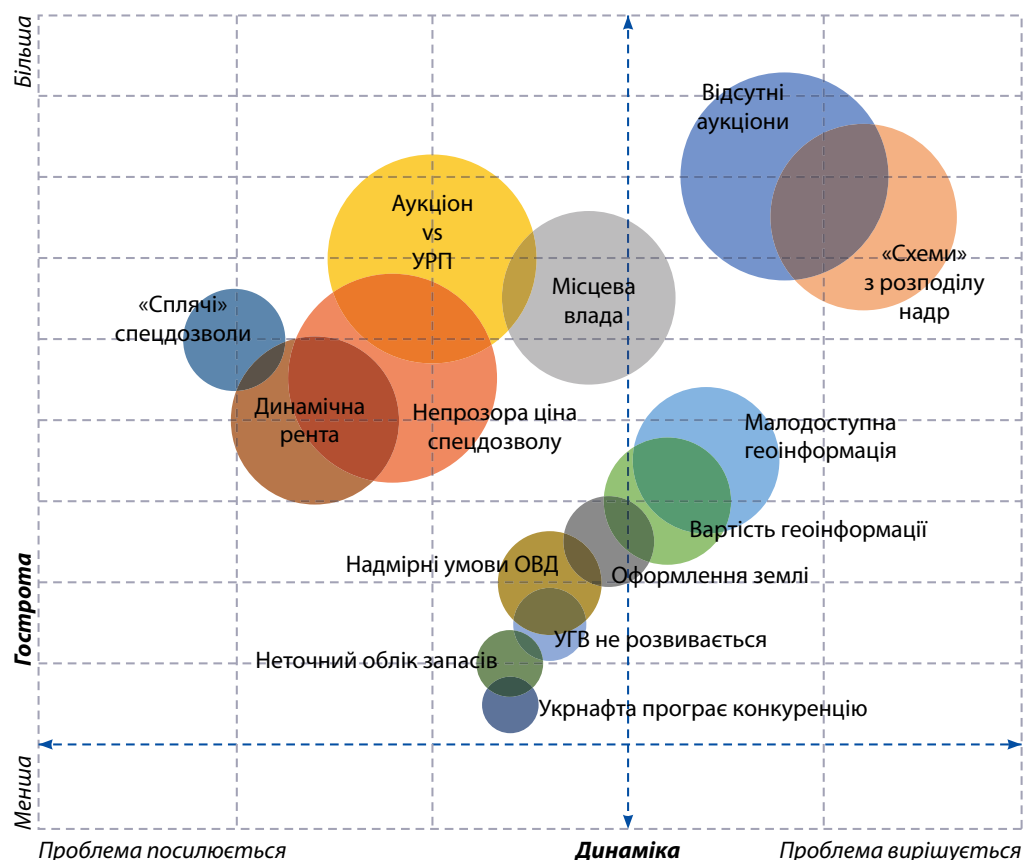
За результатами аналізу державного регулювання нафтогазовидобувної галузі та діалогу з учасниками ринку¹ було виокремлено **14** основних проблем, що стримують розвиток нафтогазовидобувної галузі.

Проблеми, що безпосередньо стримують входження нових гравців на ринок можна розділити на **дві** групи:

- 1** Проблем у сфері розподілу прав на користування надрами, а саме:
 - ◆ Відсутність протягом тривалого часу аукціонів з продажу спецдозволів;
 - ◆ Можливість чинних учасників ринку отримувати доступ до надр поза конкурсом;
 - ◆ Конфлікт процедури з проведення конкурсу на укладення договорів про розподіл продукції та процедури проведення аукціонів з продажу спецдозволів через ймовірність взаємного блокування;
 - ◆ Конфлікти з органами місцевого самоврядування під час погодження спецдозволу;
 - ◆ Непрозора ціна спецдозволу.
- 2** Проблеми у сфері доступу до даних про стан нафтогазовидобувної галузі та її перспективи:
 - ◆ Низький рівень доступності до геоінформації та її низька якість;
 - ◆ Відсутність попередньо визначених індикаторів цін на геоінформацію.

¹ Попередню редакцію Зеленої книги «Регулювання доступу до нафтогазоносних надр» було опубліковано 11.09.2018 та презентовано на круглому столі в Івано-Франківську 13.09.2018, який відбувся на базі Івано-Франківської торгово-промислової палати. Крім того, BRDO проводив індивідуальні консультації з учасниками ринку та їх галузевими об'єднаннями.

ПРІОРИТЕЗАЦІЯ ПРОБЛЕМ НАФТОГАЗОВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ

- Право користування надрами у 2017 році надавалось за неринкових умов
- Дискреційний розподіл прав на користування надрами
- Ціна на користування надрами формується поза дією ринкових механізмів
- Місцеві органи влади маніпулюють згодою на користування надрами для отримання додаткової вигоди
- Існує кілька паралельних систем отримання права на користування надрами, які заважають одна одній
- Геоінформація про нафтогазові родовища важкодоступна
- Несправедлива ціна на геоінформацію
- Застарілі дані щодо обсягів запасів враховуються при визначенні вартості права на користування надрами
- Малопрогнозоване фіскальне навантаження
- Значні видатки на набуття права користування земельною ділянкою
- Умови здійснення оцінки впливу на довкілля в Україні є більш жорсткими ніж в країні ЄС
- Окремі перспективні ділянки надр простоюють
- Державна нафта програє цінову конкуренцію імпорту
- Укргазвидобування недостатньо інвестує в розвиток видобутку

До інших вагомих проблем, що потребують нагального зобов'язання, можна віднести:

- Наявність значної кількості ділянок надр, які не використовуються надрокористувачами, незважаючи на видані спецдозволи;
- Динамічність регуляторних правил на ринку, зокрема часті та непередбачувані зміни податкового законодавства;
- Складність процедури отримання прав на користування землею, для розміщення об'єктів нафтогазовидобування.

Інші проблеми, або ж характерні для обмеженої кількості учасників ринку (Укргазвидобування, Укрнафта) або ж є менш гострими для учасників ринку у порівнянні з вказаними вище.

**АЛЬТЕРНАТИВНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
У СФЕРІ ДОСТУПУ ДО НАФТОГАЗОНОСНИХ НАДР**

ЗБЕРЕЖЕННЯ ПОТОЧНОЇ СИТУАЦІЇ

**ПРОЗОРІ КОНКУРСИ З РОЗПОДІЛУ ПРАВ НА
КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ**

**ОЦИФРОВАНА І ЗАГАЛЬНОДОСТУПНА ГЕОЛОГІЧНА
ІНФОРМАЦІЯ**

**СТАБІЛЬНЕ І СТИМУЛЮЮЧЕ ПОДАТКОВЕ
ЗАКОНОДАВСТВО**

ПОЄДНАННЯ АЛЬТЕРНАТИВ 1-3

АЛЬТЕРНАТИВА №1. «СТВОРЕННЯ РІВНИХ УМОВ ДОСТУПУ ДО НАДР», може бути реалізована шляхом максимізації використання конкурсного розподілу прав на користування надрами за умови одночасного скорочення кількості підстав надання спецдозволу поза аукціоном. Додатковими факторами, що забезпечать успіх реалізації цього підходу є встановлення вимірюваних критеріїв ділянок надр, які виносяться на конкурс з УРП, та включення до складу лоту земельної документації (договору сервітуту).

АЛЬТЕРНАТИВА 1

ПРОЗОРІ КОНКУРСИ З РОЗПОДІЛУ ПРАВ НА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ

ЗМІНИ ПРОЦЕДУРИ ПРОДАЖУ СПЕЦДОЗВОЛІВ

ЧАСТОТА АУКЦІОНІВ

має визначатись за наперед встановленим графіком (не рідше, ніж раз на місяць).

АУКЦІОННА ДОКУМЕНТАЦІЯ ТА ГЕОІНФОРМАЦІЯ

про об'єкт надр повинні бути безкоштовними та доступними для всіх осіб, які мають намір взяти участь в аукціоні (при цьому, такі особи повинні мати можливість ознайомитись з відповідними даними до прийняття рішення про участь). Роль фільтра від «випадкових» гравців у аукціоні має виконувати гарантійний внесок, що до вносить учасником аукціону (в т.ч. електронного) на етапі подачі заявок.

Повідомлення, аукціонна документація та геоінформація щодо лоту мають бути зручними для користування іноземними інвесторами (розміщуватись в іноземних інформаційних виданнях та/або іноземною мовою).

ПРОЦЕДУРА ТОРГІВ

має бути переведена в електронний формат та відбуватись на загальнодоступній рівновіддаленій від учасників конкурсу електронній аукціонній платформі.

ЦІНА ЛОТУ

має визначатись за результатами відкритих торгів. При цьому, необхідно максимально відмовитись від використання неоднозначних показників при формуванні початкової ціни лоту (зокрема обсягу капітальних інвестицій, операційних витрат, амортизації, тощо).

Як альтернатива, для пошуку рівноважної ринкової ціни надр можливо встановити початкову ціну аукціону на нульовому рівні.

Щодо спецдозволів, які видаватимуться поза аукціоном, то для розрахунку їх вартості мають використовуватись середньозважені ціни продажу ділянок надр на аукціонах, скориговані на фактичний обсяг балансових запасів. При цьому, надрокористувач повинен мати можливість здійснювати моніторинг стану надання йому адміністративної послуги.

Для уникнення конфліктів між процедурами з видачі спецдозволів та підписання УРП існує потреба доопрацювання підходів до формування лотів, зокрема необхідно звузити критерії для ділянок надр, щодо яких можуть бути укладені УРП, а саме виносити на конкурс УРП:

- ◆ ділянки, спецдозволи на які не були продані на аукціоні;
- ◆ ділянки в важкодоступних зонах (освоєння континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони);
- ◆ ділянки з складними умовами видобування, що вимагають спеціальних технологій видобутку (розробка сланцевих запасів, виснажених родовищ);
- ◆ інші ділянки, що потребують великих або особливо великих інвестицій (нижня межа має бути чітко визначена).

Незважаючи на спосіб набуття спецдозволу, держава має забезпечити:

- ◆ комплексний підхід до формування товарної позиції, зокрема мінімізувати видатки надрокористувача на взаємодію з органами місцевого самоврядування, у т.ч. з питань землекористування;
- ◆ наявність в угодах з надрокористувачами стабілізаційних положень, які захищають від непрогнозованих правових та фінансових ризиків.

Також повинні бути визначені чіткі та вичерпні підстави та умови проведення перевірок, зупинки/анулювання спецдозволу, застосування інших видів санкцій.

ПЕРЕВАГИ	НЕДОЛІКИ
1. Вказана модель є оптимізованим продовженням поточної системи розподілу прав на користування надрами, значного супротиву учасників ринку не очікується. 2. Буде встановлено ринкову ціну на надра. 3. Стабілізуються інвестиційні умови.	Існує ймовірність супротиву з боку Держгеонадр та підконтрольних їй підприємств у зв'язку з ризиком зменшення доходів від продажу спецдозволів, аукціонної документації та геоінформації.

Врівноважити умови доступу до надр можливо також шляхом делегування виключних прав на користування надрами державній нафтогазовидобувній компанії. В такому разі, описані вище принципи проведення аукціону мають бути застосовані для формування прозорих та недискримінаційних правил укладення договорів про спільну діяльність між уповноваженим державним підприємством та приватними інвесторами. Разом з тим, намір реалізації такого підходу може викликати значний супротив існуючих учасників ринку.

АЛЬТЕРНАТИВА №2. «ВІЛЬНИЙ ДОСТУП ДО ГЕОІНФОРМАЦІЇ», може бути реалізований шляхом створення загальнодоступної зручної для користування бази геоінформації з одночасним скасуванням обов'язку її купівлі.

АЛЬТЕРНАТИВА 2 ОЦИФРОВАНА І ЗАГАЛЬНОДОСТУПНА ГЕОЛОГІЧНА ІНФОРМАЦІЯ

ІНСТРУМЕНТ

Обов'язок купівлі геоінформації

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗМІНИ

Скасувати
обов'язковість купівлі
геоінформації

Створити каталог
геоінформації

Оцифрувати дані та забезпечити їх
інтерактивну доступність (для державної
геоінформації)

Геоінформація, створена до 1991 року –
безкоштовна (для державної геоінформації)

Геоінформація, створена після 1991 року –
зафіксована в каталозі ціна (для державної
геоінформації)

ДЕРЖАВНА ГЕОІНФОРМАЦІЯ		ПРИВАТНА ГЕОІНФОРМАЦІЯ
ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ	Вносяться до онлайн каталогу геоінформації із зазначенням: 1. Виду корисної копалини; 2. Обсягів запасів; 3. Розташування ділянки надр; 4. Власника геоінформації та його контактів; 5. Дати створення геоінформації.	
ЦІНА	Фіксована та відображена у каталозі геоінформації (оптимально – безкоштовна, в такому разі видатки на її створення та зберігання компенсуватимуться за рахунок надходжень від продажу спецдозволів та рентної плати)	Визначається власником
СПОСІБ ДОСТУПУ	Доступ до архіву в режимі он-лайн	Визначається власником
ГОСПОДАРСЬКІ ОПЕРАЦІЇ	Купівля-продаж в режимі он-лайн	Повідомлення держави про операцію з купівлі-продажу в режимі он-лайн

Також, необхідно максимально зменшити коло підстав, за яких надрокористувачу може бути відмовлено у наданні геоінформації та у державній фіксації операції з купівлі-продажу недержавної геоінформації.

Для підвищення якості геоінформації, рекомендується спростити процедури проведення ГЕО та обліку запасів з одночасним впровадженням в Україні міжнародних стандартів у сфері геологічної звітності.

ПЕРЕВАГИ	НЕДОЛІКИ
- Створюються передумови для рівної поінформованості учасників ринку щодо характеристик надр. - Стимулюється розвиток бізнесу у сфері геологічних досліджень.	Існує ймовірність супротиву з боку Держгеонадр та підконтрольних їй підприємств, у зв'язку з ризиком зменшення доходів від продажу геоінформації.

АЛЬТЕРНАТИВА №3. «СТАБІЛЬНЕ І СТИМУЛЮЮЧЕ ПОДАТКОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО», може бути реалізована шляхом внесення до законодавства України стабілізаційних положень, які гарантують інвесторам захист від зростання податкового навантаження з одночасним встановленням зменшеної ставки ренти на приріст видобутку порівняно з попереднім періодом.

АЛЬТЕРНАТИВА 3 СТАБІЛЬНЕ І СТИМУЛЮЮЧЕ ПОДАТКОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО

ІНСТРУМЕНТ

Податок

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗМІНИ

Захист від коливань податкового навантаження протягом перших 5 років роботи

Оподаткування запасів для стимулювання прискорення видобутку

Зменшена ставка ренти на обсяги приросту видобутку

Існує можливість стимулювання надрокористувачів до нарощування інтенсивності видобутку шляхом зміни підходів до оподаткування.

Наприклад, можна використовувати фіксовану ставку рентної плати, сплата якої стає обов'язковою після завершення періоду, необхідного для проведення підготовчих до промислового видобутку робіт, в разі недосягнення планових показників або відсутності видобутку. В такому випадку рентний платіж визначається на базі планових обсягів видобутку. При цьому для надрокористувачів, що не досягли планових показників або не розпочали видобуток, доцільно передбачити поетапне підвищення ставки рентної плати з дати отримання спецдозволу кожні 2-3 роки.

Альтернативою ренти, що вимагає додаткового опрацювання, може виступати податок на запаси за відповідними ділянками надр, який матиме наступний механізм застосування:

- 1) Мінприроди затверджує типовий термін облаштування родовища (T_0) для кожного виду корисних копалин та для кожного виду родовища. Протягом цього терміну податок не стягується.
- 2) Держгеонадра, під час підготовки спецдозволу на користування надрами до продажу, визначає запаси корисної копалини та коефіцієнт ресурсівіддачі.
- 3) Держгеонадра затверджує для кожного надрокористувача величину планового видобутку корисної копалини, розраховані за формулою:

$$V = \frac{3 \times K_{\text{від}}}{T_c - T_0}$$

3 – запаси відповідного виду вуглеводневої сировини, визначені у спеціальному дозволі центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр (в одиницях маси або об'єму);

$K_{\text{від}}$ – коефіцієнт ресурсівіддачі, що визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, для відповідного виду корисної копалини за податковий (звітний) період;

T_c – строк дії спеціального дозволу;

T_0 – типовий строк облаштування об'єкта надр.

Після завершення типового терміну облаштування родовища та за умови, що власник спецдозволу не досяг планового видобутку стягується податок, річний розмір якого визначається за формулою:

$$П_{зн} = (V^i - V_{\phi}) \times B_{\kappa\kappa}^{груд} \times C_{внз} \times K_{пп}$$

V^i – обсяг планового видобутку корисної копалини в i -тому році, визначений Держгеонадрами;

V_{ϕ} – обсяг фактичного видобутку в податковому (звітному) періоді;

$B_{\kappa\kappa}^{груд}$ – вартість одиниці відповідного виду корисної копалини;

$C_{внз}$ – величина ставки рентної плати;

$K_{пп}$ – коригуючий коефіцієнт, які визначається залежно від виду корисної копалини та умов її видобування згідно пункту 252.22 пункту 252 Податкового Кодексу України.

Використання одного з цих підходів, стимулюватиме надрокористувачів, що не мають можливості користуватись надрами, проте отримали спецдозвіл, матимуть стимул звертатись до Держгеонадра щодо його анулювання. А інші надрокористувачі матимуть стимул інтенсифікувати видобуток з метою підвищення рентабельності виробництва.

ПЕРЕВАГИ	НЕДОЛІКИ
1. Підвищується інвестиційна привабливість нафтогазовидобування в Україні. 2. Скорочується кількість спеціальних дозволів, за якими видобування вуглеводнів не здійснюється. 3. Стимулюється нарощування видобутку.	Супротив надрокористувачів, що отримали спецдозвіл проте протягом тривалого часу не здійснюють видобуток.

АЛЬТЕРНАТИВА №4. «ПОЄДНАННЯ АЛЬТЕРНАТИВ 1-3», на думку авторів, є найбільш ефективним підходом до підвищення ефективності державної політики у сфері регулювання доступу до нафтогазоносних надр. Створення рівних умов доступу до надр, відкриття геоінформації та оптимізація податкового навантаження дозволить створити прозоре та цікаве для інвесторів бізнес середовище, а також матиме найменшу ціну для гравців ринку та суспільства.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК №1. СКОРОЧЕННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

ДЕРЖГЕОНАДРА – Державна служба геології та надр України

ДКЗ – Державна комісія по запасах корисних копалин

ГЕО – Геолого-економічна оцінка ділянки надр

ГТС – газотранспортна система

УРП – угода про розподіл продукції

ГАЗОТРАНСПОРТНА СИСТЕМА – технологічний комплекс, до якого входить окремий магістральний газопровід з усіма об'єктами і спорудами, пов'язаними з ним єдиним технологічним процесом, або кілька таких газопроводів, якими здійснюється транспортування природного газу від точки (точок) входу до точки (точок) виходу¹

ПРИРОДНИЙ ГАЗ, НАФТОВИЙ (ПОПУТНИЙ) ГАЗ, ГАЗ (МЕТАН) ВУГІЛЬНИХ РОДОВИЩ ТА ГАЗ СЛАНЦЕВИХ ТОВЩ, ГАЗ КОЛЕКТОРІВ ЩІЛЬНИХ ПОРІД, ГАЗ ЦЕНТРАЛЬНО-БАСЕЙНОВОГО ТИПУ (далі – природний газ) – суміш вуглеводнів та неуглеводневих компонентів, що перебуває у газоподібному стані за стандартних умов (тиск – **760** мм ртутного стовпа і температура **20** градусів за Цельсієм) і є товарною продукцією²

НАФТОГАЗОВА ГАЛУЗЬ – галузь економіки, яка разом з іншими галузями забезпечує пошук, розвідку та розробку родовищ нафти і газу, транспортування, переробку, зберігання і реалізацію нафти, газу та продуктів їх переробки³

ГЕОЛОГІЧНЕ ВИВЧЕННЯ НАФТОГАЗОНОСНОСТІ НАДР – комплекс робіт (геологічне знімання, геофізичні, геохімічні, аерокосмогеологічні дослідження, прямі пошуки, буріння і випробування свердловин, дослідно-промислова розробка, науково-дослідні і тематичні роботи, їх аналіз та узагальнення), що проводяться з метою вивчення геологічної будови і нафтогазоносності надр на певній території⁴

ДІЛЯНКА НАФТОГАЗОНОСНИХ НАДР – обмежена по площі і глибині частина земної кори, на яку у встановленому порядку надається спеціальний дозвіл на користування нафтогазоносними надрами⁵

ДОСЛІДНО-ПРОМИСЛОВА РОЗРОБКА РОДОВИЩА НАФТИ І ГАЗУ – стадія геологічного вивчення родовища, на якій здійснюється видобуток з родовища обмеженої кількості нафти і газу з метою визначення його промислової цінності, уточнення гірничо-геологічних та технологічних параметрів, необхідних для підрахунку запасів нафти, газу і супутніх компонентів та обґрунтування вибору раціонального методу (технології) промислової розробки родовища⁶

УГОДА ПРО УМОВИ КОРИСТУВАННЯ НАФТОГАЗОНОСНИМИ НАДРАМИ, яка є невід'ємною частиною спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами, – угода між центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр та заявником на отримання спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами про технічні, технологічні, організаційні, фінансові, економічні, соціальні, екологічні зобов'язання сторін та про порядок регулювання відносин між ними в процесі користування нафтогазоносними надрами на наданій ділянці надр⁷

КОРИСТУВАННЯ НАФТОГАЗОНОСНИМИ НАДРАМИ – геологічне вивчення і розробка нафтогазоносних надр з метою пошуку та розвідки родовищ нафти й газу, видобутку нафти й газу або їх зберігання, повернення (захоронення) супутніх і стічних вод, інших відходів, що видобуваються в процесі розвідки і розробки родовищ нафти і газу⁸

¹ Закон України «Про ринок природного газу»

² Закон України «Про ринок природного газу»

³ Закон України «Про нафту і газ»

⁴ Закон України «Про нафту і газ»

⁵ Закон України «Про нафту і газ»

⁶ Закон України «Про нафту і газ»

⁷ Закон України «Про нафту і газ»

⁸ Закон України «Про нафту і газ»

КУРС ПОЛІТИКИ – це формалізований шлях вирішення проблеми сфери політики, що виражений як система способів і інструментів (засобів) політики, що у своєму поєднанні спрямовані на досягнення цілей державної політики

НАФТА – корисна копалина, що являє собою суміш вуглеводнів та розчинених в них компонентів, які перебувають у рідкому стані за стандартних умов (тиску 760 мм ртутного стовпа і температури 20 град. С), і є товарною продукцією¹

НАФТОГАЗОНОСНІ НАДРА – розташована під поверхнею суші та дном водоймищ частина земної кори, що простягається до глибин, доступних для геологічного вивчення та освоєння, яка містить нафту, газ та супутні їм компоненти²

ОБ'ЄКТИ НАФТОГАЗОВИДОБУВАННЯ – об'єкти, призначені для геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки та видобування вуглеводнів. До об'єктів нафтогазовидобування належать: нафтові та газові свердловини, газопроводи-шлейфи, установки комплексної підготовки газу, установки підготовки газу, установки попередньої підготовки газу, установки комплексної підготовки нафти, тимчасові дослідно-промислові установки підготовки нафти і газу, дотискувальні компресорні станції та інші об'єкти, пов'язані з експлуатацією об'єктів нафтогазовидобування³

ОБЛАШТУВАННЯ РОДОВИЩА – комплекс проектних, вишукувальних, будівельних та інших робіт, які необхідно провести для введення родовища в промислову (дослідно-промислову) розробку, або робіт з будівництва, капітального ремонту, реконструкції і технічного переоснащення на діючих (облаштованих) родовища⁴

ПОКЛАД НАФТИ І ГАЗУ – одиничне природне скупчення нафти і газу в надрах

ПРОМИСЛОВА РОЗРОБКА РОДОВИЩА НАФТИ І ГАЗУ – технологічний процес вилучення з родовища нафти, газу та супутніх їм корисних компонентів, що здійснюється на основі відповідних проектних документів після завершення геологічного вивчення родовища, геолого-економічної оцінки і затвердження у встановленому порядку запасів нафти, газу і супутніх компонентів⁵

РОДОВИЩЕ НАФТИ І ГАЗУ – природне скупчення нафти і газу, що складається з одного чи кількох покладів, які в плані (горизонтальній проекції) частково або повністю збігаються між собою⁶

РОЗВІДУВАЛЬНІ РОБОТИ – геологознімальні, пошукові, геодезичні роботи, роботи з геологічного вивчення нафтогазоносності надр, роботи з дорозвідки та експлуатаційної розвідки родовищ, у тому числі буріння, облаштування та експлуатація нафтових і газових свердловин, з нового будівництва, технічного обслуговування, капітального ремонту і реконструкції нафтових і газових свердловин та пов'язаних з їх обслуговуванням об'єктів трубопроводного транспорту, виробничих споруд, під'їзних доріг, ліній електропередачі та зв'язку⁷

РОЗРОБКА РОДОВИЩА НАФТИ І ГАЗУ – технологічний процес вилучення з родовища нафти, газу та супутніх їм корисних компонентів, який складається з двох послідовних етапів – дослідно-промислової розробки родовища та промислової розробки родовища⁸

СПЕЦІАЛЬНИЙ ДОЗВІЛ НА КОРИСТУВАННЯ НАФТОГАЗОНОСНИМИ НАДРАМИ – документ, що видається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр і засвідчує право юридичної чи фізичної особи, якій цей документ виданий, на користування нафтогазоносними надрами протягом часу, в межах ділянки надр, на умовах, передбачених у цьому документі⁹

1 Закон України «Про нафту і газ»

2 Закон України «Про нафту і газ»

3 Закон України «Про нафту і газ»

4 Закон України «Про нафту і газ»

5 Закон України «Про нафту і газ»

6 Закон України «Про нафту і газ»

7 Закон України «Про нафту і газ»

8 Закон України «Про нафту і газ»

9 Закон України «Про нафту і газ»

ДОДАТОК №2.

ДОВІДКА ПРО РЕГУЛЯТОРНУ ПРАКТИКУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У СФЕРІ НАДРОКОРИСТУВАННЯ

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ

З 2016 року Британський Нафтогазовий Регулятор (Oil and Gas Authority – ОГА/OGA) був наділений виключним правом та відповідальністю щодо надання ліцензій на вивчення, розробку та виробництво нафтових ресурсів. За умовами ліцензійного режиму Закону про нафту, заявки на отримання ліцензій надаються OGA як частину щорічного конкурсного ліцензування. Ліцензійний раунд рекламується на веб-сайті OGA та в Європейському журналі. OGA також має позаконкурсний процес подання заявки, за яким він видає ліцензії, за виняткових обставин.

Найпоширенішим видом дозволу є ліцензія на розвідку, що надає ліцензіату невиключне (не ексклюзивне) право проводити дослідницькі сейсмічні дослідження у відносно великих географічних районах, які ще не охоплені виробничою ліцензією. Вони, як правило, використовуються сейсмо-підрядниками, які збирають дані для подальшого продажу, а не експлуатують самі нафтові ресурси.

Існує **два** види дозволів на розвідку: одне для офшорних районів та одне для суходолу. Оскільки ліцензії на дослідження не є винятковими, компанії можуть в будь-який час подати заявку на нову ліцензію на розвідку (або на розширення існуючої ліцензії на розвідку). Ліцензіат платить орендну плату за ліцензію на розвідку. Ліцензія на розвідку та розробку нафти та на видобуток нафти офіційно називається ліцензією на розвідку та розробку нафти (PEDL). Ліцензіатам надано виключне право досліджувати та видобувати нафту в конкретному прибережному регіоні. Кожна ліцензія має щорічну плату, яка являється фактично рентною платою. Рентна плата нараховується щороку на річницю ліцензії та стягується зі збільшенням ставки на площі ліцензії на цю дату. PEDL працює протягом трьох послідовних термінів або фаз. Початковий термін зазвичай становить **п'ять** років і є періодом, протягом якого ліцензіат виконує програму розвідки, яку вона погодила з OGA під час ліцензійного туру. Ліцензія закінчується наприкінці першого терміну дії або раніше, якщо ліцензіат завершив робочу програму та відмовився від **50 відсотків** початкової ліцензійної зони¹. Другий термін зазвичай триває **п'ять** років і пов'язаний з оцінкою та розвитком. Ліцензія закінчується наприкінці другого терміну, якщо ОДА не схвалив план розвитку. Третій термін – **20** років і призначений для виробництва. OGA може продовжити термін, якщо продовжується виробництво.

«ЛІЦЕНЗІЯ НА ВИРОБНИЦТВО» – це назва інтегрованої ліцензії для трьох типів офшорних ліцензій, згідно з якими ліцензіатам надано виключне право досліджувати, розробляти та виробляти нафтові родовища спільно з державним концерном.

«ТРАДИЦІЙНА ЛІЦЕНЗІЯ» – це найпоширеніша офшорна ліцензія на виробництво. Початковий етап розвідки зазвичай триває **чотири** роки, протягом якого ліцензіат повинен завершити мінімальну програму роботи та повинен відмовитися від **50%** початкової площі в кінці цієї стадії, якщо він хоче перейти на наступний етап. Друга стадія оцінювання також триває **чотири** роки, під час якої ліцензіат повинен подати свій план розробки на місцях для затвердження OGA. Завершальна фаза виробництва зазвичай має **18-річний** термін з можливістю продовжити термін, якщо продовжується виробництво. Орендна плата за рік, як і PEDL, збільшується щороку після початкової фази розвідки.

«ЗАОХОЧУВАЛЬНА ЛІЦЕНЗІЯ» була запроваджена, щоб дозволити меншим та новим компаніям одержувати офшорну ліцензію на виробництво і одержати необхідні операційні та фінансові можливості пізніше. Термін дії різних стадій та зобов'язань про відмовлення збігається з традиційною ліцензією. Проте, протягом перших **двох** років критерії компетентності експлуатації (вимоги фінансової та технічної спроможності) для ліцензіатів збільшуються, а річна орендна плата зменшується на **90 відсотків**. Ліцензія закінчується, якщо ліцензіат не може встановити необхідні фінансові, технічні та екологічні можливості, або ліцензіат не досяг твердого зобов'язання щодо буріння (або узгодженої еквівалентної такої ж основної діяльності) до кінця першого **дворічного** періоду.

¹ <https://www.ogauthority.co.uk/licensing-consents/types-of-licence/>

«ПРИКОРДОННА ЛІЦЕНЗІЯ» була введена для вирішення складнощів у видобутку нафти у віддалених районах та дозволу розвідки на великій території. Ліцензіати отримують вигоду від тривалого періоду придбання сейсмічних даних у порівнянні з традиційною ліцензією як на початковому етапі дослідження (ще **два** роки для стандартних лімітних ліцензій та ще на **п'ять** років на більш жорстку ліцензію для Шотландії), так і на другу фазу оцінювання (ще **два** роки для обох типів прикордонної ліцензії). Ліцензіат повинен відмовитися від **75%** площі в кінці **третього** року початкової фази розвідки та ще **50 відсотків** наприкінці початкової фази розвідки. Як і просування ліцензій, критерії кваліфікації експлуатації не застосовуватимуться до заяв про надання на прикордонні ліцензії протягом перших **двох** років, а річна орендна ставка скорочується на **90 відсотків** протягом перших **двох** років.

«ОФШОРНІ ІННОВАЦІЙНІ ЛІЦЕНЗІЇ». **29-й** ліцензійний раунд також ознаменував запуск нового типу офшорної ліцензії на виробництво, що називається «інноваційна ліцензія». OGA оголосила, що ця ліцензія замінить всі інші типи офшорних виробничих ліцензій і буде використовуватися для всіх майбутніх раундів ліцензування, включаючи нещодавно оголошений **30-й** ліцензійний раунд. Основна відмінність ліцензій на інновації та застарілих ліцензій – це тривалість початкової та другої фаз, а також гнучкість, яку ліцензіати матимуть у визначенні тривалості кожної фази. Початковий строк може тривати до **дев'яти** років, а другий термін може тривати від **чотирьох** до **шести** років. Початковий термін буде розділений на **три** етапи:

- ◆ етап А – для досліджень та переробки;
- ◆ фаза В – для придбання нових сейсмічних даних;
- ◆ фаза С – для буріння свердловин.

OGA в даний час працює над новим набором умовних положень, які можуть надавати ліцензіатам повну користь від нововведень. Пропонується, щоб ці моделі були використані в **30-му** ліцензійному раунді.

Відповідно до Директиви про ліцензування вуглеводнів 1995 року, існує **два** різних способи, завдяки яким Великобританія отримує прибуток від виробництва нафти (на суші та на шельфі):

- ◆ річна оренда, що підлягає сплаті за кожною ліцензією (див. розділ вище);
- ◆ корпоративні податки на прибуток від господарської діяльності нафтогазових підприємств. Обов'язкові критерії - ліцензіати повинні задовольнити OGA щодо корпоративної привязки ведення бізнесу в Великобританії. Це означає принаймні одне з наступного: бути безпосередньо зареєстрованим як британська компанія державним реєстратором або мати британське представництво іноземної компанії з найманими співробітниками.

Кожна виробнича ліцензія має щорічну плату, яку зазвичай називають орендною платою. Орендна плата призначається щороку на річницю ліцензії та стягується зі збільшенням ставки за кожний квадратний кілометр, який ліцензія досі покриває на контрольну дату. Вони розроблені, щоб заохотити ліцензіатів вирішувати, які площі зберігати і здавати земельні ділянки, які вони не хочуть використовувати. Вони нараховуються щорічно, тому перехід між різними типами ліцензій не призводить до відшкодування різниці, якщо кількість днів використання певної ліцензії не досягає цілого календарного року. Вартість ліцензій є поміркованою від **1000 до 7000 фунтів на рік** з чіткою градацією рентної плати за квадратний кілометр в залежності від типу ділянки¹.

¹ <https://www.ogaauthority.co.uk/licensing-consents/licensing-system/licensee-criteria/>

ДІЮЧА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВИДОБУТКОМ ВУГЛЕВОДНІВ В АЛЬБЕРТІ.

Придбання нафтогазових та природних газових угод здійснюється з дотриманням положень 16 розділу Закону про Видобуток та Мінерали згідно яких, Енергетичне Агентство Альберти має право розпоряджатися орендою та ліцензуванням нафти та природного газу:

- ◆ за заявкою, якщо Регулятор розглядає питання про видачу договору, що підтверджено обставинами;
- ◆ шляхом продажу, шляхом тендеру, що проводиться у спосіб, визначений Регулятором;
- ◆ згідно з будь-якою іншою процедурою, визначеною Регулятором.

ДЕРЖАВНИЙ ПРОДАЖ ЧЕРЕЗ ТЕНДЕРНУ ПРОЦЕДУРУ.

Більшість угод укладаються за результатом проведення відкритих торгів. Щороку Alberta Energy проводить в середньому більше двадцяти продажів (публічні пропозиції). Слово «продаж» використовується традиційно, хоча це неправильне поняття оскільки Канадська Корона¹ завжди зберігає право на свої мінерали. Фактично права надаються в оренду, а не продаються. Інструментом визначення орендаря є аукціон, в якому компанії або фізичні особи подають заявки на оренду відповідних нафтогазових родовищ. Договір або ліцензія видається за найвищою ставкою за кожен окремий лот.

Регулятор розглядає кожен проект і план у цій сфері та безпосередньо забезпечує дотримання всіх вимог та законів перед тим, як «зайти на ринок». Окрім того, що регулятор контролює вплив на навколишнє середовище, – він ще й шукає можливості та вигоди для економічного розвитку Альберти в цій сфері. Тому цей сектор розвинувся – проекти стали більшими та конкурентоспроможними.

Мінімальна ставка для лоту з подальшою видачею ліцензії або договору така:

Мінімальна сума бонусу становить **2,50 Канадських доларів за гектар** за оренду та **1,25 долара за гектар** за ліцензію. Запит на тендер включає комісійну заявку на розміщення **625,00 Канадських доларів**, оренду першого року договору в розмірі **3,50 Канадських за гектар** або **50,00 Канадських долара** (залежно від того, що більше) та бонусну суму (суму, яку ви платите, щоб придбати права на угоду)². Сума бонусу може бути вказана як сума або як ціна на гектар. Портал онлайн-закупівель Electronic Transfer System (ETS) обчислює загальну суму ставки шляхом додавання бонусу, комісії та оренди разом для кожного лоту.³

На сьогодні, регулятор працює над запровадженням єдиного комплексного підходу в цій сфері, щоб задовольнити суб'єктів підприємництва та жителів Алберти. Регулятор налагодить зв'язок між громадськістю та підприємцями, щоб жителі безпосередньо знали всі аспекти такої діяльності. Як результат очікується більш ефективний контроль за розвитком енергетики завдяки інтегрованому підходу.

Створено програму інтегрованого підходу OneStop, який раніше працював в тестовому режимі, а зараз планується запровадити як основний.

Суть: Компанії представляють свої програми та плани через OneStop вікно відповідного Регулятора, який контролює діяльність протягом усього періоду - від будівництва та експлуатації до відмови та відновлення.

Встановлюються певні вимоги для компаній, які мають задовольнити усі зацікавлені сторони. Після розгляду запропонованих програм Регулятор аналізує усі ризики, пов'язані з програмою та розглядає, як компанія буде займатись діяльністю і співпрацювати з зацікавленими сторонами та приймає рішення. Якщо заявка відповідає вимогам, регулятор надає схвалення для проекту.

¹ Конституційна монархія передбачає титульну владу Корони на всі ресурси

² <https://open.alberta.ca/publications/9781460130957>

³ Дані надані офіційним регулятором Альберти

Заяви на надання дозволів з надрокористування приймаються виключно від юридичних осіб, зареєстрованих відповідно до законодавства Ірландії, або від іноземних компаній. Якщо власник будь-якого дозволу, відмінного від Ліцензії на розвідку нафти або ліцензійного варіанту, є іноземною компанією, він повинен мати постійне представництво в Ірландії, яке має повне право діяти для такої компанії та укласти обов'язкові зобов'язання на своє ім'я.

Подання заяви та сплати необхідних платежів не передбачає зобов'язання міністерства енергетики, яке виступає регулятором, обов'язково надати запитуваний дозвіл. Всі необхідні збори сплачуються заздалегідь на час подання заяви до відповідного регулятора. Ці умови застосовуються до Ірландського офшорного регіону, що включає територіальні води та офшорні райони, які визначаються час від часу, згідно з Законом про Континентальний Шельф від 1968 року. Ірландський офшор поділений на номери квадрантів (Offshore Grid), що вимірюють 1 градус широти на 1 градус довготи, кожний квадрант розділений на 30 пронумерованих блоків.

Розглядаючи заяву на отримання дозволу на надрокористування, міністерство, зважаючи на тип дозволу, обов'язково враховує такі критерії:

- ◆ програма роботи, запропонована заявником;
- ◆ технічна компетенція та офшорний досвід заявника;
- ◆ наявні фінансові ресурси заявника;
- ◆ коли це доречно, попередня діяльність заявника за будь-якими дозволами, за якими заявник був стороною.

Ірландія являється країною з показовою градацією та деталізацією річних ставок, які підлягають до сплати за надрокористування квадратного кілометра відповідної ділянки:

РЕНТНА ПЛАТА ЗА КОРИСТУВАННЯ ДІЛЯНКОЮ. НАФТА ТА ГАЗ (РОЗВІДКА ТА ВИРОБНИЦТВО)¹

Тип авторизації	€ Ставка, річна	Нотатки
Ліцензія на розвідку нафти	7,601	
Варіант ліцензування	29	km ²
Стандартна ліцензія на розвідку, етап 1	182	km ²
Стандартна ліцензія на розвідку, етап 2	365	km ²
Ліцензія на вивчення глибоководних вод, Фаза 1	91	km ²
Ліцензія на вивчення глибоководних вод, Фаза 2	182	km ²
Ліцензія на вивчення глибоководних вод, Фаза 3	365	km ²
Ліцензія на дослідження прикордонної фази, Фаза 1	29	km ²
Ліцензія на дослідження прикордонної фази, Фаза 2	60	km ²
Ліцензія на дослідження прикордонних смуг, наступні етапи	121	km ²
Лізинговий агрегат, рік 1	1,216*	km ²
Оренда нафти, передпродажна	2,643	km ²
Оренда нафти, виробництво	4,133	km ²

¹ <https://www.dcae.gov.ie/en-ie/natural-resources/topics/Oil-Gas-Exploration-Production/licensing/Pages/Fees.aspx>

ПЛАТА ЗА ОПРАЦЮВАННЯ ЗАЯВКИ НА ОТРИМАННЯ

Типовий зразок	Плата €
Ліцензія дослідження нафти	1,520
Вибіркова ліцензія	1,520
Ліцензійний вибір 2015 Атлантик Маргін раунд ліцензії	1,620
Дослідницька ліцензія	9,122
Ліцензія на зарезервовану територію	9,122
Оренда здійснення	3,040
Оренда нафти	9,122

Ірландія регулярно здійснює публічні аукціони та розкриває наявну геоінформацію на офіційному веб-ресурсі регулятора безкоштовно¹.

ПОЛЬЩА

Розвідка та експлуатація викопного палива можлива після одержання як угоди, яка встановлює права користування майном у межах зазначених у ньому ділянок, так і відповідної ліцензії, виданої Міністерством навколишнього середовища. У кожному випадку ліцензії обмежуються конкретними територіями, охопленими відповідною угодою про користування майном.

Дослідження та експлуатація викопного палива можлива після одержання угоди, яка встановлює права користування майном у межах зазначених у ньому ділянок, так і відповідної ліцензії, наданої міністром навколишнього середовища. У кожному випадку ліцензії обмежуються конкретними територіями, охопленими відповідною угодою про користування майном. Ліцензії на геологорозвідку та видобуток вуглеводнів можуть бути надані виключно підприємцям, які отримали позитивні відгуки в рамках «кваліфікаційної процедури», яка спрямована на попередній вибір суб'єктів, які не створюють загрози в національній безпеці – у випадку підприємців, які мають намір отримати статус ліцензованого оператора – забезпечення належного рівня досвіду.

Ліцензії надаються після завершення тендерної процедури, яка має на меті надати перевагу найбільш досвідченим та фінансово стабільним підприємствам, і визначити пріоритетність найкращого способу пошуків, розвідки та видобутку вуглеводнів, а це означає, що кожна заявка повинна бути оцінена на основі наступних критеріїв:

- досвід претендента в пошуках або розвідці та виробництві вуглеводнів;
- технічні та фінансові можливості претендента;
- запропонована технологія для використання в ліцензованих операціях;
- обсяг і часові рамки запропонованих геологічних робіт та відбір проб;
- найкраща винагорода за право користування ділянкою, яке пропонує учасник тендеру.

Інші ліцензії на експлуатацію установок та надання послуг (тобто, крім розвідки та експлуатації викопного палива) надаються Управлінням з Регулювання Енергетики на вимогу зацікавленої сторони, за умови, що вони підтверджують відповідність умовам законодавства, включаючи: (1) зареєстроване місцезнаходження в будь-якій країні, що належить до Європейської економічної зони чи Швейцарської Конфедерації (з певними винятками); (2) наявність технічних та фінансових можливостей для здійснення ліцензованої діяльності; і (3) за умови, що видача ліцензії для конкретного підприємця не становить загрози обороні чи безпеці Республіки Польща, а заявник, її керівник чи його контрольована особа не були засуджені за будь-які (в тому числі економічні) злочини, пов'язані з відповідною ліцензованою діяльністю. Крім того, ліцензія на виробництво або міжнародну торгівлю рідким паливом вимагає попереднього встановлення інструмента безпеки, що забезпечує майбутнє виконання державних обов'язків (включаючи податки), пов'язаних з ліцензованою діяльністю.²

¹ [https://www.dccae.gov.ie/en-ie/natural-resources/topics/Oil-Gas-Exploration-Production/data/Pages/Spatial-\(GIS\)-Data.aspx](https://www.dccae.gov.ie/en-ie/natural-resources/topics/Oil-Gas-Exploration-Production/data/Pages/Spatial-(GIS)-Data.aspx)

² <https://thelawreviews.co.uk/edition/the-energy-regulation-and-markets-review-edition-6/1144548/poland>

Досвід Польщі не є деталізованим з огляду підходів до визначення вартості запасів, та/або території, які пропонуються до надрокористування. Так, початкова вартість об'єктів/лотів, які пропонуються до надрокористування визначаються без урахування конкретної методики чи коефіцієнтів на відміну від Великобританії, Ірландії.

МЕКСИКА

МІНІСТЕРСТВО ЕНЕРГЕТИКИ (SENER)

SENER відповідає за мексиканську енергетичну політику та видає директиви, серед іншого, про нафту та газ.

SENER вибирає договірні райони для діяльності з нафти та газу, які будуть виставлятися на тендер з боку CNH (Національна комісія з енергетики), і визначає типовий контракт, який буде використовуватися в кожному тендері та кожній контрактній сфері індивідуально. Він також видає дозволи на очищення та переробку нафти, переробку природного газу та експорт та імпорт вуглеводнів та нафтопродуктів. Основні принципи та типові контракти для кожного типу тендерів підготовлюються SENER з технічною допомогою CNH.

Нижче наведені основні повноваження CNH:

- регулювати та контролювати розвідку та видобуток вуглеводнів;
- організувати процедури торгів на отримання контрактів на геологорозвідувальні роботи та видобуток вуглеводнів;
- виконувати контракти на вуглеводневу продукцію з нагородними компаніями;
- управляти та контролювати розподіл, контракти на розвідку та видобуток;
- надавати технічну консультацію SENER.

Крім того, для розробки нових об'єктів можуть існувати додаткові вимоги або необхідні федеральні, місцеві та муніципальні дозволи, залежно від місця розташування, серед яких: (1) дозвіл на будівництво; (2) ліцензія на землю; (3) оцінка впливу на навколишнє середовище; (4) дослідження соціального впливу; (5) програма цивільного захисту; (6) екологічна ліцензія на викиди повітря; і (7) експлуатаційну ліцензію.

Для розробки енергетичних проектів необхідно забезпечити права на поверхні, і, отже, укласти угоди з землевласниками. Якщо проект повинен бути розроблений на землях аграрного походження, розробка чи видобуток повинні відповідати конкретним вимогам та правилам аграрного законодавства.

ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО ПРАВА ВЛАСНОСТІ ТА ДОСТУПУ ДО РИНКУ.

Підземні вуглеводні вважаються невід'ємною власністю Мексики і, отже, жодна приватна компанія не може ними володіти. Як тільки вуглеводні витягуються з підземного шару, вони можуть бути передані підряднику з розвідки або видобутку залежно від договірної схеми, яка застосовується для конкретної території, з якої вуглеводні видобуваються (наприклад, за ліцензійними контрактами).

Якщо угоду про видобуток або видобуток вуглеводнів присуджується іноземній особі, однією з умов угоди є резиденція такої особи з метою мексиканського оподаткування, для якої, як правило, дочірня або спільна організація створюється та реєструється відповідно до законів Мексики необхідно до формалізації розвідки та/або видобутку вуглеводородів¹.

¹ <https://thelawreviews.co.uk/edition/the-energy-regulation-and-markets-review-edition-6/1144354/mexico>

Бразильський регулятор – «Національне агентство нафти, природного газу та біопалива» (ANP) лише останні роки стала опікуватись питанням залучення іноземних інвестицій у видобувну галузь. Так, з 2015 року оголошено програма продажу активів Державного нафтогазового монополіста Петробраз. 2015 року значна девальвація бразильського наявного капіталу, за яким пізніше послідувало рішення Петробраз про вихід з інвестицій у видобутку, відкрило нові можливості для іноземних інвестицій. У липні 2017 року Петробраз опублікував перші тизери та пропозиції щодо **семи** пакетів лотів на мілководді, на загальну кількість концесій 30, розташованих у штатах Сеара, Ріо-Гранде-ду-Норте, Сержіпе, Ріо-де-Жанейро та Сан-Паулу.

У 2017 році, з огляду на вихід Петробразу з інвестиційних проектів, розпочато два процеси розподілу активів¹:

- 1** проект Топазіо, що містить певні наземні поля, розташовані в басейнах Сержіпе та Потігуара;
- 2** проект «Арктик» пропонує учасникам Петробраз брати участь в концесії на мілководні води в басейнах Сеара і Сержіпе. Дані проекти все ще ведуться.

У серпні 2017 року Петробраз опублікував заохочувальні рекламні проспекти та розпочав тендерний процес, пов'язаний з відмовою від **50** наземних родовищ та їх подальшим продажем, розташованих у штатах Ріо-Гранде-ду-Норте та Байя. У березні 2018 року Петробраз опублікувала повідомлення про відмову від передачі всього свого інтересу відносно родовищ Піраньми та Південної Піраньми. Кінцевий термін розкриття параметрів та правил великого тендеру встановлений на грудень 2018 року.²

В вересні 2018 року експерти БРДО спробували отримати інформацію від представників Петробраз щодо методики формування стартових цін на відповідні лоти. Станом на початок жовтня 2018 не було чіткої відповіді як будуть встановлювати стартову вартість лотів. Тим не менш, в звіті ANP вказується приблизний підхід щодо ціноутворення, де враховується стандартна одиниця виробництва вуглеводнів в обсязі **150 барелів на день**, з урахуванням типових витрат на проект та ринкову середню ціну на нафту, яка під час відповідної оцінки становила **50 доларів США за барель**³.

¹ https://sistemas.mre.gov.br/kitweb/datafiles/Miami/en-us/file/Opportunities_in_the_Brazilian_Oil_and_Gas_Industry.pdf

² В серпні-вересні 2018 року експерти БРДО намагались отримати інформацію від представників Петробраз через дружні експертні зв'язки щодо методики формування стартових цін на відповідні лоти. Станом на кінець жовтня не було чіткої відповіді як будуть оцінювати стартову вартість лотів.

³ https://sistemas.mre.gov.br/kitweb/datafiles/Miami/en-us/file/Opportunities_in_the_Brazilian_Oil_and_Gas_Industry.pdf

ДОДАТОК №3

СПИСОК АКТИВ РИНКУ ДОСТУПУ ДО НАДР

№	Назва	Тип	Видавники	Номер	Дата	Перевірка актуальності	Перевірка законності	Ознака
1	Про затвердження Порядку забезпечення прозорості у видобувних галузях	Постанова	Кабінет Міністрів України	1039	02-12-2015	Актуальний	Законний	
2	Про затвердження форми Податкової декларації з рентної плати	Наказ	Міністерство фінансів України	719	17-08-2015	Актуальний	Законний	
3	Про ринок природного газу	Закон	Верховна Рада України	329-VIII	09-04-2015	Актуальний	Акт не підзаконний	
4	Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр і визначається періодичність здійснення планових заходів державного контролю Державною службою геології та надр	Постанова	Кабінет Міністрів України	593	05-11-2014	Актуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності підстави для прийняття
5	Про організацію та проведення біржових аукціонів з продажу нафти сирової, газового конденсату власного видобутку і скрапленого газу	Постанова	Кабінет Міністрів України	570	16-10-2014	Неактуальний	Законний	За ознакою судового оскарження
6	Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності інвестора, в тому числі за шкоду, заподіяну довкіллю, здоров'ю людей, за угодою про розподіл продукції, якщо інше не передбачено такою угодою	Постанова	Кабінет Міністрів України	981	13-11-2013	Актуальний	Законний	
7	Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування майнових ризиків користувача надр під час дослідно-промислового і промислового видобування та використання газу (метану) вугільних родовищ	Постанова	Кабінет Міністрів України	980	13-11-2013	Актуальний	Законний	
8	Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування майнових ризиків під час промислової розробки родовищ нафти і газу у випадках, передбачених Законом України "Про нафту і газ"	Постанова	Кабінет Міністрів України	979	13-11-2013	Актуальний	Законний	
9	Деякі питання виконання діючих та нових інвестиційних проектів (програм, договорів), якими передбачено нарощування видобутку вуглеводневої сировини	Постанова	Кабінет Міністрів України	838	07-11-2013	Актуальний	Законний	
10	Про затвердження переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку	Постанова	Кабінет Міністрів України	808	28-08-2013	Неактуальний	Акт не підзаконний	За ознакою невідповідності законодавству

№	Назва	Тип	Видавники	Номер	Дата	Перевірка актуальності	Перевірка законності	Ознака
11	Про затвердження Інструкції з оформлення Державною службою геології та надр України матеріалів про адміністративні правопорушення та накладення адміністративних стягнень	Наказ	Міністерство екології та природних ресурсів України	347	14-08-2013	Актуальний	Законний	
12	Про затвердження Порядку державної реєстрації робіт і досліджень, пов'язаних із геологічним вивченням надр	Наказ	Міністерство екології та природних ресурсів України	263	14-06-2013	Актуальний	Законний	
13	Про затвердження Порядку обліку робіт і досліджень, пов'язаних із геологічним вивченням надр	Наказ	Міністерство екології та природних ресурсів України	262	14-06-2013	Актуальний	Законний	
14	Про затвердження Положення про проведення державної експертизи звітів щодо результатів геологічного вивчення надр, а також інших геологічних матеріалів	Наказ	Міністерство екології та природних ресурсів України	95	11-03-2013	Актуальний	Законний	
15	Про затвердження Правил безпеки під час виконання робіт з розвідування та розроблення родовищ нафти і газу в акваторіях Чорного та Азовського морів	Наказ	Міністерство надзвичайних ситуацій України	1423	14-12-2012	Актуальний	Законний	
16	Про затвердження Порядку розроблення та погодження прогнозного річного балансу надходження та розподілу природного газу в Україні, планового (розрахункового) балансу надходження та розподілу природного газу та формування і затвердження планового розподілу постачання природного газу споживачам	Наказ	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	920	26-11-2012	Неактуальний	Законний	За ознакою невідповідності законодавству
17	Про затвердження Порядку централізованого обліку видобутку нафти, природного газу, газового конденсату, супутньої пластової води, а також закачки в пласти води та газу	Наказ	Міністерство фінансів України, Міністерство екології та природних ресурсів України	538/1109	22-10-2012	Актуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності підстави для прийняття
18	Про затвердження форми Податкового розрахунку з рентної плати за нафту, природний газ і газовий конденсат, що видобуваються в Україні	Наказ	Міністерство фінансів України	1001	17-09-2012	Актуальний	Законний	
19	Про адміністративні послуги	Закон	Верховна Рада України	5203-VI	06-09-2012	Актуальний	Акт не підзаконний	
20	Про затвердження Методики визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами	Наказ	Міністерство екології та природних ресурсів України	303	29-08-2011	Актуальний	Законний	
21	Про Державний земельний кадастр	Закон	Верховна Рада України	3613-VI	07-07-2011	Актуальний	Акт не підзаконний	
22	Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами	Постанова	Кабінет Міністрів України	615	30-05-2011	Неактуальний	Законний	За ознакою судового оскарження

№	Назва	Тип	Видавники	Номер	Дата	Перевірка актуальності	Перевірка законності	Ознака
23	Про затвердження Порядку проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами	Постанова	Кабінет Міністрів України	594	30-05-2011	Актуальний	Законний	
24	Про затвердження Порядку проведення огляду, випробування та експертного обстеження обладнання установок гідрогенізаційних процесів у нафтопереробному, нафтохімічному та хімічному виробництвах	Наказ	Державний комітет України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду	57	12-03-2010	Актуальний	Законний	
25	Про затвердження Інструкції із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ промислових підземних вод	Наказ	Державна комісія України по запасах корисних копалин	393	06-10-2009	Актуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності підстави для прийняття
26	Про затвердження Методики визначення вартості геологічної інформації, отриманої за рахунок коштів державного бюджету	Постанова	Кабінет Міністрів України	1075	10-12-2008	Актуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності підстави для прийняття
27	Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 33 "Витрати на розвідку запасів корисних копалин"	Наказ	Міністерство фінансів України	1090	26-08-2008	Актуальний	Законний	
28	Про затвердження Правил безпеки в нафтогазодобувній промисловості України	Наказ	Державний комітет України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду	95	06-05-2008	Актуальний	Законний	
29	Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності	Закон	Верховна Рада України	877-V	05-04-2007	Актуальний	Акт не підзаконний	
30	Про затвердження Положення про порядок техніко-економічного обґрунтування кондицій для підрахунку запасів родовищ нафти і газу	Наказ	Державна комісія України по запасах корисних копалин, Міністерство охорони навколишнього природного середовища України	316	27-11-2006	Актуальний	Законний	
31	Питання державного регулювання цін на природний газ власного видобутку	Постанова	Кабінет Міністрів України	1075	02-08-2006	Неактуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності підстави для прийняття За ознакою невідповідності законодавству
32	Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності	Закон	Верховна Рада України	2806-IV	06-09-2005	Актуальний	Акт не підзаконний	

№	Назва	Тип	Видавники	Номер	Дата	Перевірка актуальності	Перевірка законності	Ознака
33	Про Порядок ведення обліку нормативних витрат і виробничо-технологічних витрат нафти, природного газу та газового конденсату під час їх видобування, підготовки до транспортування та транспортування	Наказ	Міністерство палива та енергетики України	224	18-05-2005	Актуальний	Законний	
34	Про затвердження Порядку ведення обліку нафтових і газових свердловин	Наказ	Державний комітет природних ресурсів України	76	20-04-2005	Актуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності підстави для прийняття
35	Деякі питання застосування Порядку обчислення та внесення до Державного бюджету України рентної плати за нафту, природний газ і газовий конденсат	Постанова	Кабінет Міністрів України	1718	23-12-2004	Неактуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою невідповідності законодавству
36	Про затвердження Правил нормативного забезпечення геологічного вивчення надр	Наказ	Державний комітет природних ресурсів України	244	13-12-2004	Неактуальний	Законний	За ознакою невідповідності законодавству
37	Про затвердження Методики визначення початкової ціни продажу на аукціоні спеціального дозволу на право користування надрами	Постанова	Кабінет Міністрів України	1374	15-10-2004	Актуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності підстави для прийняття
38	Порядок визначення розмірів нормативних витрат і виробничо-технологічних витрат нафти, природного газу та газового конденсату під час видобування, підготовки до транспортування та транспортування	Порядок	Міністерство палива та енергетики України	604	30-09-2004	Актуальний	Законний	
39	Про затвердження Переліку нормативних витрат і виробничо-технологічних витрат нафти, природного газу та газового конденсату під час їх видобування, підготовки до транспортування та транспортування та Порядку визначення їх розмірів	Наказ	Міністерство палива та енергетики України	604	30-09-2004	Актуальний	Законний	
40	Про затвердження Методики визначення вартості запасів і ресурсів корисних копалин родовища або ділянки надр, що надаються у користування	Постанова	Кабінет Міністрів України	1117	25-08-2004	Актуальний	Законний	
41	Про уповноваження органів для складення переліку та встановлення порядку визначення розмірів нормативних витрат і виробничо-технологічних витрат нафти, природного газу та газового конденсату під час їх видобування, підготовки до транспортування і транспортування, а також визначення середніх ринкових цін на нафту, природний газ та газовий конденсат	Розпорядження	Кабінет Міністрів України	572-р	10-08-2004	Неактуальний	Законний	За ознакою невідповідності законодавству
42	Про затвердження Інструкції з оформлення Державною екологічною інспекцією України та її територіальними органами матеріалів про адміністративні правопорушення	Наказ	Міністерство охорони навколишнього природного середовища України	264	05-07-2004	Актуальний	Законний	

№	Назва	Тип	Видавники	Номер	Дата	Перевірка актуальності	Перевірка законності	Ознака
43	Про затвердження Методики обчислення розміру збитків від забруднення нафтою	Постанова	Кабінет Міністрів України	631	26-04-2003	Актуальний	Законний	
44	Про затвердження Положення про порядок організації та виконання дослідно-промислової розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного значення	Наказ	Міністерство екології та природних ресурсів України	34/м	03-03-2003	Неактуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності підстави для прийняття За ознакою невідповідності законодавству
45	Про приєднання України до Міжнародної конвенції про цивільну відповідальність за шкоду від забруднення нафтою	Закон	Верховна Рада України	44-IV	04-07-2002	Актуальний	Акт не підзаконний	
46	Про нафту і газ	Закон	Верховна Рада України	2665-III	12-07-2001	Актуальний	Акт не підзаконний	
47	Про затвердження Порядку обліку, зберігання та користування фондовими геологічними матеріалами	Наказ	Міністерство екології та природних ресурсів України	217	28-11-2000	Актуальний	Законний	
48	Про затвердження критеріїв, за якими визначаються незначні запаси корисних копалин	Постанова	Кабінет Міністрів України	1257	11-08-2000	Актуальний	Законний	
49	Про державну геологічну службу України	Закон	Верховна Рада України	1216-XIV	04-11-1999	Неактуальний	Акт не підзаконний	За ознакою невідповідності законодавству
50	Про затвердження Інструкції про зміст, оформлення та порядок подання в ДКЗ України матеріалів геолого-економічної оцінки родовищ нафти і газу	Наказ	Державна комісія України по запасах корисних копалин	120	18-10-1999	Неактуальний	Законний	За ознакою невідповідності законодавству
51	Гірничий закон України	Закон	Верховна Рада України	1127-XIV	06-10-1999	Актуальний	Законний	
52	Про угоди про розподіл продукції	Закон	Верховна Рада України	1039-XIV	14-09-1999	Актуальний	Акт не підзаконний	
53	Про затвердження Порядку проведення геологорозвідувальних робіт за рахунок коштів державного бюджету	Постанова	Кабінет Міністрів України	83	25-01-1999	Актуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності підстави для прийняття
54	Про Положення про Державну геологічну карту України масштабу 1:200000	Наказ	Державний комітет України по геології і використанню надр	163	09-11-1998	Актуальний	Законний	
55	Про затвердження Інструкції із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до геолого-економічного вивчення ресурсів перспективних ділянок та запасів родовищ нафти і газу	Наказ	Державна комісія України по запасах корисних копалин	46	10-07-1998	Неактуальний	Законний	За ознакою невідповідності законодавству

№	Назва	Тип	Видавники	Номер	Дата	Перевірка актуальності	Перевірка законності	Ознака
56	Про затвердження переліку витрат на розвідку (дорозвідку) та облаштування будь-яких запасів (родовищ) корисних копалин з відповідними витратами на їх розробку, що включаються до окремої групи витрат платника податку, які підлягають амортизації	Постанова	Кабінет Міністрів України	118	04-02-1998	Неактуальний	Законний	За ознакою невідповідності законодавству
57	Про затвердження Інструкції про грошові винагороди за відкриття нових родовищ корисних копалин, що мають промислове значення	Наказ	Державний комітет України по геології і використанню надр	135	26-11-1997	Неактуальний	Законний	За ознакою невідповідності законодавству
58	Про затвердження Методики визначення загального розрахункового обсягу видобутку корисних копалин	Постанова	Кабінет Міністрів України	1099	03-10-1997	Неактуальний	Законний	За ознакою невідповідності законодавству
59	Про порядок нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві	Постанова	Кабінет Міністрів України	786	15-07-1997	Актуальний	Законний	
60	Про місцеве самоврядування в Україні	Закон	Верховна Рада України	280/97-ВР	21-05-1997	Неактуальний	Акт не підзаконний	За ознакою невідповідності законодавству
61	Про затвердження Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр	Постанова	Кабінет Міністрів України	432	05-05-1997	Актуальний	Законний	
62	Про затвердження Порядку визначення вартості робіт по проведенню державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин	Наказ	Державна комісія України по запасах корисних копалин	29	02-08-1996	Актуальний	Законний	
63	Про трубопровідний транспорт	Закон	Верховна Рада України	192/96-ВР	15-05-1996	Актуальний	Акт не підзаконний	
64	Про затвердження Положення про порядок розпорядження геологічною інформацією	Постанова	Кабінет Міністрів України	423	13-06-1995	Актуальний	Законний	
65	Про Порядок передачі розвіданих родовищ корисних копалин для промислового освоєння	Постанова	Кабінет Міністрів України	114	14-02-1995	Актуальний	Законний	
66	Про затвердження Порядку державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин	Постанова	Кабінет Міністрів України	75	31-01-1995	Актуальний	Законний	
67	Про затвердження Положення про порядок списання запасів корисних копалин з обліку гірничодобувного підприємства	Постанова	Кабінет Міністрів України	58	27-01-1995	Актуальний	Законний	
68	Про затвердження Положення про порядок проведення державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин	Постанова	Кабінет Міністрів України	865	22-12-1994	Актуальний	Законний	
69	Про затвердження Положення про порядок установа квот на видобуток окремих видів корисних копалин	Постанова	Кабінет Міністрів України	862	22-12-1994	Неактуальний	Законний	За ознакою невідповідності законодавству

№	Назва	Тип	Видавники	Номер	Дата	Перевірка актуальності	Перевірка законності	Ознака
70	Про встановлення рентної плати за нафту і природний газ, що видобуваються в Україні	Указ	Президент України	785/94	21-12-1994	Неактуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності підстави для прийняття За ознакою невідповідності законодавству
71	Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення	Постанова	Кабінет Міністрів України	827	12-12-1994	Актуальний	Законний	
72	Про надра	Кодекс України	Верховна Рада України	132/94-ВР	27-07-1994	Неактуальний	Акт не підзаконний	За ознакою невідповідності законодавству
73	Про Державний фонд родовищ корисних копалин України	Постанова	Кабінет Міністрів України	150	02-03-1993	Актуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності підстави для прийняття
74	Правила розробки нафтових і газонафтових родовищ	Правила	Органи влади СРСР	44	15-10-1984	Неактуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності підстави для прийняття За ознакою періоду прийняття
75	Про затвердження Порядку та умов проведення спеціалізованого конкурсу з визначення бірж, на базі яких проводитимуться аукціони з продажу нафти, газового конденсату, скрапленого газу та вугілля	Наказ	Міністерство економіки України	53	20-04-2000	Неактуальний	Законний	За ознакою невідповідності законодавству
76	Про затвердження Положення та вимог для проведення спеціалізованого конкурсу з визначення біржі, на базі якої проводитимуться аукціони з продажу нафти та газового конденсату	Наказ	Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України	5	12-01-2005	Неактуальний	Законний	За ознакою невідповідності законодавству
77	Про затвердження Регламенту погодження Мінприроди надання надр у користування	Наказ	Міністерство екології та природних ресурсів України	56	15-02-2016	Актуальний	Законний	
78	Про затвердження форм звітності щодо обліку запасів корисних копалин та інструкцій з їх заповнення	Наказ	Міністерство екології та природних ресурсів України	97	14-03-2016	Актуальний	Законний	
79	Про затвердження Методології встановлення плати за приєднання до газотранспортних і газорозподільних систем	Кодекс	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг	3054	24-12-2015	Актуальний	Законний	

№	Назва	Тип	Видавники	Номер	Дата	Перевірка актуальності	Перевірка законності	Ознака
80	Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу	Постанова	Кабінет Міністрів України	187	22-03-2017	Неактуальний	Законний	За ознакою невідповідності законодавству
81	Про оцінку впливу на довкілля	Закон	Верховна Рада України	2059-VIII	23-05-2017	Актуальний	Акт не підзаконний	
82	Про затвердження Правил розробки нафтових і газових родовищ	Наказ	Міністерство екології та природних ресурсів України	118	15-03-2017	Неактуальний	Законний	За ознакою невідповідності законодавству
83	Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля	Постанова	Кабінет Міністрів України	989	13-12-2017	Актуальний	Законний	

ДОДАТОК №4

РЕЗУЛЬТАТ АНАЛІЗУ САНКЦІЙ ІНСТРУМЕНТУ РЕГУЛЮВАННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ У РЕГУЛЯТОРНИХ АКТАХ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ РИНОК «ВИДОБУТОК НАФТИ»

№ п/п	Вид санкції	Назва санкції	Порушення, за яке передбачена санкція	Інструмент регулювання	Суб'єкт, на якого накладається санкція	Розмір санкції	Орган державної влади, що має повноваження застосовувати санкцію	Підстава (акт, що містить санкцію)	Примітки
1	Припинення права користування	Припинення права користування надрами за користування надрами з застосуванням методів і способів, що негативно впливають на стан надр, призводять до забруднення навколишнього природного середовища або шкідливих наслідків для здоров'я населення	Користування надрами з застосуванням методів і способів, що негативно впливають на стан надр, призводять до забруднення навколишнього природного середовища або шкідливих наслідків для здоров'я населення	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Надрокористувачі		Районні суди, Районні суди у місті, Міські суди, Міськрайонні суди	Про надра (Пункт 4 частини першої статті 26)	Не застосовуються до користувачів надр за угодою про розподіл продукції. У цьому разі право користування надрами може бути припинено, обмежено чи тимчасово заборонено (зупинено) лише у разі: 1) припинення (в тому числі дострокового) дії угоди про розподіл продукції, що здійснюється на умовах і в порядку, передбачених такою угодою; 2) виникнення безпосередньої загрози життю та здоров'ю людей або довкіллю.
2	Припинення права користування	Припинення права користування надрами за використання надр не для тієї мети, для якої їх було надано, порушення інших вимог, передбачених спеціальним дозволом на користування ділянкою надр	Використання надр не для тієї мети, для якої їх було надано, порушення інших вимог, передбачених спеціальним дозволом на користування ділянкою надр	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Надрокористувачі		Районні суди, Районні суди у місті, Міські суди, Міськрайонні суди	Про надра (Пункт 5 частини першої статті 26)	Не застосовуються до користувачів надр за угодою про розподіл продукції. У цьому разі право користування надрами може бути припинено, обмежено чи тимчасово заборонено (зупинено) лише у разі: 1) припинення (в тому числі дострокового) дії угоди про розподіл продукції, що здійснюється на умовах і в порядку, передбачених такою угодою; 2) виникнення безпосередньої загрози життю та здоров'ю людей або довкіллю.

№ п/п	Вид санкції	Назва санкції	Порушення, за яке передбачена санкція	Інструмент регулювання	Суб'єкт, на якого накладається санкція	Розмір санкції	Орган державної влади, що має повноваження застосовувати санкцію	Підстава (акт, що містить санкцію)	Примітки
3	Припинення права користування	Припинення права користування надрами якщо користувач без поважних причин протягом двох років, а для нафтогазоперспективних площ та родовищ нафти та газу - 180 календарних днів не приступив до користування надрами	Якщо користувач без поважних причин протягом двох років, а для нафтогазоперспективних площ та родовищ нафти та газу - 180 календарних днів не приступив до користування надрами	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Надрокористувачі		Районні суди, Районні суди у місті, Міські суди, Міськрайонні суди	Про надра (Пункт 6 частини першої статті 26)	Не застосовуються до користувачів надр за угодою про розподіл продукції. У цьому разі право користування надрами може бути припинено, обмежено чи тимчасово заборонено (зупинено) лише у разі: 1) припинення (в тому числі дострокового) дії угоди про розподіл продукції, що здійснюється на умовах і в порядку, передбачених такою угодою; 2) виникнення безпосередньої загрози життю та здоров'ю людей або довкіллю.
4	Обмеження користування	Обмеження користування надрами	Порушення вимог статті 56 Кодексу України про надра та інших статей цього Кодексу	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Надрокористувачі		Міністерство екології та природних ресурсів України, Державна служба геології та надр України, Державна служба України з питань праці	Про надра (стаття 57)	Санкція має загальний характер (не чітко визначена). При користуванні надрами відповідно до умов угоди про розподіл продукції право користування надрами може бути припинено на умовах та в порядку, передбачених Законом України «Про угоди про розподіл продукції» і такою угодою, і лише у випадках, зазначених у частині четвертій статті 26 Кодексу України про надра.

№ п/п	Вид санкції	Назва санкції	Порушення, за яке передбачена санкція	Інструмент регулювання	Суб'єкт, на якого накладається санкція	Розмір санкції	Орган державної влади, що має повноваження застосовувати санкцію	Підстава (акт, що містить санкцію)	Примітки
5	Тимчасова заборона (зупинення) користування	Тимчасова заборона (зупинення) користування надрами	Порушення вимог статті 56 Кодексу України про надра та інших статей цього Кодексу	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Надрокористувачі		Міністерство екології та природних ресурсів України, Державна служба геології та надр України, Державна служба України з питань праці	Про надра (стаття 57)	Санкція має загальний характер (не чітко визначена). При користуванні надрами відповідно до умов угоди про розподіл продукції право користування надрами може бути припинено на умовах та в порядку, передбачених Законом України «Про угоди про розподіл продукції» і такою угодою, і лише у випадках, зазначених у частині четвертій статті 26 Кодексу України про надра.
6	Припинення права користування	Припинення користування надрами	Порушення вимог статті 56 Кодексу України про надра та інших статей цього Кодексу	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Надрокористувачі		Міністерство екології та природних ресурсів України, Державна служба геології та надр України, Державна служба України з питань праці	Про надра (стаття 57)	Санкція має загальний характер (не чітко визначена). При користуванні надрами відповідно до умов угоди про розподіл продукції право користування надрами може бути припинено на умовах та в порядку, передбачених Законом України «Про угоди про розподіл продукції» і такою угодою, і лише у випадках, зазначених у частині четвертій статті 26 Кодексу України про надра.

№ п/п	Вид санкції	Назва санкції	Порушення, за яке передбачена санкція	Інструмент регулювання	Суб'єкт, на якого накладається санкція	Розмір санкції	Орган державної влади, що має повноваження застосовувати санкцію	Підстава (акт, що містить санкцію)	Примітки
7	Штраф	Штраф за самовільне користування надрами, укладення угод, які в прямій чи прихованій формі порушують право власності на надра	Самовільне користування надрами, укладення угод, які в прямій чи прихованій формі порушують право власності на надра	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Громадяни і посадові особи	Від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	Державна екологічна інспекція України, Державна служба України з питань праці	Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-21) (стаття 47)	
8	зупинення дії дозволу	Зупинення дії спеціального дозволу на користування надрами за порушення надрокористувачем умов користування надрами, передбачених дозволом або угодою про умови користування ділянкою надр	Порушення надрокористувачем умов користування надрами, передбачених дозволом або угодою про умови користування ділянкою надр	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Надрокористувачі		Державна служба геології та надр України, Рада Міністрів Автономної Республіки Крим	Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами (пункт 1 пункту 22 Порядку)	

№ п/п	Вид санкції	Назва санкції	Порушення, за яке передбачена санкція	Інструмент регулювання	Суб'єкт, на якого накладається санкція	Розмір санкції	Орган державної влади, що має повноваження застосовувати санкцію	Підстава (акт, що містить санкцію)	Примітки
9	Зупинення дії дозволу	Зупинення дії спеціального дозволу на користування надрами за виникнення внаслідок проведення робіт, пов'язаних з користуванням ділянкою надр, безпосередньої загрози життю чи здоров'ю працівників або населення	Виникнення внаслідок проведення робіт, пов'язаних з користуванням ділянкою надр, безпосередньої загрози життю чи здоров'ю працівників або населення	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Надрокористувачі		Державна служба геології та надр України, Рада Міністрів Автономної Республіки Крим	Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами (підпункт 2 пункту 22 Порядку)	
10	Зупинення дії дозволу	Зупинення дії спеціального дозволу на користування надрами за невиконання в установленій строк приписів уповноважених органів щодо усунення порушень законодавства у сфері надрокористування або охорони навколишнього природного середовища	Невиконання в установленій строк приписів уповноважених органів щодо усунення порушень законодавства у сфері надрокористування або охорони навколишнього природного середовища	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Надрокористувачі		Державна служба геології та надр України, Рада Міністрів Автономної Республіки Крим	Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами (підпункт 4 пункту 22)	

№ п/п	Вид санкції	Назва санкції	Порушення, за яке передбачена санкція	Інструмент регулювання	Суб'єкт, на якого накладається санкція	Розмір санкції	Орган державної влади, що має повноваження застосовувати санкцію	Підстава (акт, що містить санкцію)	Примітки
11	Штраф	Штраф за самовільну забудову площ залягання корисних копалин, невиконання правил охорони надр і вимог щодо охорони довкілля, будівель і споруд від шкідливого впливу робіт, зв'язаних з користуванням надрами, знищення або пошкодження спостережних режимних свердловин на підземні води, а також маркшейдерських і геодезичних знаків	Самовільна забудова площ залягання корисних копалин, невиконання правил охорони надр і вимог щодо охорони довкілля, будівель і споруд від шкідливого впливу робіт, зв'язаних з користуванням надрами, знищення або пошкодження спостережних режимних свердловин на підземні води, а також маркшейдерських і геодезичних знаків	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Громадяни і посадові особи	Від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	Державна служба геології та надр України, Державна служба України з питань праці	Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-21) (частина перша статті 57)	
12	Штраф	Штраф за вибірку відробку багатих ділянок родовищ, яка призводить до необґрунтованих втрат балансових запасів корисних копалин, наднормативні втрати і наднормативне розубожування корисних копалин при видобуванні, псування родовищ корисних копалин та інші порушення вимог раціонального використання їх запасів	Вибіркова відробка багатих ділянок родовищ, яка призводить до необґрунтованих втрат балансових запасів корисних копалин, наднормативні втрати і наднормативне розубожування корисних копалин при видобуванні, псування родовищ корисних копалин та інші порушення вимог раціонального використання їх запасів	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Посадові особи	Від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	Державна служба геології та надр України, Державна служба України з питань праці	Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-21) (частина друга статті 57)	

№ п/п	Вид санкції	Назва санкції	Порушення, за яке передбачена санкція	Інструмент регулювання	Суб'єкт, на якого накладається санкція	Розмір санкції	Орган державної влади, що має повноваження застосовувати санкцію	Підстава (акт, що містить санкцію)	Примітки
13	Штраф	Штраф за втрату маркшейдерської документації, невиконання вимог щодо приведення гірничих виробок і бурових свердловин, які ліквідуються або консервуються, в стан, що забезпечує безпеку населення, а також вимог щодо збереження родовищ, гірничих виробок і бурових свердловин на час консервації	Втрата маркшейдерської документації, невиконання вимог щодо приведення гірничих виробок і бурових свердловин, які ліквідуються або консервуються, в стан, що забезпечує безпеку населення, а також вимог щодо збереження родовищ, гірничих виробок і бурових свердловин на час консервації	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Посадові особи	Від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	Державна служба геології та надр України, Державна служба України з питань праці	Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-21) (частина третя статті 57)	
14	Штраф	Штраф за порушення особливих умов спеціального дозволу на користування надрами, якщо це не пов'язано з отриманням доходу у великих розмірах	Порушення особливих умов спеціального дозволу на користування надрами, якщо це не пов'язано з отриманням доходу у великих розмірах	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Посадові та фізичні особи	Від трьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	Державна служба геології та надр України, Державна служба України з питань праці	Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-21) (частина четверта статті 57)	Отримання доходу у великих розмірах має місце, коли його сума у триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (частина п'ята статті 57 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

№ п/п	Вид санкції	Назва санкції	Порушення, за яке передбачена санкція	Інструмент регулювання	Суб'єкт, на якого накладається санкція	Розмір санкції	Орган державної влади, що має повноваження застосовувати санкцію	Підстава (акт, що містить санкцію)	Примітки
15	Штраф	Штраф за порушення правил і вимог проведення робіт по геологічному вивченню надр, яке може призвести до недостовірної оцінки розвіданих запасів корисних копалин або умов для будівництва та експлуатації підприємств по видобуванню корисних копалин, а також підземних споруд, не зв'язаних з видобуванням корисних копалин, втрата геологічної документації, дублікатів проб корисних копалин і керна, необхідних при дальшому геологічному вивченні надр і розробці родовищ	Порушення правил і вимог проведення робіт по геологічному вивченню надр, яке може призвести до недостовірної оцінки розвіданих запасів корисних копалин або умов для будівництва та експлуатації підприємств по видобуванню корисних копалин, а також підземних споруд, не зв'язаних з видобуванням корисних копалин, втрата геологічної документації, дублікатів проб корисних копалин і керна, необхідних при дальшому геологічному вивченні надр і розробці родовищ	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Посадові особи	Від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	Державна служба геології та надр України, Державна служба України з питань праці	Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-21) (стаття 58)	
16	Штраф	Штраф за порушення встановлених правил охорони надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля	Порушення встановлених правил охорони надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку; посадова особа суб'єкта господарювання; громадянин - суб'єкт підприємницької діяльності	Від трьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	Суди першої інстанції	Кримінальний кодекс України (частина перша статті 240)	

№ п/п	Вид санкції	Назва санкції	Порушення, за яке передбачена санкція	Інструмент регулювання	Суб'єкт, на якого накладається санкція	Розмір санкції	Орган державної влади, що має повноваження застосовувати санкцію	Підстава (акт, що містить санкцію)	Примітки
17	Обмеження волі	Обмеження волі за порушення встановлених правил охорони надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля	Порушення встановлених правил охорони надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку; посадова особа суб'єкта господарювання; громадянин - суб'єкт підприємницької діяльності	Обмеження волі на строк до двох років; Діяння, вчинені на територіях чи об'єктах природно-заповідного фонду або вчинені повторно, - караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років	Суди першої інстанції	Кримінальний кодекс України	
18	Позбавлення волі	Позбавлення волі за порушення встановлених правил охорони надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля	Порушення встановлених правил охорони надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку; посадова особа суб'єкта господарювання; громадянин - суб'єкт підприємницької діяльності	На строк до двох років; Діяння, вчинені на територіях чи об'єктах природно-заповідного фонду або вчинені повторно, - караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років; Діяння, якщо вони вчинені шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом або спричинили загибель людей, їх масове захворювання або інші тяжкі наслідки, - караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років	Суди першої інстанції	Кримінальний кодекс України (частини перша, третя та четверта статті 240)	

№ п/п	Вид санкції	Назва санкції	Порушення, за яке передбачена санкція	Інструмент регулювання	Суб'єкт, на якого накладається санкція	Розмір санкції	Орган державної влади, що має повноваження застосовувати санкцію	Підстава (акт, що містить санкцію)	Примітки
19	Штраф	Штраф за порушення встановлених правил використання надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення	Порушення встановлених правил використання надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку; посадова особа суб'єкта господарювання; громадянин - суб'єкт підприємницької діяльності	Від чотирьохсот до семисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	Суди першої інстанції	Кримінальний кодекс України (частина друга статті 240)	
20	Обмеження волі	Обмеження волі за порушення встановлених правил використання надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення	Порушення встановлених правил використання надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку; посадова особа суб'єкта господарювання; громадянин - суб'єкт підприємницької діяльності	На строк до трьох років; Діяння, вчинені на територіях чи об'єктах природно-заповідного фонду або вчинені повторно, - караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років	Суди першої інстанції	Кримінальний кодекс України (частини друга та третя статті 240)	

№ п/п	Вид санкції	Назва санкції	Порушення, за яке передбачена санкція	Інструмент регулювання	Суб'єкт, на якого накладається санкція	Розмір санкції	Орган державної влади, що має повноваження застосовувати санкцію	Підстава (акт, що містить санкцію)	Примітки
21	Позбавлення волі	Позбавлення волі за порушення встановлених правил використання надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення	Порушення встановлених правил використання надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення	Спеціальний дозвіл без проведення аукціону на користування надрами з метою геологічного вивчення родовищ корисних копалин; геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки; , Спеціальний дозвіл на користування надрами за результатами продажу на аукціоні	Фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку; посадова особа суб'єкта господарювання; громадянин - суб'єкт підприємницької діяльності	На строк до трьох років; Діяння, вчинені на територіях чи об'єктах природно-господарського фонду або вчинені повторно, - караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти; Діяння, якщо вони вчинені шляхом підпалу, вибуху чи іншим загально-небезпечним способом або спричинили загибель людей, їх масове захворювання або інші тяжкі наслідки, - караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років	Суди першої інстанції	Кримінальний кодекс України (частини друга, третя та четверта статті 240)	

ПЕРЕЛІК ПЕРЕГЛЯНУТИХ РИНКІВ

- Проектування об'єктів будівництва
- Виробництво електричної енергії
- Ринок меду
- Ринок OTT-відеоконтенту
- Ринок E-learning
- Ринок Криптовалют
- Ринок поводження з побутовими відходами
- Державне цінове регулювання
- Розроблення містобудівної документації
- Ринок насіння
- Вимоги з безпеки авіації при новому будівництві житлових та громадських будівель
- Виробництво цукру
- Аналіз регулювання сфери обов'язкового страхування
- Регулювання ринку молока
- Ринок послуг таксі
- Будівництво житла та комерційної нерухомості (формування та отримання земельної ділянки при новому будівництві)
- E-commerce
- **Регулювання доступу до нафтогазоносних надр**

